

Poštnina v kraljevini S. H. S. pavšalirana.

Leto XXXV.

Številka 9.—12.

SLOVENSKI PRAVNIK.

—♦♦♦—
Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.

—♦♦♦—
Odgovorni urednik:
DR. DANILO MAJARON.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna tiskarna“.

1921.

VSEBINA.

1. <i>Preds. višjega dež. sodišča Ivan Kavčnik</i> : Gradjanski sudski postopak kraljevine Srbije, od 20. februarja 1865.	185
2. <i>Dr. Milan Škerlj</i> : Osnutek zakona o advokatih in advo- katskih pripravnikih	237
3. <i>Dr. Fran Ogrin</i> : Dvoje ustavnih vprašanj	248
4. <i>Dr. Kronvogel</i> : Ako vzklicno sodišče razveljavi sodbo po § 470 k. p. r. zadnji odst., sme-li na I. stopnji zopet soditi prejšnji sodnik?	254
5. Statistični podatki o vplivu alkoholizma na kriminaliteto	255
6. Iz pravosodne prakse. A. Civilno pravo.	
a) Ni treba, da je najemnina baš denar. (§§ 1090, 1094 o. d. z.) — Pravni interes na ugotovitvi prav- nega razmerja in vsebina te ugotovitve. (§ 228 c. pr. r.)	257
b) Pravni interes na takojšnji ugotovitvi preživitka. — Izrek svojevoljno po eni stranki izbranih „mož“ o meri preživitka ni obvezen za drugo stranko. (§§ 228, 236, 442, 396 c. pr. r.)	259
c) Tudi za erar veljajo določbe o izborni podsodnosti (§§ 74, 75 in 87 j. n.)	261
d) Koliko so v varuštvenih stvareh upravičene tretje osebe k pritožbam. (§§ 178, 217 o. d. z., § 9 izvensp. post.)	263
e) O potrebnosti kolizijskega skrbnika, ako skrbnik na javni dražbi vzame v zakup skrbljenčevo nepre- mičnino. — Kdaj pričenja rok za pritožbo. (§§ 11, 185, 187, 189 izvensp. pat. in §§ 233, 271 o. d. z.)	265
f) K izvršilnemu postopanju proti državnemu zakladu	266
B. Kazensko pravo.	
a) Kedaj je podano dejansko stanje prestopka pija- nosti iz § 523 kz.?	268

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXV. V Ljubljani, decembra meseca 1921. Štev. 9.—12.

Velespoštovanemu pravniškemu pisatelju, predsedniku kasacionog suda u Beogradu

Mihajlu P. Jovanoviću

poklanja

pisatelj.

Predsednik višjega dež. sodišča Ivan Kavčnik:

Gradjanski sudski postupak kraljevine Srbije, od 20. februarja 1865.

V svojem poročilu o ujedinenju zakonov, ki sem ga leta 1919. poslal občnemu zboru društva »Udruženja pravnik u kraljevini SHS«, naglašam poleg drugega tudi, da je kot predhodno delo potrebno medsebojno spoznavanje. Unifikatorji prava v naši državi se bodo morali dobro seznaniti z vsemi zakoni, ki obstojijo v raznih naših krajih. Le tako jim bo mogoče presoјati, katere razmere je z ozirom na socijalne in gospodarske razmere in pravno čuvstvovanje ljudstva generalizirati za celo državo in katere špecializirati za posamezne dele države. Moja predavanja pri deželnem sodišču v Ljubljani v zimi 1919/20 so imela namen seznaniti naše juridične kroge s srbskim gradj. postupkom. Iz teh predavanj podam v nastopnih člankih vsaj temeljna načela in bistveno ogrodje tega zakona, a za enkrat samo glede civilnopravnega postopanja, da preveč ne obremenim predležeči spis.

Izvršilno postopanje, ki spada, drugače kakor pri nas, v kompetenco policijske oblasti, hočem podati kedaj pozneje v posebnem spisu.

Predmetno tvarino sem sistematično porazdelil v 5 oddelkov, pri čemer pa se nisem držal povsem razvrstitve, ki jo ima zakon.

Gradj. postopak je v nekaterih določbah bistveno spremenjen z uredbo »o ubrzanju rada kod sudskih i izslednih vlasti« z dne 22/6. 1921 Služb. Novine št. 155, ki ima po ustavi začasno moč zakona. Te premembe vpoštevam ter jih navajam s kratico »ur.«, označujoč dotični člen uredbe. Upoštevam pa tudi vse uredbe in načelne odluke kas. suda, ki so izšle v času po mojih predavanjih.

Naj še pripomnim, da svoje obljube, dane v št. 9—12 1920, str. 281 Sl. Pravnika, doslej zato nisem izpolnil, ker se je med tem položaj v kodifikaciji postopnega prava v toliko spremenil, da se je opustil namen, vzeti novemu zakonu za podlago srb. gradj. postopak in sem zato mislil, da bi utegnila biti publikacija tega postopka v slovenskem jeziku odvišna. Ali ker ob eni strani edinstvenega zakona ni pričakovati tako hitro, ob drugi strani pa so stiki naših sodišč s sodišči v Srbiji vedno živahnější ter tudi utegne v doglednem času postati zakon novi načrt odvetniškega reda, ki pripušča vse odvetnike brez ozira na njih stališče k zastopanju pred vsemi sodišči v kraljevini (da bi se le kmalu obistinila tudi druga moja teza za medsebojno spoznavanje, namreč ustanovitev skupnega Vrhovnega sodišča, ne gledé na zenačenje zakonov!), bo morda publikacija vendarle dobrodošla.¹⁾

PRVI ODDELEK.

Organizacija sodišč v Srbiji.

I. Vrste sodišč.

1. Na prvi stopnji: a) občinski sodovi, b) prvostopeni sodovi, c) trgovački sud v Beogradu, d) sreski i gradski sodovi, e) duhovni sodovi, f) razsodniki.

¹⁾ Spoznavanje srb. gradj. postopka ima za nas tudi že praktično vrednost, ker je po Uredbi za zaščito industrijske svojine z dne 15. novembra 1920 Služb. Nov. št. 265 sprejet za postopanje pred Upravo za zaščito industr. svojine.

Uspeh balkanske vojne je prinesel Srbiji izdatno povečavo teritorija. Na novem teritoriju — „prisajedinjene oblasti« — so se vsa ta sodišča, razen tipe pod d), ustanovila z uredbo z dne 17. februarja 1914 s spremembo, da se sodovi pod b) imenujejo »okružni sodovi«.

2. Na drugi stopnji: a) prvostepeni sud: proti odločbam občinskih sudov, a le omejeno, potem — tudi omejeno — zoper izreke razsodnikov pod f), in zoper »rešenja« sodišč pod d), dalje po ur. čl. 57 proti kaznim, ki jih izreče sodnik za nesporne stvari (starateljski sudija) proti občinskim predstojnikom, kmetom ali sveštenikom radi nudnosti v poslovanju, naloženem jim v nespornih delih, b) apelacioni sud v Beogradu: proti sodbam (presudam) prvostopenih sudov in trgovačkega suda v Beogradu in proti rešenjem prvostep. sudov v nespornih svareh, c) veliki sud v Skoplju za okružne sudove v »prisajedinjenim oblastima«.

3. Na tretji stopnji: kasacioni sud u Beogradu. Le-ta ni, kakor bomo videli pozneje, polna pravnosredstvena instanca.

4. Ta organizacija sodišč se je spremenila v dvojnem oziru. Najprvo se je z uredbo 30. julija 1919, br. 80 Služb. novine, uvedla z veljavnostjo od 15. avgusta 1919 dalje srbijanska organizacija tudi v »prisajedinjenim oblastima«. Mesto »okružnih sudov« obstojijo sedaj tudi tam »prvostepeni« sodovi, »Veliki sud« v Skoplju, ki je bil doslej druga in zadnja instanca za okružne sudove, se je premenil v »Apelacioni sud«, in Kasacioni sud v Beogradu je kasatorična instanca tudi za sodišča v »prisajedinjenim oblastima«. Imamo torej dva apelaciona sudova. (Novo ustanovljeni apelacioni sud v Novem Sadu ne spada semkaj, ker sodi po madžarskih zakonih. V poslednjem času se je — z uredbo z dne 17. septembra 1920, Služb. nov. br. 229 — ustanovilo odelenje B kas. suda za Bačko, Baranjo in Banat v Novem Sadu in hkratu tudi »vrhovno državno tužništvo« istotam.) Nadalje so se z uredbo min. pravde z dne 3. februarja 1920, Služb. nov. br. 30, uvedli »Sreskiivaroški sudovi za ratnu oštetu«, vsega skupaj 186 na številu. Pritožbe (žalbe), dopustne v omejenem obsegu, gredo na prvostepeni sud.

II. Način izvrševanja sodne oblasti.

Načelo je: K o l e g i j a l n o sojenje, v prvi instanci s tremi sodniki, pri trgovačkem sudu v Beogradu s 5 sodniki, pri apelacionem sudu s 5, pri kasacionem sudu s 5 sodniki in v gotovih slučajih plenum. Ustanove sodnika poedinca v civilno-pravnem postopku po našem smislu zakon sam ne pozna, pač pa je uvedena z ur. čl. 18 pri prvostopenih sudovih za spore, zabrano, pribeležke, intabulacije, obustave in kratko sodjenje (o vsem tem pozneje), katerih predmet ne presega zneska 3000 din. ter za reševanje predmetov o penziji udov in dece umrlih državnih činovnikov (a po odl. obšte sešnice kas. suda z dne 7. septembra 1921, br. 9144. Služb. Novine št. 240, samo za »rešenja«, ako vprašanje penzije ni sporno), dalje v kaz. stvareh za večino prestupov (pregreškov). Pravi sodnik poedinec pa je »starateljstveni sudija«, ki posluje pri prvostopenih sudovih v nespornih (zapuščinskih in pupilarnih) zadevah samostojno.

Nekaka sodnika poedinca sta dalje:

»Prijavnik« v civilnem pravnem postopanju, kateremu pripadajo vsi pripravljalni posli za ustno razpravo v pravdi, to, kar pri nas opravlja predsednik sam, in »Dežurni sudija«, ki opravlja nujne posle med sodnimi počitnicami (glej nižje »peti oddelek«).

Posle pri »sreskih i gradskih sudovih« ter »pri sreskih i varoških sudovih za ratnu ošte-tu« opravljajo posamezni sodniki samostojno.

III. Laiški element.

1. Pri obštinskih sudovih skoz in skoz.

2. Pri »trgovačkem sudu v Beogradu«, ki je ustanovljen za mesto Beograd s 6 okolišnjimi srezi z zakonom 12. decembra 1859, sodijo v pravnih dva zvančna sodnika ter 3 lajiki, v sporih ne preko 3000 din. pa zadostuje po ur. čl. 38 en zvančni sodnik in 2 lajika (pri trg. sudu namreč ni sodnika poedinca).

3. V kazenskih stvareh porota. Pred njo spadajo »opasne kradje« (§ 223, 223 a i. dr. kaz. zak., vlom tatvina po

noči, na živini), razbojništvo, paljevine, hudohne poškodbe tu-
jega imetja nad 100 din., zloraba urada itd. Sodijo 3 sodije in 2
laika, in sicer po ur. čl. 10 eden iz mesta prvostepn. suda, drugi
pa iz jedne od občin njegovega okrožja (poprej je bilo: eden
iz kraja, kjer se je zgodilo dejanje, drugi iz kraja, kjer stanuje
obtoženec). Porotnika se vdeležujeta posvetovanja le o vpra-
šanju, ali je obtoženec kriv d e j a n j a; vse drugo (kvilifikacija,
kazen, zasebna odškodnina itd.) spada v sklepanje samih sudij.

4. R a z s o d n i k i.

IV. Nekatera sodišča prve stopnje.

Tu je omeniti le d u h o v n e s u d o v e (zgoraj pod I e) in
s r e s k e i g r a d s k e s u d o v e. O drugih sodiščih in razsod-
nikih se bo natančneje razmotrivalo pozneje.

D u h o v n i s u d o v i so pristojni za vse spore iz zakona
med pravoslavniimi. Niso pa organizovani v zakonu o gradj. po-
stupku, ampak s posebnim zakonom, zato ne spadajo semkaj.

S r e s k i i g r a d s k i s u d o v i. Čl. 151 ustave z l. 1903
določa, da je za manjše stvari v civilnih in kazenskih stvareh
ustanoviti »sreske ili gradske sudove«. Mišljeno je bilo, da se
taka sodišča ustanovijo za en ali več srezov skupaj, ali pa za
posamezna večja mesta. Zakon z dne 28. febr. 1911 o sreskih
i gradskih sudovih pa se tega načela glede stvarne kompetence
ni držal, ampak je ustanovil ta sodišča le v razbremenitev po-
licijskih oblasti Odkazuje jim vse preiskave v hudodelstvih in
pregreških ter izvršilno postopanje v civilnih stvareh. Ta sodi-
šča bi se imela ustanavljati postepeno, vsako leto po pet. Ali
prišla je balkanska vona in ta institucija je ostalo torzo, ker se
jih je ustanovilo samo nekaj (n. pr. v Beogradu.)

DRUGI ODDELEK.

Posamezna sodišča in njih pristojnost

I. Obštinski sud.

Ta vrsta sodišč opredeljena je v zakonu o grad. postopku
samem in v »izmenah« in »dopunah« z dne 17. I. 1876 in 26. I.
1901.

Najpoprej naj v boljše razumevanje stvari ob kratkem navedem upravno organizacijo v Srbiji.

Upravne oblasti so:

1. občina (občina),
2. srez,
3. okrug.

A d 1. Občina obstoji po navadi iz več sel, mora imeti vsaj 200 polnoletnih občanarjev, izjemoma pa tudi manj.

Organi občinske uprave so:

- a) občinski zbor,
- b) občinski odbor,
- c) občinski sud.

A d a): Člani so vsi občanarji, ki imajo volilno pravico, ki je odvisna od census-a. Delokrog: samoupravni posli, n. pr. odtujitev občinskega imetja. Občanarji imajo pravico zahtevati saziv zbora. Zboru načeljuje predsednik občinskega suda.

A d b): Odbornike voli občinski zbor, načeljuje mu predsednik občinskega suda. V njegov delokrog spadajo administrativni in financijelni posli.

A d c) Občinski sud je v upravnem oziru izvrševami organ oblasti pod a) in b) in obstoji iz predsednika, 2 kmetov, (kmetje se volijo po posameznih selih) in 1 delovodje. Voli jih zbor na 3 leta. Pogoji za predsednika: višji census in pismenost; za kmete: manjši census, pismenost pa le v mestih; za delovodjo, ki je sličen našemu občinskemu tajniku, pa: absolviranje 4. razreda gimnazije ali nižje strokovne šole, mora imeti 1 leto poprejšne državne službe, ali pa 3 leta službe kot občinski pisar; ali pa mora biti rezervni oficir ali podoficir. V Beogradu je tudi mesto podpredsednika. Predsednik, podpredsednik v Beogradu, kmetje in delovodje se imenujejo »časnici« v občinski službi. V Beogradu morajo biti vsi pravniki.

A d 2. Srez tvori več občin skupaj in je:

- a) avtonomna oblast za sreske posle,
- b) nadzorna oblast nad občinami,
- c) policijska oblast (javna varnost, higijena, stavbe itd.)

Posle pod b) in c) vodi sreski načelnik, ki je državni uradnik. Ni pa politični reprezentant (tega srez nima), ampak samo upravni uradnik.

Posle pod a) pa oskrbujeta:

- α) sreska skupština,
- β) sreski odbor.

A d α). Skupštinariji niso voljeni direktno, ampak jih izvolijo občinski odbori občin, ki so združene v srezu. Predseduje sejam delegat okružne skupštine, ki ga le-ta za vsak srez posebej izvoli za dobo 4 let. Sreski načelnik se vdeležuje sej kot

vladni organ in ima pravico zistiranja sklepov. Poročila na okružni odbor odnosno skupštino oddaja delegat.

Ad β). Le-ta je izvrševalni organ sreske skupštine in obstoji iz sreskega načelnika in 2 članov, poslanikov, ki ju izvoli za dobo 4 let sreska skupština.

Ad 3. O k r u g. Ta opravlja:

- a) samoupravne posle,
- b) politične posle.

Ad a). Organi so:

- α) skupština,
- β) odbor.

Ad α). Poslanci se volijo direktno, po censusu, za 4 leta. Predsednika skupštine in podpredsednika voli skupština na prvi dan skupštine, dopoldne.

Ad β). Le-ta je izvrševalni organ skupštine in se deli na ožji odbor, obstoječ iz 3 članov, ki jih voli skupština za 4 leta, in je izvrševalni organ za sklepe skupštine ter vodi samoupravne posle okruha, in na širši odbor, v katerem so poleg članov ad α) tudi vsi delegati srezov in ki vodi račune ter pripravlja predloge za skupštino.

Ad b). Ti posli so izročeni okružnemu načelniku. On je vrhovni uradnik in politični činitelj v okruhu in v njem združenih srezov. Podložen je ministrstvu za notranja dela, odgovoren pa tudi ministrstvom posameznih resorov, katerih posle opravlja kot podrejeni organ.

Obštinskem sudu je mimo tega, da je izvrševalni organ občinske samouprave, izročeno tudi sodstvo v civilnih stvareh (pa tudi sodelovanje v kazenskih stvareh.) Kakor zgoraj ad 1 c) rečeno, obstoji iz predsednika, 2 kmetov in 1 delovodje.

Stvarna pristojnost.

Za vse spore o premičnih stvareh v znesku ali vrednosti po ur. čl. 15 od 50 din. do 500 din., poprej od 10 do 200 din. (o sporih po ur. do 50 din., poprej do 10 din. razsoja selški kmet z 2 odbornikomoma, ali če teh ni, z 2 zaupnikoma, inapelabelno), za menične spore do 100 din. in za spore o nepremičninah v vrednosti po ur. do 200 din. (če se stranki o vrednosti ne moreta složiti se praša izvedenca), za vse poljske služnosti, omenjene v § 335 gradj. zak., za poravnave do vsote po ur. od 50—500 din. (poprej od 20—200 din.) in za potrditev zadolžnic (obligacij) do tega zneska, katere postanejo s to potrditvijo jav-

ne listine. Obštinski sud sodeluje dalje v tožbah (seveda v mejah svoje stvarne pristojnosti), v katerih se zahteva razsodiščec, na ta način, da odobri razsodnike, da jim določi narok za razpravo in da sodi sam, ako se stranki ne moreta zjediniti glede osebe predsednika. Vse to je določeno v § 6, odnosno, glede potrditve zadolžnic, v dopunjenju k § 192 in ur. čl. 22. Obštinski sud je v okviru svoje stvarne pristojnosti tudi upravičen, da na zahtevanje upnika ukrene zavarovalna sredstva t. j. da izda **z a b r a n o** (naša prepoved) na premične stvari dolžnika, ki se nahajajo v občini, ako dolžnik ne dá drugačne varnosti (§ 9), da **z a b r a n i o d h o d** iz občine »bezkučnikom« (ki nimajo svoje hiše) in poslom, če bi z odhodom preprečili izterjanje kake terjatve (§ 10), da **z a d r ž i p o t n i k e**, ako niso plačali, kolikor so dolžni (§ 11), V vseh teh primerih mora upnik v 3 dneh vložiti tožbo, sicer se zavarovanje razveljavi (§ 14).

Krajevna pristojnost.

Pristojen je v obče sud toženčevega domovališča ali bivališča (§ 7). Izjema je *forum contractus* kot izključna podsodnost (če je kdo po pogodbi dolžan v kaki drugi občini kaj storiti, n. pr. dolg plačati, je pristojen edino le sud te občine, § 8).

Posebna vrsta obštinskih sudov je ustanovljena za pobijanje draginje z uredbo 17. junija 1921 Sl. nov. št. 159 (glej Uradni list št. 253), ki velja za vso kraljevino.

II. Trgovački sud u Beogradu.

O sestavi in krajevni pristojnosti je bil že v prvem oddelku pod III 2) govor.

Stvarna pristojnost: Za vse trgovinske opravke med trgovci in med obrtniki ter za vse absolutne trgovinske opravke. Izven krajevnega območja trgovačkog suda je za te posle pristojen dotični prvostopeni sud, pri čemer pa se na zahtevanje kake stranke namesto enega sodnika po poklicu privzame enega sodnika laika. Te pravice se pa stranke prav malo poslužujejo.

III. Prvostepeni sud.

A. v r e d b a s o d i š č (posebni zakon z dne 20. februarja 1865 »o ustrojstvu sudova«).

En prvostepeni sud obsega na deželi 2—5 srezov. V Beogradu samem je en prvostepeni sud za mesto, eden pa za 6 okolških srezov. Vsega je v Srbiji 28 prvostepenih sudov. Vsled nove organizacije sodišč v »prisajedinjenim oblastima« (glej zgoraj prvi oddelek I 4 in uredbo z dne 10./12. 1919 Sl. Nov. št. 169) pa jih je sedaj vsega skupaj 45.

Prvostepenemu sudu načeljuje predsednik, ki ima v bistvu iste posle kot pri nas predsednik zbornega sodišča I. stopnje. Vsak sud ima, vključno predsednika, najmanje 3 sodije, 1 ali 2 sekretarja, potrebni broj pisarjev in praktikantov, 1 arhivarja in 1 »intabulacionoga protokolista« ter enega računovodjo. Sekretarji so šefi pisarnic, morajo biti pravniki in imeti najmanje 4 leta sodne ali 6 let kake druge državne službe, ter se delijo na sekretarje I. in II. klase. V pisarskem zvanju so pisari I. in II. klase in mora pisar, da napreduje, služiti, ako je jurist, najmanje tri, drugače pa 6 let.

Za »izricanje pravde« (t. j. za razprave in izrek sodbe) treba 3 sodnikov in delovodje (zapisnikarja), ki se ga vzame iz vrste pisarjev. Če je kak sodija zadržan, stopi na njegovo mesto, ako ni drugih sudij, sekretar. Glasuje se po rangi od najmlajšega do najstarejšega. Presude (sodbe), zapisnike in rešenja podpišejo vsi sodniki in delovdja, izdatke za stranke pa predsednik in delovodja.

Sodniški poklic je na novo organiziran z zakonom »o sodijama« z dne 4. marca 1911.

Sudija v sreskem ali gradskem in v prvostepenem sudu mora biti srbski državljan, mora izvršiti pravne nauke v Srbiji ali v inozemstvu, položiti sodni izpit in biti najmanje 25 let star. Za predsednike »prvostepenih sudova« in za sodije v »apelacionom sudu« se še zahteva, da so izpolnili 30. leto starosti, da so služili 5 let kot sodije prvostepenih sudov ali kot univerzitetni profesorji prava, ali pa da so 7 let izvrševali posle »pravo zastupnika« (odvetnika) kot pravo zastupnik; za predsednike apelacionog in kasacionog suda in za sodije poslednjega, da so služili kot prvostepeni sodije ali univerzitetni profesorji prava ali bili pravo zastupniki skozi 10 let. Vse sodije in predsednike postavlja kralj

u k a z o m. Minister pravde mora skrbeti, da se vsako izpraznjeno mesto zasede tekom enega meseca. Za prvostepene, sreske ali gradske sodije sestavi minister pravde v skupni seji s predsednikoma kasacionog in apelacionog suda kandidatsko listo, ki mora obsegati dvakrat toliko kandidatov, kolikor je mest izpraznjenih. Glasovanje je tajno in mora kandidat dobiti večino in če te po ponovnem glasovanju ni, odloči žreb. Za izpraznjeno mesto predsednika prvostepenog suda pozove minister pravde pismeno apelacioni in kasacioni sud, da izbere vsaki po 2 kandidata. Glasuje se v plenarni seji pismeno in tajno z listki in kedor dobi večino event. po ponovnem glasovanju, je kandidat. Če se te ne doseže, je ožja volitev med onimi, ki imajo največ glasov. Pri enakosti glasov odloči žreb.

Rang sudij se določa po plačah, kedor ima v enem zvanju večjo plačo, tisti je po rangi starejši (§ 59.). Plače so razvrščene v § 57. po nastopnem redu: predsednik kasacijskega suda, predsednik apelac. suda, sodije kas. suda, sodije apel. suda, predsedniki prvostopenih sudov, sodije prvostopenih sudov.

Za izpraznjena mesta predsednika ali sodije apelacionog ali kasacionog suda pozove minister pravde »državni svet« in kasacioni sud, da izbereta po 2 kandidata.

Sudije in predsedniki so stalni in se jih more prestaviti le na lastno prošnjo ali disciplinarnim potom (v slučaju reorganizacije sodišč tudi uradnim potom). Sudije in predsedniki prvostopenih sudov morajo po dovršenem 60. letu, sodije in predsedniki apelacionog suda pa po dovršenem 65. letu stopiti v penzijo (po uredbi z dne 3. oktobra 1920. Sl. Nov. št. 225, razširjeno na 65, odnosno 70 let, po členu 120. ustave pa smejo sodniki služiti do završetka 65., predsednik kas. suda in predsedniki apel. sudov pa do završenih 70. let svoje starosti).

Disciplinarna oblast je kasacioni sud kot edina instanca

Sodniki so odgovorni za hudodelstva in pregreške, ki jih učinijo v »zvanični dužnosti« in za škodo, ki bi jo učinili »krivicom u zvaničnoj dužnosti«. Za kazensko preganjanje in za civilno tožbo pa treba poprejšnjega dovoljenja kasacionog suda.

Sodni izpit se polaga po triletni sodni praksi ali po petletni službi v kaki drugi stroki. (Z uredbi od 30. oktobra 1920., Sl. Nov. št. 225, so za pravnike, ki so bili diplomirani, odnosno so izvršili pravne študije v letih 1912.—1914., potem v letih 1915. in 1916. glede dobe prakse podane izdatne olajšave.) Sodni izpit nadomesti izpit za javne pravozastupnike (odvetnike). Polaga se pred posebnim »odborom«, ki ga imenuje minister pravde za dobo treh let in ki obstoji iz predsednika kasacionog suda kot predsednika odbora, 1 sodije kasacionog suda, 2 profesorjev prava in 1 sodije apelacionog suda, ter zapisnikarja, ki mora biti sekretar ministarstva pravde. Izpit je javen, obstoji iz domače in klavzurne naloge ter ustnega izpraševanja. Natančneje določbe se nahajajo v »pravilih min. pravde z dne 15. aprila 1911«.

Intabulacioni protokolista vodi takozvano »intabulaciono knjigo« ali »intabulacioni protokol«. To pomožno osobje, kakor tudi osobje arhivarov se deli v 6 klas.

Arhivar čuva arhiv in priorira spise, ki dojdejo od vložnega zapisnika, na kar jih predloži sodniku.

Praktikanti so naši pisarji, sprejema jih predsednik.

Računovodja vodi račune; uprava namreč ni, kakor pri nas pri višjem deželnem sodišču, koncentrirana pri apelacionem sudu, ampak jo vodi vsak predsednik prvostopenega suda samostojno in pod neposrednim nadzorstvom ministrstva.

Naj tu na splošno opišem institucijo »intabulacione knjige«. V Srbiji nimajo naše zemljiške knjige in tudi ne katastra. Sicer je v gradjanskem zakoniku (z dne 11. marca 1844) predvideno, da se lastninska pravica na nepremičnini pridobi le z vpisom v »baštinsko knjigo« (§ 292—295). Ali te baštinske knjige se do danes niso osnovale. Zato je še vedno v veljavi prejšnji običaj s »tapijo«, ki je uradno interpretiran z uredbo min. pravde z dne 11. junija 1849., z »zakonodavnim rešenjem« 16. aprila 1850., br. 271, zbornik V., str. 126, z »zakonodavnim tumačenjem« z dne 13. julija 1850., br. 571 in z »razpisom min. pravde« 2. novembra 1862. ter z dne 12. februarja 1883., br. 745. »Tapija« je listina, s katero odstopi lastnik svojo nepremičnino pogodbenim potom drugemu. Tapijo izdaja tudi sodišče v slučaju javne (prostovoljne ali izvršilne) prodaje nepremičnine. V tapiji mora biti natančno opisano dotično zemljišče po merah in legi z oznamembo sosedov ter krajevnega imena. Ako tapijo napravita izročevalec in prevzemnik na podstavi pogodbe, se mora ta popis nepremičnine izvršiti na licu mesta v pričo strank in sosedov ter enega ali več »kmetov« (članov občinskega suda), ki morajo istinitost vsega in okolnost, da lastnik zaradi predmetnega zemljišča ne stoji z nikomur v pravdi, potrditi z lastnim podpisom. Podpis kmetov mora biti »odostoverjen« po policijski oblasti. Tapija mora imeti pravni naslov. Stranki prineseta tapijo k prvostopenemu sudu in le ta jo, ako odgovarja vsem v predstojecem označenim zahtevam »potrdi« ter izroči prevzemniku. S sodno izročitvijo tapije zadobi novi lastnik lastninsko pravico. To je sedaj tudi izrecno določeno v čl. 58. ur.

Realni kredit pa je zahteval stabilne varnosti in zato se je izdala »uredba o intabulaciji« z dne 19. novembra 1854. (zbornik VIII., str. 29). Bistvo je to-le: Podlaga mora biti zadolžnica, v kateri mora dolžnik dati dovoljenje za intabulacijo, bodisi da posamezne dele natančno označi ali pa dá le generalno dovoljenje za vknjižbo na vse svoje nepremičnine. (Če gre za intabulacijo na podlagi sodbe ali testamenta, tega dovoljenja ni treba, stvar upnika pa je, da natančno navede in označi one nepokretnine, na katere hoče vknjižbo.) V praksi se stvar vrši tako, da se že v zadolžnici vpišejo vse dotične nepokretnine prav tako kakor pri tapiji.

Zadolžnica mora biti odostoverjena po policijskem oblastvu. Za vknjižbo prosi lahko dolžnik ali pa upnik. Intabulaciona knjiga ali protokol obstoji iz dveh delov: iz delovodnega protokola (t. j. naš dnevnik) in pa iz intabulacionoga protokola, mimo tega iz zbirke listin, kakor pri nas. Na vsako prošnjo za intabulacijo mora najpoprej predsednik ali njegov namestnik lastnoročno napisati s črkami dan dohoda in to potrditi s podpisom. Na to vpiše intabulacioni protokolista prošnjo v delovodni protokol. Če je vknjižba dovoljena, vpiše protokolista na prvo stran intabulacionega protokola ime lastnika, ki zastavi nepremičnino, na drugo stran prav natančno vse kose nepremičnin, ki so zastavljene, po meri, mejaših, krajevnem imenu itd., na tretjo stran pa v prvi predelek ime upnika in iznos terjatve. Drugi predelek je namenjen za poznejše premembe (izbris, delni ali celotni, prenos itd.). Če se dotični kosi za kako terjatev že knjižno zastavljene, se zemljišče ne vpiše na novo, ampak samo nova zastavna pravica kot nadaljna hipoteka. S tem nastane vrstni red.

Na sličen način se izvršijo tudi vknjižbe na podstavi sodbe, ako upnik ne zahteva plačila, ampak samo zastavno pravico, ali pa na podstavi testamenta (kodicila). Intabulaciona knjiga služi tudi za vknjižbo servitut.

B. Stvarna pristojnost.

1) za vse spore, za koje ni pristojen občinski sud, 2) za škodo, ki so jo napravili sodije ali činovniki v izvrševanju svoje službe, 3) za trgovske stvari izven Beograda (glej zgorej drugi oddelek II.) za izvensporne in pupilarne stvari (zakon o starateljstvu z dne 25./10. 1872), 5) po ur. čl. 18 za vse tožbe države ali njenih ustanov ali proti njim brez ozira na vrednost (poprepa le za stvari nad 250 porezkih grošev — en porezki groš = 42.1 para — ako je tožitelj državna kasa ali fond). Drugih določb o stvarni pristojnosti zakon nima in jih tudi ni treba, ker okrajnih sodišč ni.

Mimo teh judicijelnih poslov je odkazano prvostepenim sudovom tudi sodelovanje pri volitvah v okružne skupštine in v narodno skupštino.

V »prisajedinjenim oblastima« okružni (prvostepeni) sudovi ne sodijo o nepremičninah. O teh se do daljne odredbe sploh ne sodi, o posesti kot začasni meri pa sodijo policijske oblasti (čl. 30 zak. 14. februarja 1914).

C. Krajevna pristojnost.

Posebnih razpredelb, kakor naš jurisd. pravilnik, n. pr. občja podsodnost, izključna podsodnost, podsodnost po izboru,

zakon o gradj. postupku ne pozna, ampak obdeluje vso stvarino skupno v §§ 28—48.

1. **Občja podsodnost** je pomejena po kriteriju: »kjer toženec stalno živi ali prebiva« (§ 28). Za one, ki nimajo stalnega prebivanja v Srbiji in nimajo tam nepremičnin, je pristojno sodišče tožitelja (§ 30), za druge nestalneže pa sodišče kraja, kjer se ga najde v času vložitve tožbe (§ 32). Za ženo in deca velja prilično ista podsodnost, kot pri nas (§ 31). Za društva, družbe in druge juristične osebe sodišče onega kraja, kjer se društveniki ali družabniki obično shajajo zbog posla (§ 28, odst. 2). Za sospornike velja podsodnost prvoimenovanega toženca (§ 30).

2. **Forum contractus**: Ono sodišče, v čigar okolišu se ima pogodba izpolniti in če kraj izpolnitve ni določen, ono sodišče, v čigar okolišu je pogodba sklenjena. Ta podsodnost je po besedilu zakona (»nadležan je onaj suo«, § 34) soditi, ekskluzivna, obsega pa tožbe na izpolnitev ali razveljavanje pogodbe in na odškodnino iz pogodbe. Praksa uporablja to določbo tudi za faktuorne tožbe.

3. Za **protitožbe** je pristojen sud prve tožbe (§ 40), za tožbe radi nepremičnin je merodajen locus rei sitae (§ 36). Za spore zbog kuratele (starateljstva) ali uprave tujega imetja je pristojno sodišče, v čigar okrožju je bilo starateljstvo.

4. Za **tožbe iz nasledstva** (dedinske tožbe, za tožbe upnikov proti zapuščini, za tožbe na izpolnitev poslednje volje) je pristojno tisto sodišče, ki je bilo za zapustnika pristojno, ko je še živel (§ 38).

5. Za **zahteve iz nedovoljenih dejanj** je pristojno ono sodišče, ki sodi kazensko o dejanju, če pa kazenskega postopanja ni, ono, v čigar okolišu je dejanje učinjeno (§ 41, prim. § 296 in nasl. kaz. postupka). V kazenskem postopanju ni formalnega pristopa h kazenskemu postopanju zaradi civilnopravnih zahtev, ampak oškodovanec navede v kazenskem postopanju svoje zahteve, in če je stvar likvidna, sodi kazenski senat tudi o civilnopravnih zahtevkih, inace pa zavrne stvar na civilno pot in sodi potem isto sodišče po gradjanskem postupku.

Za **tožbe proti sodnikom** iz njih poslovanja določí sodišče kasacioni sud (čl. 38 zakona o ustrojstvu sudova).

D. Izključenje in odklon (izuzeće) sodnika.

Razlogi, iz katerih je sodnik v konkretnem slučaju izključen ali iz katerih ga more pravdna stranka odkloniti, so naščeti v § 52 in so isti, kakor v našem zakonu; mimo tega je podano izključenje tudi v slučaju k u m s t v a med sodnikom in pravdno stranko. V slučaju odklona radi pristranosti sodnika mora odklanjajoča stranka dokazati, da je dotični sodnik njen neprijatelj ali osobiti prijatelj nasprotne stranke. Če se sodišču zdi verjetno, da je tak razlog podan, potem dopusti odklanjajočo stranko k prisegi, da je ta razlog (osnov) po njenem uverjenju istinit in da ona nima zaupanja (poverenja), da bo sodnik v pravdi nepristranski. Sodišče nato odloči, če je odklon opravičen (§ 56). Izključilni ali odklonilni razlog mora tožitelj navesti že v tožbi, toženec pa v odgovoru na tožbo, pozneje le, ako je prememba v osebah sodnikov, v slučaju izključitve ali odklona sodnikov višjih instanc pa v »nezadovoljstvu« (apelaciji) odnošno v žalbi na kasacioni sud. Dotični sodnik mora v 24 urah podati svojo izjavo, če tega ne stori, ga predsednik kaznuje z 2 do 10 talirov, proti čemur je dopustna pritožba na ministra pravde.

Neprilичno je pri tem postopanju, da mora stranka kakega sodnika odkloniti že prej, preden vé, ali bo sploh sodeloval v pravdi ali ne.

IV. Apelacioni sud.

V prvem oddelku pod I 4 je navedeno, da imamo sedaj 2 apelaciona suda, enega v Beogradu za teritorij bivše kraljevine Srbije, drugega v Skoplju za »prisajedinjene oblasti«. Uredba je v obeh enaka in temelji na določbah II. oddelka zakona od 20. februarja 1865 »o ustrojstvu sudova« s to razliko, da ima apelacioni sud v Beogradu s predsednikom vred 10 sodij, v Skoplju pa le pet, da prvi deluje v 2 »odelenjih«, poslednji pa samo v enem (uredba 30. julija 1919, br. 80 Služb. novina). Obstoji dalje iz potrebnega broja sekretarjev I.—III. klase, ki morajo imeti kvalifikacijo za sudijo, dasi niso sudije, ampak činovniki s posebno zistemizacijo plač, so zapisnikarji, izdelavajo rešenja, in če manjka kakega sodnika, sodelujejo tudi kot sod-

niki. Najstarejši ima vodstvo pisarne. Poleg pisarjev in pisarniškega osebja ima še računovodjo. Eno odelenje v Beogradu vodi predsednik sam, drugo pa po rangu najstarejši sodija. Odelenja se sestavijo vsako leto po kocki. Glasuje se v odelenjih po rangu od najmlajšega, sklepa se z večino glasov, sklep podpisujejo vsi sodije in delovodja, »odvojeno« mnenje pa samo kontravotant. Odvojeno mnenje se z rešitvijo vred pošlje v prepisu nižjemu sudu. Izdatke in dopise podpisuje predsednik in delovodja, administrativne stvari pa samo predsednik.

Po § 1 in 6 nav. zakona sodi apelacioni sud v spornih in nespornih stvareh ter v kazenskih stvareh, katere so na prvi stopnji rešili prvostepeni sodovi, kot sud druge in poslednje instance in stoji po § 5 »pod ministrom pravde«. Sojenje (sudjenje) je javno (II, § 7). Glede nespornih stvari je sedaj po čl. 60 ur. dokončna pravosredstvena instanca, poprej pa je bila le v pupilarnih stvareh (čl. 8—10 zakona o starateljstvu z dne 25./10. 1872), dočim so šle pritožbe v drugih nespornih stvareh na kasacioni sud (čl. 8 pravil o postupanju v nespornih delih). Po ur. je apelacioni sud tudi dokončna instanca za rešenje in presude sodnika poedinca v civilnih stvareh (ne pa penzijskih).

V. Kasacioni sud.

O tem ravna odd. III zakona od 20. februarja 1865 »o ustrojstvu sudova«.

Kasacioni sud ima, vključno predsednika, sedaj 20 sodij (pred uredbo 30. julija 1919 samo 15) in deluje v 4 (poprej v 3) odelenjih, katerih eno vodi predsednik, druge pa sodije po rangu (§§ 12, 25). Ima dalje potrebni broj sekretarjev I.—V. klase s posebno sistemizacijo plač (§ 2), ki so, kakor pri apel. sudu zapisnikarji in opravljajo druga dela v odelenju ter vstopajo tudi kot sodniki, če se odelenje drugače dopolniti ne more. Najstarejši vodi pisarno (§§ 25, 30).

Kasacioni sud stoji po § 1 nad vsemi prvostepenimi sodovi, nad obema apelacionim sudovima (uredba 30. julija 1919) kakor tudi nad Glavno Kontrolo »u smotrenju sporova o Praviteljskim računima i pod nadzorom Praviteljstva stoječim« in mu je po § 6 glavni nalog, »da motri, da se u zemlji kako formalni

tako i materialni zakoni i propisi u predmetima gradjanskim, spornim i nespornim kao i krivičnim upotrebljaju u onom smislu u kom oni glase, i jednoobrazno«. V delokrog kas. suda spada »osnažavanje« (potrditev) ali »uništavanje« sudskih presud (sodb) ali rešenj (odlokov), § 7.

Iz tega in iz pod IV o apelacionem sudu navedenega sledi, da kasacioni sud ni prava redna instanca, ampak da ima samo kasatorično moč. O stvari sami soditi (sodbe spremeniti) ne sme. Torej sta, kakor že rečeno, po gradjanskem potupku le 2 redni instanci: prvostepeni in apelacioni sud.

Kasacioni sud nadalje odloča o kompetenčnih sporih med civilnimi, vojnimi in cerkvenimi sodišči, pa naj bo ta spor med sodišči samo jedne ali pa različnih vrst (§ 8), o inhabiliteti sodišč (§ 9), na zahtevanje ministra pravde o tem, ali naj se v pojedinem slučaju stavi kakega sudijo pod sud radi hudodelstva ali pregreška po §§ 109, 120, 127 kaz. zak., ali pa da odgovarja samo za škodo, učinjeno »vršenjem zvanične dužnosti« (§ 10). Končno daje primedbe (opazke) nižjim sudovom o pogreških, ki jih zapazi o pril'ki presoje pojedinih slučajev (§ 20).

Predpisi glede glasovanja in podpisovanja (§§ 21, 22) so enaki onim apel. suda. Rešenja kas. suda v spornih stvarih morajo imeti naslov: »U ime Njegovog Veličanstva Kralja Srbskog N. N.« (§ 23).

Plenarna seja (obšte zasedanje, obšta sednica).

Plenarna seja postoji iz najmanj 15 (prej 13) članov. Predmeti so opredeljeni v § 16 nastopno:

1. Ako se zapazi, da v sličnih slučajih posamezna odelenja kas. suda različno pojmujejo kak zakoniti predpis, ali pa če o priliki, ko ima obšta sednica razsoditi o primedbah (opomnjah, razlogih) kakega odelenja, katerih nižji sudovi nočejo sprejeti (o tem natančneje pri razgovoru o pravnom sredstvu »žalbe«), smatra stalno direktivo za potrebno, potem reši načelno, kako se ima razumevati in uporabljati dotični zakoniti predpis, ter vpiše sklep z razlogi v posebno knigo, kjer ga podpišejo vsi sodniki, ki so se seje udeležili, ga razglasi tudi v službenem listu ter naznani ministru pravde.

Ta sklep je za vsa odelenja merodajen toliko časa, dokler ga druga občta sednica, obstoječa iz predsednika in vseh sudij, na dveh sestankih, pri katerih mora biti vselej 11 glasov (sedaj pač 13?) večine, ne spremeni. Tak slučaj mora minister pravde predložiti prvi prihodnji Narodni skupštini, dotlej pa ostane prememba v veljavi. Ako pa občta sednica do takega jedinstva priti ne more, da bi se v bodoče v odelenjih jedno-obrazno reševalo, se napravi predlog ministru pravde, da se zakonodavno opredeli smisel dotičnega zak. predpisa.

2. Ako minister pravde zahteva mnenje kas. suda o kakem predpisu zakona, ali če kasacioni sud sam hoče imeti kako dopuno (dopolnitev) ali zakon.

3. Če hoče kasacioni sud činiti primedbe (napraviti opazke) ministru pravde na kak njegov predpis, ki se po mnenju kas. suda ne strinja z zakonom, ali ki ni predpisanim potom izdan in se ga zato ne more uporabljati.

4. Po čl. 63 ur. daje občta sednica tudi načelne odloke v dvomnih slučajih, ki se pokažejo v uporabljanju te uredbe.

TRETJI ODDELEK.

Postopanje.

I. Postopanje pred občtinskim sudom (§§ 12—26).

1. Na prvi stopnji. Razprava je javna in prosta (to je, brez posebnih predpisov), priče in stranke se zaprisegajo no predpisih §§ 232, 277 in 278 gradj. post., stvar se oceni prosto po prinešenih dokazih, tudi ako kaka stranka ni došla in ni opravičila izostanja (kontumaciranja po našem smislu torej ni). Sodba se razglasi ustno, zapiše v zapisnik in le-ta overi po predsedniku ali članu suda, če pa sta ta nepismena, v prisotnosti dveh pismenih prič, ki podpišeta zapisnik. Prepis sodbe se izda le na zahtevanje in proti plačilu takse. Odklonitev sodnikov (iz razlogov, navedenih zgoraj v drugem oddelku, III, C, 7) je dopustno, odloči občtinski sud sam, če pa sud nima dovolj članov, predsednik prvostopenog suda.

Posebna vrsta dokaza je takozvani »r a b o š«¹⁾ (§ 25), čegar se smejo poslužiti peki, mesarji, vodonoše, svečarji in tem podobni obrtniki za davanje blaga na up. Raboš je razpolovljen podolgast les, čegar ena polovica (kvočka) ostane pri obrtniku-prodajalcu, druga polovica (pile) pa se izroči kupovalcu. Na kvočke se stavi podpis ali pečat kupovalca. Vselej, kadar kupovalec vzame kaj blaga na up, se kvočka in pile zložita v celoto in napravi ob strani zarez, ki sega čez obe polovici. Pile vzame potem kupovalec nazaj, kvočko pa dalje hrani prodajalec. Če se hoče dognati število dobav, se zložita kvočka in pile skupaj, in kolikor takih čez obe skladno ujemačih se zarez je na rabošu, toliko dobav je bilo. Tak raboš tvori popoln dokaz. Če pa kupovalec noče pila pokazati ali je uničil ali pokvaril, tvori popoln dokaz tudi kvočka sama. Ako pa je kupovalec brez svoje krivde pile izgubil, preudari obč. sud prosto ta dokaz. Raboš pa je dokazno sredstvo samo za dobo 30 dni, odkar se je začelo dajati blago, in tudi to le tedaj, ako je tožba vložena v nadaljnih 30 dneh. Mimo tega je dopusten ta dokaz le za dolg, ki ne presega 250 porezkih grošev (= 105·25 din. poprej, sedaj po čl. 1 ur., po kateri šteje porezki groš za 2 din. = 500 din., tedaj do cele višine stvarne pristojnosti obč. suda).

2. P r a v n i l e k. Proti sodbam in drugim odločbam (rešenjem) je dopustna ž a l b a na predsednika prvostopenog suda (glej zgoraj p r v i oddelek I, 2, a). Izključen pa je vsak pravni lek proti sodbam in odločbam selskih kmetov (glej drugi oddelek I pod »stvarna pristojnost«) in občinskih sudov do zneska po ur. 100 din., poprej 20 din., izvzemši pa sodbe v meničnih stvareh ter zoper sodbe razsodnikov. Te so takoj izvršljive (§ 13). Proti poravnavi je dopustna žalba le v slučaju prevare (§ 18).

Žalba je dopustna le iz nastopnih razlogov: če občinski sud ni bil pristojen; ako je bil kak sodnik inhabilen (izuzetan); če pritožnik ni bil zaslišan; če priče niso bile sposobne za zaslišanje po predpisih §§ 209—211; če priče niso bile zaslišane

¹⁾ naš »rovaš« (rowisch, robisch, robatsch), glej dr. Metod Dolenec »Pravosodstvo pri novomeškem inkorporiranem uradu nemškega viteškega reda v letih 1721 do 1772«, Ljubljana 1921, str. 52. — V navadi je pri nas ponekod še pri voznikih.

ali če se sodba ne ozira na izpovedbe vseh prič (§ 20); če pri dovolitvi zabrane ali zadržanja dolžnika (glej zgoraj »stvarna pristojnost«) dolžnik ni bil zaslišan ali če upnik nima nikakih dokazov za svojo terjatev (§ 19). Žalbo je vložiti v 8 dneh pri občinskem sudu ali pa neposredno pri predsedniku prvostep. suda.

Predsednik prvostep. suda ali — kar je navadno — po njem odrejeni sodnik preskusi žalbo. Če je prepozno vložena, jo zavrže (§ 16); če je utemeljena, se sodba ali rešenje uniči in odredi novo sojenje; če je dobra, jo potrdi. Rešenje zapiše sodija na spis, ki ga potem vrne občt. sudu. V slučaju uničenja sodbe ali rešenja napiše svoje primedbe, t. j.: razloge uničenja. Ako občtinski sud smatra te primedbe za prave, se pri nadaljnjem postopanju ravna po njih. V protivnem slučaju pa pošlje spise nazaj predsedniku prvostep. suda, obrazlagujoč, zakaj da primedb ne pripozna. O tem sodi potem prvostepeni sud v plenarni seji. Če smatra razloge občtinskega suda za umestne, potrdi sodbo, v protivnem slučaju pa napravi lastne primedbe, ki so potem za občtinski sud merodajne.

Če je žalba proti poravnavi opravičena, se poravnavo uniči in odkaže tožitelja na redno pravno pot (§ 21).

3. Izvršba. Le-to opravi občtinski sud, razen na nepremičnine, sam, glede nepremičnin pa naprosi policijsko oblast (§ 13). Če izvršbe ne opravi v 40 dneh po pravomočnosti sodbe, se more stranka pritožiti na policijsko oblast, in ta mu naloži, da mora sodbo izvršiti v nadaljnih 30 dneh, sicer zapade krivi sodnik globi 5—15 din., in dovoli stranki, če ima kaj škode, da jo od njega izterja (§ 24).

Po mojih informacijah delujejo občtinski sudovi dobro le v stvareh poljskih služnosti, drugače pa je sodstvo manj povoljno.

II. Postopanje pred prvostepenim sudom.

A. O strankah.

V §§ 59—71 ima zakon predpise o strankah in o intervenciji, v §§ 72—91 pa o zastopnikih.

1. Pravdna zmožnost se ravna po pravilih gradjanskega zakonika o zmožnosti za pravna opravila (§ 59).

2. Sosporništvo (učesće) je dopustno le v slučaju pravne skupnosti in skupnosti temelja (osnov) tožbe, tedaj naš § 11, št. 1 c. pr. r. Sosporništva po § 11, št. 2 c. pr. r. srb. gradj. postup. ne ureja posebej, tudi nima slične določbe, kakor naš § 14 jur. prav. (§§ 59—64).

3. Postranska intervencija (»mešanje u parnicu«), glavna intervencija (§ 66), naznanilo spora (§ 67), imenovanje prednika (§ 68) so osnovani približno na istih načelih, kakor v našem c. pr. r., razlika pa je, po ur. čl. 19, 20, ta, da se ob sporu o intervenciji določi poseben narok za incidentno razpravo, ne da bi bil proti odločbi sodišča dopusten poseben pravni lek. Omeniti bi še bilo:

a) Postranska intervencija je dopustna do prve odluke kasacionog suda v stvari sami (§ 65). Tu treba nekoliko pojašnjenja. Kakor bomo pozneje videli, kasacioni sud, ako sodbo razveljavi (uništi), ne sodi vselej dokončno, ampak sme sud, čigar sodbo se uniči, podati protiprimedbe, o katerih sodi potem dokončno plenarni senat (tedaj slično postopanje, kakor pri občinskem sudu). V slučaju če sodbo potrdi (osnaži) in v slučaju, če ni protiprimedb, je prva odločba o stvari sami tudi dokončana. V prvonavedenem slučaju pa je uništenje prva odlika. Iz tega sledi, da v postopanju pred plen. senatom vsled protiprimedb intervencija ni več mogoča. V praksi je postopanje o intervenciji, podani po prvostepeni sodbi, tako, da se spis, s katerim se prijavi intervencija, da nasprotniku v izjavo in se uvažujejo pri rešitvi vsi predlogi in protipredlogi.

Naznanilo spora je obvezno za tistega, ki meni, da mu gre povračilo škode, ako se predmet ali pravico, zaradi katere teče pravda, izgubi (§ 67).

3. Namestovanje. Vertretungsleistung (zaštita) je vrejeno v § 336—341. Namestovalec (zaštitnik) mora tistega, na kogar je kako stvar ali pravico z obremenilno pogodbo (n. pr. kup, menjava, zakup, odstop itd.) v lastnem imenu prenesel, braniti, ali mu dokaze za obrano dati, v kolikor od tega po zakonu ali pogodbi ni odvezan. Ako te dolžnosti ne izpolni, je odgovoren za škodo, nasprotno pa pravdna stranka, ako namestovanja ne zahteva, izgubi pravico do odškodnine. Po

ur. čl. 21 je poziv v namestovanje dopusten samo v tožbi in v odgovoru na tožbo.

4.) V § 71 ima zakon predpis za slučaj, če stranka, ki nima zastopnika v pravdi, umre med pravdo. Sodnik mora v 15 dneh, ko to izvé, pozvati naslednike, da se izjavijo, če pravdo nadaljujejo. Če se ne izjavijo, se smatra, da pravdo nadaljujejo (produžijo). Če pa se odrečejo pravdi, jim postavi sodišče zastopnika, s katerim se pravda nadaljuje. Omenjeno bodi, da odreka zahtevku v obče ni pravdni činitelj, da zakon sodbe na podstavi odreke ne pozna. Za primer, da je umrla stranka zastopana po odvetniku ali drugem pooblaščenцу, pa določa čl. 28 ur., da se postopanje ne prekine in da je zastopnik dolžan pravdo nadaljevati.

5.) O aktorni kavciji gradj. post. sam nima določbe, pač pa ur. v čl. 33. Toženec more proti tožitelju inozemcu zahtevati varščino za stroške v odgovoru na tožbo navajajoč vsoto. Sodišče odloči po prostem prevdanku. Če nalóži varščino, mora v sklepu določiti rok za polog s pristavkom da je tožba v protivnem slučaju »odbačena« (glej nižje pod B 2 d.)

O zastopanju v pravdi. § 72 ima določbo, da mora stranka samo tedaj osebno pristopiti, ako je to v zakonu zaukazano, ali pa če sodišče smatra to za potrebno; ináče pa more stranka mesto sebe punomočnika poslati. Pravdnega pooblastila zakon ne pozna, ampak se v obče sklicuje glede pooblaščenja na predpise gradjanskega zakonika. V formalnem oziru ima več predpisov, tako glede overovljenja podpisov na pooblastilu, postopanja, če pooblastilo ne odgovarja povsem predpisom zakona, ali če kedo hoče zastopati brez pooblastila. Ta določila so slična predpisom našega civ. pr. r. V § 87 je določba, da morejo stranko zastopati sorodniki vnavzgor in navzdoljni črti, v postranski pa do 4 kolena, potem mož ženo, sospornik sospornike brez pooblastila. Venčar pa mora sodnik zaukazati, da se pooblastilo donese naknadno.

O odvetnikih (pravozastupnikih). Temeljni zakon z dne 15. junija 1865 in noveli (izmeni) 30. septembra 1871 in 15. oktobra 1896. Pogojí za dosego advokature: starost 25 let; srbsko dr-

zavljanstvo; izvršene pravn. studije z dobrim vspehom; nekaznjivost radi nečastnih deliktov, ali deliktov iz dobičkarije; izvršeni odvetniški izpit, katerega pa po zak. o »sūdijuma« z dne 14. marca 1911 nadomešča sodniški izpit, 3letna odvetniška ali sodna praksa. Odvetniški izpit se dela pred komisijo, ki jo določi min. pravde in ki obstoji poleg zapisnikarja iz pet članov, vzetih po dva iz gremija apelacionog, po dva iz gremija kasacionog suda in enega iz kroga odvetnikov. Predseduje najstarejši sodnik. Kandidat ima pravico, komisarje odkloniti, odnosno se mora komisar sam odkloniti iz razlogov, iz katerih se odklanja sodnike v pravdi. Na mesto odklonjenega stopi namestnik, katere določi minister h kratu z imenovanjem komisarjev. Če je inhabilen komisar sodeloval, izreče minister izpit za neveljaven, tudi če je kandidat med tem že postal odvetnik. Izpit se dela pri kas. sudu in je javen. Najprvo se dela ustmen izpit, ki obsega iz vsakega zakona vsaj eno vprašanje (vprašanja določi komisija poprej o nejavni seji), potem pismeni, ki obstoji v izdelavi enega pravnega slučaja. Izpit je napravljen, če glasujejo za to vsaj 4 člani. Sme se 2krat ponavljati vselej po 1 letu. Taksa za izpit, 6 dukatov, za prošnjo 20 din., za spričevalo po tar. post. 125 novega zak. o taksama 30 din. Postavitvev: Odvetnika postavi min. pravde za kraj, kjer želi izvrševati svoj poklic, zastopati pa sme stranke pri vseh sodiških in oblastvih; za dekret je plačati 150 din. Disciplinarne oblasti in kazni. Predsednik prvestop. suda: ukor, denarna kazen do 25 tolarjev, minister pravde: denarne kazni do 100 tolarjev, disciplinarno sodišče za činovnike: višje kazni (denarna do 200 tol.), izguba pravice zastopanja.

Odvetniki nimajo nobene avtonomije, uveden pa tudi ni numerus clausus.

B. O postopanju.

Postopanje na I. stopnji je ustno in neposredno, pred apelacionim in kasacionim sudom pa pismeno. Uveljavljeni sta »dispozicijska in razpravna maksima« (Dispositions - Verhandlungsmaxime).

1.) Prijavnik (glej zgorej prvi odd. II).

Pripravljalne posle za ustno sporno razpravo izroči predsednik kakemu sodniku ali pa kateremu izmed boljših sodnih uradnikov. Nalog njegov je: sprejemati tožbe in odgovore na tožbo (na zapisnik), odrediti naroke in roke (v kolikor že niso v zakonu določeni), sploh »prirediti vse, kar je potrebno, da se razprava vrši v enem samem naroku« (§ 92). Ta razpravljajoči sodni organ se imenuje v § 94 »prijavnik«.

2.) Tožba. (§§ 92—103).

a) More se jo vložiti pismeno ali podati na zapisnik. Glede pismene ni nikakih posebnih predpisov. Vsebina tožbe je prilično ista kakor pri nas. Listine je predložiti v prepisih, ki morajo biti poverjeni od policijske oblasti ali od tistega, ki jih predloži. Če ne gre za gotovo vsoto, je treba navesti vrednost spornega predmeta, izvzemši slučaj, v katerem se predmet oceniti ne da n. pr. služnost (§ 94).

Služnosti torej smatra gradj. postupak za neocenljive. Tudi v predpisih o izvršbah ni nobene določbe glede služnosti, niti kako je postopati z njimi pri ocenitvi, niti kako pri razdelbi izkupila.

b) Glede kumulacije je v § 96 odrejeno, da se več spornih predmetov iz raznih pravnih temeljev (osnov), ali iz enega in istega temelja, »ki pa imajo raznorodne dokaze za sebe«, ne sme zahtevati z jedno tožbo. Ta prepoved je bistveno zožena z noveliranim § 244 (glej nižje pod B 15 II 2 k).

c) Če tožba ni popolna ali je nejasna, jo prijavitelj izroči predsedniku, da odredi potrebne dopolnitve. Če stranka zahteva, da ostane kakoršna je, se mora o njej razpravljati (§ 97).

d) Če je to kar se zahteva s tožbo, po zakonu zabranjeno, sramotno ali nemogoče, proti naredbam policijske ali politične oblasti, ali če je tožba vložena proti činovniku radi škode iz njegovega uradnega poslovanja a ni izkazano dovoljenje pristojnega ministra, predloži prijavitelj tožbo predsedniku in ta sodišču, ki jo potem »odba« (§ 119).

e) Če tožitelj in toženec prideta osebno k prijavitelju z vsemi dokazi, ju ta predstavi sodišču, ki vzame potem stvar v takojšnjo razpravo (§ 103).

f) Tožbe mora prejemati in reševati prijavitelj v istem redu, kakor so došle (§ 100), od ene in iste osebe sme eden in isti dan sprejeti največ pet pisмениh ali tri ustmene tožbe (§ 101). Izven reda sprejema tožbe le v nujnih (itnih) stvareh, ki so v § 102 taksativno našteje.

g) Protitožba in protizhtevanje. Od teh ravnajo §§ 342—345. S protitožbo more toženec v teku 6 dni po sprejemu tožbe uveljavljati pri istem sodišču kako pravico, ločeno od tožbinega predmeta, ako ista izhaja iz kake v inozemstvu sklenjene pogodbe. Izvzete pa so pravice radi nepremičnin in pravic, ki se njih drže. Postopanje o pro-

titožbi ne ovira postopanja o tožbi. O protitožbi se sodi posebej. Protitožba ima torej le kompetenčen pomen.

Protizahtevanje (protivtraženje) pa, ki izhaja iz tožiteljevega predmeta ali je z njim v zvezi, se more uveljaviti z ugovorom proti tožbi, tedaj ne s protitožbo.

3.) **Odgovor na tožbo.** Prijavnik dá tožbo tožencu na odgovor in določi rok. V odgovoru je navesti vse dejanske okolnosti in dokaze (§§ 106, 107). Če odgovora ne vloži, nima to za stvar samo nobenih kvarnih posledic. Odredi se narok za razpravo (izvidjanje i sudjenje) prav tako kakor če je odgovor vložen (§ 112). Stvarne navedbe toženca pri razpravi se sinatra potem za novote, ki pa imajo samo to posledico, da se narok po smislu § 137 št. 3. preloži (odl. kas. suda 28./12 1888 br. 1593). V gotovih slučajih, o katerih bode takoj govor, pa ima nevlózba odgovora gotove procesualne prekluzije za posledico.

4.) **Odbačenje parnice** (§ 108, 109) v razliki z odbačenjem tožbe, glej zgoraj pod 2 d). To je ugovor proti tožbi ki se ga mora uveljaviti v odgovoru na tožbo. Odbačenje parnice se sme zahtevati le iz nastopnih taksativnih razlogov:

- a) res judicata vel transacta,
- b) litispendenca,
- c) plačilo zahtevka (res soluta),
- d) nezakonitost zahtevka, (ako iz tega vzroka ni bila odbačena že tožba)
- e) zastaranje.

Odgovor na tožbo, ki vsebuje zahtevke odbačenja parnice iz katerega teh razlogov, izroči prijavnik predsedniku in oredi potem na kratek čas narok za razpravo edinole o tem ugovoru. Če se predlog zavrne, ni posebnega pravnega leka, ampak se mora pritožba uveljaviti s pravilnim lekom zoper sodbo.

Ako toženec predloga na odbačenje parnice ne uveljavi v odgovoru, ga potem ne more več staviti, ampak (po odločbah kas. suda) porabiti pod b) d) e) navedene razloge le kot branično sredstvo proti zahtevku samemu, o čemer se odloči v sodbi. Edinole iz razlogov pod a) in c) more tudi tekom sporne razprave zahtevati še odbačenje parnice.

»Izuzéce« se mora uveljaviti v odgovoru na tožbo (glej drugi odd. pod III. D).

5.) Ugovor nepristojnosti. § 49. Sodišéce mora uradoma paziti na relativno in na absolutno pristojnost svojo in tožbo takoj zavrniti (»odbiti«), ako se ne smatra pristojnim. Ako pa je tožbo sprejelo, dasi je nepristojno, jo mora le v sluéajahu absolutne nepristojnosti (n. pr. da stvar spada pred obštinski sud) v vsakem položaju pravde odbiti. Če pa je le relativno nepristojno in stranki izjavita, da naj se navzlic nepristojnosti razpravlja in sodi, mora sodišéce to storiti. Toženec mora ugovarjati nepristojnost v odgovoru na tožbo, ali pa tudi še (po odloébi kas. suda) pri prvem naroku (pozneje ne več). Vsled tega ugovora mora sodišéce najprvo brez razprave odloéiti z »rešenjem« (odlokom) edinole o vprašanju pristojnosti. Ugovora nedopustnosti pravne poti zakon ne pozna in ga praksa subsumira pod ugovor absolutne nepristojnosti.

6.) Odložitev pravde (parnice), § 110. To je dovoliti:

a) ée toženec dokaže, da je sporni predmet v zvezi z drugo pravdo, ki je za njega prejudicielna;

b) ée plačilni rok še ni dospel.

Te ugovore more toženec uveljaviti vsikdar, vendar se za razpravo in odloébo ne doloéi poseben narok.

Ugovore pod 4, 5 in 6 smatra zakon za pravdo ovirajoéce ugovore, éeprav vsi to niso.

7. Rok, naroki (rok, roéište). Sodniški rok v obéce ne more biti krajši od 8 dni in ne daljši od 2 mesecev (§ 115). Rok začne teéi od dne vroébe in neha poslednji dan ob 4. uri popoldne (§ 117). Zasilni roki se ne morejo podaljšati (§ 133). Ée pade zadnji dan na praznik ali v sodne poéitnice (sudski odmor, traja od 16. junija do konca julija), je prvi delavni dan po tem zadnji dan roka (§ 119), odnosno ée se narok pomotoma odredi na praznik ali na kak dan sodnih poéitnic, velja prvi prihodnji delavni dan za dan naroka (§ 118).

Predaja na pošto velja za predajo sodišécu (§ 119), pri sosporništvu se raéuna tek roka od dne najzdnje vroébe (§ 120), pri objavljenju po éasopisih velja

dan tretjega oglasa za začetek roka, pri nabitkih dan nabitka (§ 121).

V katerih rokih je določati naroke, zakon ne predpisuje, ampak le veleva, da v istem redu, v katerem je stvar došla na sodišče. Hitne stvari imajo prednost v nekaterih, imenoma naštetih stvareh (n. pr. v zakupnih in najemninških, v sporih radi voznine, v stavbnih zadevah, radi izročitve živine itd.) Predsednik (ne prijavnik, ki sicer roke določa) more določiti narok še na isti ali pa na prihodnji dan (§§ 125, 126).

Zanimivo je, da gre pritožba proti zavlačevanju v odredivanju rokov ali narokov na ministra pravde (§ 129).

Naroki se določajo na dopoldne in popoldne. Tisti, ki se jim določi narok na dopoldne, morajo biti navzočni že ob 9. uri, oni pa, ki se jim določi popoldne, ob 3. uri ter čakati, da pridejo na vrsto. Če pridejo kasneje, jih zadene kazen, če pa ne pridejo do 12. oziroma 4. ure popoldne, se jih smatra kot izostale (§§ 127, 128).

8. Koncentracija.

a) Po negativni strani zgoraj pod B 2 b) navedena prepoved kumulacije (§ 96). Ta prepoved pa se v praksi, kakor bom objasnil v oddelku o dokazih, ne vpošteva.

Na pozitivno stran pa:

b) Nedopustnost pripravljanih spisov razen odgovora na tožbo. § 158 (v novelirani obliki z leta 1885) veli, da je razpravljanje samo ustno in da se »pismena objašnjenja i razprave neče uzimati u vid«.

c) Prelaganje narokov.

To je zelo omejeno in taksativno.

α) Predložitev je po § 130 dopustna, če katera stranka iz važnih vzrokov, kakor n. pr. nenadna bolezen (naprasna boleost) ali iz drugih neodloživih preprek brez lastne krivde niti sama ne more priti niti poslati polnomočnika. Stranka mora to najdalje na dan naroka javiti sodišču in navesti dokaze, ali, če jih nima, ponuditi se k prisegi. Če se sodišče prepriča o verodostojnosti preprek, odloži narok. (O nasprotnem slučaju bo govor nižje pod rubriko »izostanek«.)

β) Po § 137. sodišče odredi drug narok v nastopnih slučajih:

1. Če obe stranki izostaneta, pa prosi potem ena ali druga za nov narok;

2. če je jedna stranka izostala pa došla zahteva preložbo;

3. če jedna stranka pri razpravi navede nove dokaze, pa protivna stranka na to neče dati odgovora. (Glej tudi § 160.) Temu primeru je jednak oni, ko toženec na tožbo ne vložil odgovora, ampak šele pri naroku odgovarja na njo (glej zgoraj pod B 3);

4. če vabilo kaki stranki ni bilo pravočasno ali pa sploh ne vročeno.

7) § 142. predpisuje, da se narok, že enkrat preložen, na noben način ne sme več preložiti.

Andra Gjorgjević v svoji knjigi »Teorija gradj. suds. postopka« (I. del. 1891, str. 187) zastopa mnenje, da ta prepoved velja le za narok, ki sta ga stranki že enkrat sporazumno prenesli. (Sporazumni prenos je po njegovem mnenju dopusten, ker ga zakon ne prepoveduje in se strank ne more siliti, da o sporu razpravljata, če nočeta.) Navaja pa avtor dalje, da praksa te prepovedi v občni niti ne vpoštevata in da proti njej vedno dopušča sporazumne preložitve. Vidi se torej, da v zakonu zamišljena stroga koncentracija v praksi ne vspeva, ampak da je prav tista vrzel, ki najbolj pospešuje zavlačevanje pravnih stvari, ki je pri nas tesno zamašena, na široko odprta.

d) podaljšanje rokov.

O tem zakon sam nima nikakega predpisa. Odlok kas. suda 3. oktobra 1902., br. 7243 tolmači določbo § 116 (glej zgoraj pod 7) tako, da, ako tudi ta § zabranjuje, da se »u jedan mah« dá rok daljši od 2 mesecev, on ne zabranjuje, da se na ponovno traženje rok podaljša zopet v tem obsegu. Mogoče je torej rok podaljšati brez važnih vzrokov, kar zopet popolnoma obrezvspeši vsako koncentracijo v tem pogledu.

9. Neizpolnitev roka.

§ 138. veli, da so posledice, ako kaka stranka ne učini dejanja v zakonitem ali sodniškem roku, navedene pri posameznih slučajih. Občega predpisa torej ni.

10. Izostanek od naroka.

a) Zgoraj pod 8 c z) je bil govor o preložbi naroka, če se sodišče prepriča o verodostojnosti preprek. Če pa sodišče tega prepričanja ne zadobi (»ako sud dokaze ne uvažiti«), ali če se stranka, ki dokazov nima, v predlogu za preložitve ne ponudi

ik prisegi (ne obeća zakletvu položiti), kakor tudi če stranka v obče preložitve niti zahtevala ni, izreče sodišče sodbo (presudu) potem ko je zaslišalo stranko, ki je na narok došla (§ 132, 133) in došle priče* (§ 171).

Določbe, sl'čne našemu c. pr. redu, da veljajo navedbe došle stranke za resnične, srbski gradj. postopnik ne pozná. Posledica temu je, da ni kontumačnih sodb v našem zmyslu. Sodišče mora vse dokaze, ki jih je navedla stranka za svoje trditve (tožitelj v tožbi, toženec v odgovoru) provesti, odnosno če došli toženec ni bil podal odgovora na tožbo, narok preložiti (glej zgoraj pod 8 §) 3). V tem zmyslu odlok kas. suda 19. januarja 1909., br. 679. (Glej tudi članek dr. A r a n d j e l o v i ć a v »Arhivu« št. 5, 1920. »Posledice nedolazka tuženkovog na ročište«).

b) Vendar pa ima izostanje gotove posledice, a samo formalno-pravne:

Če izostane tožitelj, izgubi pravico (§ 139):

α) izbirati veščake in prigovarjati (činiti izuzeće) nasprotnikovim veščakom,

β) »činiti izuzeće« proti obliki in veljavnosti nasprotnikovih listin (protivu forme i urednosti izprave),

γ) dokazovati, da so trg. knjige (tevter) veljavne (važan), ako jih nasprotnik ne prizná,

δ) proti verodostojnosti nasprotnih prič »činiti izuzeće«.

Če izostane toženec izgubi pravico (§ 140):

α) vse pravkar pod b) α, β, δ, navedeno,

β) dokazovati, da je nasprotnikov tevter »neuredan«,

δ) domneva se, da tožitelju vrača glavno prisego, dopolnilno pa odobrava.

c) Pravna sredstva v slučajih pod a). Ako sodnik predlogu za preložitve ne ugodí, izostala stranka nima posebnega pravnega leka, ampak mora pritožbo, da se predlogu ni ugodilo, uveljaviti v pravnem sredstvu proti sodbi sami (§ 133), t. j. »nezadovoljstvo« na apelacioni sud, odnosno »žalba« na kasacioni sud. Ako pa izostala stranka predloga za preložbo v obče ni bila stavila, potem sme stranka v 15 dneh po vročbi sodbe opravičiti (pravdati) izostanek, ali pa vložiti proti sodbi redni pravni lek. Če se posluž enega, je

drugo izključeno (§ 134). Opravičba je mogoča le iz razlogov, da so nastopili vzroki ali prepreke, zbog katerih je stranka brez svoje krivde morala od naroka izostatí, a ni mogla niti polnomočnika poslati; v slučaju, da nima dokazov, mora ponuditi prisego (§ 135). Ako sodišče spozná vzrok izostanja za veljaven (ako ga »uvaži«) — ni povedano ali po izvedbi dokazov, mora pa se to domnevati — razveljaviti sodbo in določí nov narok za razpravo in sodbo, ter mora izostala stranka nasprotniku povrniti stroške. Isto velja za slučaj, da stranka nima dokazov in ponudi le svojo prisego, samo s premembo, da sodnik določi najpoprej narok za prisego in se razveljavljenje izreče po položeni prisegi (§ 136, 141). Pravnega sredstva proti tem odločbam ni (§ 136). Ako pa sodišče vzrok ne smatra za veljaven, ali pa če stranka ponudene prisege ne položi, izreče sodbo za izvršno.

d) Ako izostaneta obe stranki in nobena pismeno ne zahteva, da se razprava vrši v njeni nenavzočnosti, potem stavi sodišče spis v arhiv in tožitelj mora plačati event. pričnine, stroške in sudske takse (§ 172). Vsaka stranka pa sme zahtevati nov narok (glej zgoraj pod 8 c) 3) 1).

Le eden slučaj je po judikaturi kas. suda, kjer se vrši razprava in izreče sodba tudi v odsotnosti obeh strank. V izvršilnem postopanju bomo slišali, da se iz gotovih vzrokov sme s tožbo izpodbijati veljavnost (urednost) izvršilne prodaje. O takih tožbah se mora vsekako izdati sodba, ker se mora ugotoviti, če je izvršena prodaja veljavna ali ne.

11. U m i k t o ž b e

je dopusten brez privoljenja toženca samo dotlej, dokler mu ni dana tožba na odgovor, sicer pa le z njegovim privoljenjem (§ 143).

12. O p o r a v n a v i (poravnenje).

Poravnava je enaka izvršilni sodbi, izpodbijati se jo more le, če je na »prevari ili obmami« (§§ 144—147).

13. O s p i s i h.

Dokler teče pravda, smejo tretje osebe spise vpogledati le s privoljenjem strank, po končani pravdi pa vsakdo brez tega privoljenja; kontravota (odvojena mnenja) sodnikov pa

se ne sme nikdar vpogledati (§ 148). Ta kavtela je dana v interesu neodvisnosti sodnikov.

Sicer pa veljajo glede sp'sov približno iste določbe kakor pri nas, n. pr. da jih je vložiti v tolikih izvodih, da dobi vsak vdeleženec enega in da eden ostane pri sodišču.

14. O l v r o č b a h. (§§ 358—375).

Tudi tu so približno isti predpisi, kakor pri nas (vročbe po slugah, pošti, policijskem uradu), zato se jih sme preiti.

15. R a z p r a v a (izvidjanje).

I. Vodstvo in ovedba dejanskega stanu.

a) Razprava je ustna in javna (§ 149), pismenih objašnjenj se ne sme sprejemati (§ 158). Glede izključitve javnosti in policijskih odredb, ki pristojajo predsedniku, se v § 150 do 156 nahajajo našim slični predpisi.

b) Precej začetkoma razprave mora predsednik stranke opomniti, da se poravnajo, ali zedinijo na razsodišče (izbrani sud) predstavivši jim posledice pravnjanja. (§ 157). Če poravnave ali zedinjenja na izbrani sud ni, kar se mora zabeležiti v zapisnik (beležko), se prečitata tožba in odgovor na tožbo, ter zapisniki o zaslišanju prič, če so bile zaslišane pred razpravo (§ 158). Vsaka stranka sme dejanstva (obstoateljstva), koja je navela, popolniti, popraviti ali podkrepiti (§ 159). Vsaka stranka ima pravico odgovarjati na nove navedbe protivnika (§ 161), primorana pa v to ni. Če ne odgovarja, se narok preloži (glej zgöraj pod 8 c § 3). Sicer pa se stranko, ki noče odgovarjati, smatra za izostalö (§ 162). Ako tožitelj spremeni naslov tožbe, tožencu ni treba na to odgovarjati. V tem slučaju sodišče naloži tožitelju »rešenjem«, da vložii drugo tožbo in plača stroške (§ 160).

c) Sodišče ima pravico zahtevati od vsake stranke, da mu dovoljno objasni ona obstoateljstva, koja drži, da niso jasna. Zato sme sodišče vsako stranko opominjati in ona je dolžna, da na vsako obstoateljstvo protivne stranke točno in jasno odgovarja. (§ 164). Tu je torej konkretizirano materijalno vodstvo razprave. Ne sega tako daleč, kakor je vstanovljeno v § 182

našega c. pr. reda, po katerem mora sodnik tudi skrbeti za to, da stranki izneseta vse merodajne okolnosti.

d) Stranka sme samo glede onih dejanj (bića), ki niso njeno delo, izjaviti, da jih ne zna (§ 165).

e) Sodšče sme »izvidjenje samo onda zaključiti, kad parnica bude tako isledjena, da se može rešiti« (§ 166).

f) O razpravi se piše zapisnik (beležka), ki mora po § 169 mimo imen sodnikov, strank in navedbe sporne stvari obsegati: »sve što je usmeno iznadjeno a prinosi rešenju stvari« (točka 4.), zaključenja sudska, v kolikor ne bi bila v osobenom (posebnem) »aktu izložena« (točka 5), »izkazivanja veštaka i svedoka, u koliko ni to činjeno u osobenom aktu« (točka 6).

g) Vsaka stranka sme zahtevati, da se vse, kar je ona navela ali kar je navela protivna stranka ali priznala in prinosi rešenju pravde, stavi v zapisnik, v kolikor to tožbo ali odgovor na tožbo »preinačava, popunjava, izpravlja (t. j. popravlja) ili podkrepljava« (§ 167).

h) Beležko mora predsednik prečitati in če jo potrdijo za pravo, jo podpišejo ali podkrižajo stranke, njih zastopniki in priče (§ 170).

i) Ako bi se pri razpravi pokazalo kako kaznjivo dejanje katere izmed strank, od katerega bi bilo odvisno rešenje pravde, se razprava prekine (prestane) in odpočne kriminalna razprava (§ 174).

k) Kadar je stvar dovolj pretreseana, se stranke odstranijo, sodišče sklene sodbo, ki se s kratkimi razlogi (podbudjenima) zapiše v zapisnik in ko ga sodniki podpišejo, jo predsednik javno razglasi. Sodnik, ki se s sodbo ne strinja, odda svoje posebno (odvojeno) mnenje. 15 dni potem mora sodišče sodbo pismeno izdati (§ 175—177).

II. Dokazi.

Stranka mora dokazati dejanstva (zbića), na koja osniva svoje pravo, inace se ona, koja so od nasprotne strani osporena, ne smatra za istinita (§ 178). »Ono delo ili navod parničara, koje protivna strana u parnici pred sudom prizna, sma-

ira se za istinito« (§ 180). Sámó oporekanje (poricanje) dejanstev je nedopustno (§ 181). Po načelnem stališču kas. suda mora stranka vsa dejanstva, ki jih nasprotnik ne prizna po § 180, dokazati in velja to tudi glede navedb v tožbi, ako toženec ni podal niti odgovora na tožbo, niti ni prišel k razpravi. Iz tega sledi, da molčečega priznanja ni in da, ker se mora priznanje izreči pred sodiščem, izvensodno priznanje ni dokazno sredstvo.

Veljavno more priznati: ki je opravičen nezavisno razpolagati s premoženjem, o katerem je spor; roditelji za maloletna deca, dokler so pod njihovim varstvom; varuh ali kurator (staratelj) za varovanca ali kuranda; zakoniti zastopnik (§ 183).

Priznanje sospornika veže druge sospornike, ako je on njihov zastopnik po zmislu § 74 in 87 št. 3 (prvo imenovani tožitelj odnosno toženec, ako sosporniki ne pooblastijo drugega) § 184.

Oporekanje (poricanje) priznanja je samo takrat uvaževati, ako se popolnoma dokaže, da stvar drugače stoji, kakor je priznana (§ 182).

Dokazi so po § 186: listine (isprave) priče (svedoci) in prisega (zakletva). Pomotoma so izpuščeni izvedenci (veštaci).

Dokaznega sklepa, ki tvori pri nas cezuro med ovedbo dejanskega stanu in dokazovanjem, zakon ne pozna.

1. Listine (isprave):

Te so javne ali privatne.

Javne listine so po § 187:

1. sudski protokoli (beležke), presude, naredbe, izvodi iz intab. protokolov.

Kot javne listine šteje zakon pod to točko tudi one privatne listine, ki so po sudu, po okružnem ali sreskem načelstvu ali upravi mesta Beograd potrdjene. Potvrdenje se izvrši, da kateri izmed omenjenih uradov listino stranki prečita in ta prizna, da jo je ona izdala, na kar oblast to priznanje na listino zapiše in je stranka podpiše. Klavzula potvrdenja se glasi: »da je N. N. pred (ime oblasti) priznal, da je to listino (ime listine) N. N.-u izdal, sud — načelstvo — uprava — potrjuje«. Za vrednost predmeta do 200 din. (sedaj 500 din.) morejo

potrditev izdati občinski sudovi (izmena i dopuna k § 192 19. aprila 1885 in čl. 15 ur.).

2. listine javnih oblasti, izdane v njih delokrogu,
3. listine tujih oblasti, potrjene po srb. ministrstvu za inostrana dela,
4. sveštenski izvodi protokola krštenih, venčanih, umrlih.
5. šolske listine,
6. esnafske listine (esnaf — Zunft).

Vse druge listine so privatne.

Protidokaz proti javnim listinam je dopusten (§ 188), a ne s pričami (§ 233).

Privatna listina je popoln dokaz proti izdajatelju, v kolikor jo priznava, ali v kolikor v slučaju »odricanja« podnositelj istinitost njeno dokaže (§ 189). Kak bodi ta dokaz, zakon izrecno ne pove, pač pa pravi v § 196, da je primerjanje rokopisa in podpisa z drugo pisavo izdajatelja listine dopusten le, ako drugih dokazov ni.

V § 190—194 so posebne določbe glede »obligacij« (zadolžnic). § 190 zahteva, da je v njej naveden tudi naslov, a kas. sud odloča, da jo je vzeti za podpun dokaz tudi, ako nima naslova.

Obligacija velja samo onda, ako jo dolžnik lastnoročno piše in podpiše, ali pa če tega ni, ako je sodno, po policijski, sreski ali okružni oblasti »odostoverena« (§ 192). V čem to odostoverjenje obstoji, zakon ne pove, ampak le pravi v § 193, da morajo oblasti pri odostoverjenju prepričati se, da so to tiste osebe, o katerih govori obligacija. Vsekako je odostoverjenje razlikovati od zgoraj navedene »potvrde« in bo slično našej legalizaciji.

Proti ali izvan vsebine listine ni dopusten dokaz s pričami (§ 242).

Trgovske in obrtniške knjige je glede dokazne moči presojati po trg. zakonu (§ 195).

Računi trgovski, mojstrski in krčmarski so popoln dokaz, če dolžnik lastnoročno vpiše svoto s številkami in priznanje, da je dolžan ter se lastnoročno podpiše (§ 195 a).

Predložba listine (§ 200). Listina se predloži v odostoverenem prepisu (glej pod B 2 a). Na zahtevanje se mora pokazati original. Če se ga ne pokaže, prepis nima dokazne moči. Če je original nepristen (lažan), ga sodišče shrani, postopa proti podnositelju, ako njega zadene krivda, po kazenskem zakonu, potem pa nadaljuje pravdo (prim. točko B 15 i).

Če kedo o svojem pravu, ali o tem, da je obvezo izpolnil, nima listine, more sodnim potom zahtevati, da se mu listina izda (§ 202) Ta določba ima posebno važnost z ozirom na omejitev dokaznega sredstva s pričami, o čemer bo pozneje govor.

Edicija (§ 203): Če je listina izdana komu v namenu, da služi njemu v dokaz ali če je listina skupna ali če jo ima nasprotnik ali je dolžan čuvati jo, jo more zahtevati od njega in event. tudi od tretje osebe. Ako nasprotnik taji posest, se mu naloži prisega, da je ne samo nima, ampak da jo tudi ni uničil ali drugemu dal in da ne ve, kje se nahaja.

Amortizacija. O tem ima predpis § 204.

2.) O pričah in pričevanjih. O tem ravnajo § 208—245. Le načelne stvari hočem tu omeniti.

a) pričevanje je direktno pred sodiščem, bodisi pred sodečim ali pa pred zaprosenim, ali pa indirektno, s pisneno izjavo. Poslednja mora biti sestavljena po predpisih, ki so postavljeni za ustno izpovedbo, in potrjena po prvo-stopenem sudu. Brez sodne potrditve velja le tedaj, če jo nasprotna stranka izrecno odobri, ali pa če izgubi pravico »činiti izuzeča« vsled izostanja po § 139, 140 (glej B 10). Na zahtevanje strank pa mora pričati, ako mogoče, priti osebno k sodišču (§ 208).

b) Priče iz okrožja sodečega sodišča pozovejo se k razpravi, druge pa da sodišče zaslišati pri sodišču bivanja, le če je njih bivališče bližje sodečemu sodišču, se jih pozove direktno k razpravi. Zaslišati jih je tako, da dospe zapisnik že na razpravo (glej točko B 15 b). Lahko jih pa tudi vabi k razpravi, če je to treba. Če je priča bolna ali tako stara, da ne more priti k sodišču, jo dá sodišče zaslišati po najbližjem polijskem oblast-

v u. Zaslišanju pri policijskem oblastvu ali po zaprošenem sodniku smeta stranki prisostvovati, (ř 209).

c) **Metropolita** ali **vladiko** mora sodišče po enem sodnikov in zapisnikarju zaslišati na domu, tako tudi bolne in stare priče, ki ne morejo priti k sodišču (sc. če se jih ne zasliši po polic. oblasti), § 221.

d) Redoma se zaslišava priče tekom pravde. More pa jih pustiti zaslišati tisti, čegar se tiče, tudi pred začetkom pravde, če je priča zelo stara, bolna ali »se sprema na dugi put«, ali ako jo je zaslišati pri drugem sodišču, nego se bo vršila pravda, § 238.

e) Pred zaslišanjem sodišče opomni pričo, »da duše ne greši in ne uvaljuje se u krivicu« ampak da izpove »pravu istinu«, tako, da bo mogel na izpoved priseči; nato se priče zaslišavajo vsaka posebej v navzočnosti strank (§ 222), a zaslišane sodišče pridrži, dokler niso vse izprašane (§ 225). Priče prisežejo po zaslišbi in le na zahtevanje strank ali pa če sodišče spozna to za potrebno, po formuli, slični naši, po opominu na svetost prisege in nasledke krive prisege (§ 234;) kristjani položijo pred 2 gorečima svečama 3 prste desne roke na križ in evangelij, nekristjani pa dvignejo 3 prste desne roke kvišku (§ 234, 277, 278). Metropoliti in vladike ne prisegajo, drugi svešteniki pa pred sodiščem samo glasno prečitajo prisežno formulo in jo podpišejo (§ 234, zadnji odst.).

i) Izpraševanje se začne z občimi pitanji, navedenimi v § 223 (ime, priimek, starost, sorodstvo ali svaštvo s strankami, ali vé iz lastne vednosti ali je le slišal od drugih, ima od pravde korist ali škodo, ali mu je kdo kaj obljubil za pričevanje, ali se je dogovarjal z drugimi pričami, kako naj priča; ali živi s kako stranko v velikem neprijateljstvu; ali je bil radi zločina, prestupljenja (pregreška) ali izstupljenja (prestopka) iz koristljubja že kaznovan). Če so vsi odgovori negativni, se zapiše v zapisnik »sposoban«.

Ta obča vprašanja imajo pomen za presojo dopustnosti priče ali subjektivne dokazne vrednosti njene izpovedbe.

V tem oziru se delijo priče

g) na nesposobne, podozrive (sumljive) in sposobne.

z) Nesposobne priče so naštete v § 210 («kojima zbog duševnih ili telesnih nedostataka nije moguće doznati i kazati istinu», n. pr. slepci, če bi morali pričati o čem, kar se mora videti, gluhi ali gluhonemi, kar se mora slišati; če so oslepeli ali oglušili po dogodku, o katerem morajo izpovedati, se smejo zaslišati, a le tedaj, če znajo pisati, ker se jih zaslišuje pismeno; brezumni (besomučni, zgranuti i ludi); slaboumne se sme zaslišati o lažje umljivih stvarih, ne pa n. pr. o zamotanih računih; obsojenci radi zločina, tudi če so pomiloščeni, dokler se ne vrnejo v prejšnje pravice; otroci pod 14 leti. Na nesposobnost priče je uradoma paziti in se nesposobno pričo ne sme zaslišati.

) Podozrive priče se delijo na 2 dela:

1. podozrive, katerih se ne sme zaslišati, ako nasprotna stranka »čini izuzeče« (§ 211). To so: če je priča s stranko, ki se na njo sklicuje, v sorodu v pravi črti navzgor ali navzdol; brat in sestra; mož in žena; tast, tašča; svekar ali svekrva; poočim ali pomajka; posinak ali počerka; očim, mačcha, pastorek; zaročenec, zaročenka, njih oče ali mati; »koi priznaju, da so primili mitu ali poklon u ime svedočbe«; o kojih je dokazano ali jasno, da imajo od pravde korist ali škodo; oni, koji so v isti pravdi bili »punomoćnici ali zastupnici«;

2. podozrive, ki jih mora sodšče zaslišati navzlic nasprotnikovemu »izuzeću« (§ 215). Njih izpoved je oceniti kakor v obče izpovedbe drugih prič po §§ 213, 214. Te so: drugačno, kakor v § 211 navedeno sorodstvo ali svaštvo, neizpolnjeno 16. leto, veliko neprijateljstvo, dogovarjanje z drugimi pričami, svetovanje stranki, kako naj vodi pravdo, lahkomišljeno življenje, sum podmitljivosti, lažnjiv in v obče grd značaj.

h) Vrednost izpovedbe: Samo jasno opredeljeno in na lastnem znanju osnovano pričevanje more biti dokaz. Izpovedba priče, ki se komaj spominja na dogodek, ki ga je čula le od drugih, ki si je v izpovedbi v protislovju, ki izpovedbo preklicuje, nima nikake dokazne vrednosti (§ 218).

V kolikor pa so izpovedbe prič veljavne (»u koliko će izkazivanje svedoka važiti«), jih presoja sodišče po prostem preudarku, upoštevajoč vse okolnosti in razloge, iz katerih je kaka priča podozriva (§ 213, 214).

Če priče tožitelja kažejo eno, priče toženca pa drugo, odloča večja ali manja verodostojnost in okolnosti, ki podpirajo izpovedbo (§ 232).

i) prisilna sredstva in odrekanje pričevanja. Sorodnike, navedene v točki 1, § 211 (glej zgoraj pod β), 1) se ne sme siliti, da pričajo proti svoji rodbini, razen če se dan rojstva, poroke ali smrti ne dá drugače dokazati (§ 212). To veja seveda le za slučaj, če protivna stranka ne čini izuzeča. Kdor noče pričati ali priseči, odgovarja stranki za stroške in škodo v visokosti izgubljene pravde, če jo je priča z odreko pričevanja zakrivila (§ 235). Ako priča izostane, se jo po ur. čl. 23 obsodi v povračilo stroškov, ako izostane drugič, zapade denarni kazni in se jo po policiji dovede, more pa izostanek opravičiti (§ 239 in čl. 23. ur.).

k) Nedopustnost dokaza s pričami. Dopus-
 sten ni najprvo proti javnim listinam v obče in proti privatnim listinam, ako naj se dokaže nasprotje ali kaj drugega od vsebine listine (glej zgoraj pod B, II, 1). Po zakonu z dne 8. marca 1881, s katerim so se določbe §§ 242—245 izmenjale odnosno popolnile, dalje ni dopusten glede zahtev (tražbina), kojih vsota vrednosti prekorači znesek 200 din.,¹⁾ brez ozira na naslov (osnov), iz kojega terjatev izvira, in na predmet, ki se zahteva (§ 242), tudi ne, ako se vtožena zahteva skrči pod 200 din. (§ 243 a), ali ako je ostanek ali del zahteve nad 200 din. (§ 243 b). K vsoti 200 din. je prišteti tudi obresti (§ 243). Ako ena in ista tožba obsega več zahtev, ki se jih ne dokazuje z listinami in vsota ali vrednost vseh prekorači 200 dinarjev, je dokaz s pričami nedopusten, pa naj posamezne zahteve izhajajo iz različnih naslovov in iz raznih dôb, razen ako bi zahteve izhajale iz nasledstva, darila ali drugače od

¹⁾ Ker pristojnost občinskih sodišč sega sedaj po ur. do zneska 500 din., potem je tudi v pravadah pred temi sodišči, ki presegajo znesek 500 din., dokazovanje s pričami nemogoče.

raznih oseb (§ 244). Vse zahteve iz kateregakoli naslova, ki se ne dokazujejo popolnoma z listinami, se m o r a j o zahtevati z eno in isto tožbo, ker se ostale zahteve, za katere ni pismenega dokaza, po vloženi tožbi ne morejo več uveljaviti (ostale tražbine neče se primati); vendar se za zahteve, ki so dogovorjene, preden je stopil ta zakon v moč in katere imajo v mislih §§ 243, 244 in 244 a), postavlja rok 1 leta, da oni, ki nimajo pismene pogodbe o svoji zahtevi, ali napravijo take pogodbe ali pa stvar na sodišču doženejo (§ 244 a). Od teh zahtev, razen onih § 244 a), izuzemajo se slučajji, v katerih se početek dokaza nahaja v pismu od tistega, proti kateremu gre zahteva, ali čegar predstavnik je toženi, in to pismo dovede zahtevo do verjetnosti (§ 245).

Po judikaturi kas. suda tvorijo »početek dokaza« listine, ki ne odgovarjajo vsem zakonitim formalnostim. Glej o tem tudi članek L a v. Uroševića v Arhivu, knjiga III. (XX), br. 1 (1921), str. 50.

V § 245 a) se nadalje kot izjema navajajo še slučajji, v katerih tožitelju ni bilo mogoče nabaviti si »pismenu ispravu«.

Judikatura kas. suda izjavlja, da veljajo predpisi navedenega zakona le za pravne stvari, katere izvirajo iz dogovora, iz volje strank, tedaj za obligacije, koder si stranke morejo napraviti listine, vendar pa za pridobitev lastninske pravice na nepremičnini priznava edinole »tapijo« in izključuje dokaz priposestvanja s pričami. Tožba bo torej naperiti po § 202. (glej zgoraj pod II., 1) na izdajo tapije in v pravdi dognati dokaz priposestvanja s pričami.

Ker se stvarna pristojnost prvostep. sudov pričenja z zneskom 500 din. — poprej z zneskom 200 din. — ta dokaz v obligacijskih pravnih sploh ne prihaja v poštev.

S tem zakonom pa je tudi bistveno zožena prepoved kumulacije tožba v § 96. (glej točka B, 2 b), če ne dejanski razveljavljena. Zatrjevalo se mi je, da se praksa določbe § 96 ni držala temveč kumulacije dopuščala. Tako bi bilo razumevati, da novelirani § 244. govori o kumulaciji kar kot obstoječem dejstvu in da jo § 244a za gotovo vrsto terjatev s posledico prekluzije naravnost zapoveduje.

3. O izvedencih.

O teh je govor v §§ 246—260 in čl. 24—26 ur. in ni bistvene razlike od naših predpisov. Posebnost je le ta, da se privzamejo 3 izvedenci. Vsaka stranka izvoli enega, a oba izvedenca tretjega. Če stranki izvedencev ne izvolita, jih določi sodišče. Pri-sežejo se le na izrecno zahtevo strank, in to pred zaslišanjem.

4. O prisegah strank. §§ 261—302.

Prisege so: glavna, dopolnilna, cenilna in razodetna prisega. Poslednja v pravnih zarad navedbe premoženja. Druge so enake prisegam bivšega sodn. r. avstrijskega. Ker je gotovo, da te pri unifikaciji pravnega postopanja ne bodo prihajale v poštev, jih preidem.

III. Presuda, rešenje, naredba.

S presudo (sodbo) se reši pravda meritorno, z rešenjem postranska vprašanja n. pr. o pristojnosti, o zavarovanju, a z naredbami se vravnava postopanje (§ 303).

Presuda se mora izreči v »punom zasedanju« (t. j. sednatu, kakor je predpisan), soglasno ali z večino glasov po zakonu in na podstavi zakonitih dokazov ter samo o tem, kar se zahteva (§ 304).

V presudi mora biti (§ 305):

1. ime sodišča in ali je pristojno po zakonu ali odredjeno (glej točko B III. C, 6),
2. imena i prezimena in bivališča vseh tožiteljev in toženih in njih zastopnikov,
3. predmet spora,
4. imena i prezimena sodnikov in delovodje (sekretara ili pisara),
5. kaj zahteva tožitelj, s kakim naslovom in s katerimi dokazi,
6. je li toženec zahtevo priznal in ako ne, kateri so njegovi dokazi,
7. katere dokaze je sodišče vpoštevalo, katere odbacilo in zakaj,
8. po katerem paragrafu zakona se spor presoja,
9. ali se tožitelju prisoja in kaj, ali pa se ga odbija. Ako se prisoja interes, se mora povedati, koliko in kedaj. Ako se priznajo stroški stranki ali pričam se mora navesti, koliko znašajo in komu gredo in kedo plača sudske takse,
10. če ima kedo prisego položiti, se ga mora označiti in navesti dejanstva, na katera mora priseči in poleg tega staviti tudi posledice, ako prisege ne položi,
11. broj, pod katerim, mesto na katerem in čas, kedaj je presuda izrečena.

Izrecno v zakonu ni predpisano, da mora presuda imeti tudi nadpis »Presuda«. Izhaja pa to iz besedila in ima vsaka presuda v praksi tudi res ta nadpis. V »imenu Kralja« se presude ne izrekajo, ampak samo rešenja kas. suda. Navedba vsebine izpovedeb prič ni predpisana. V teoriji se označenja pod 1. do 4. z nadpisom »presuda« vred imenujejo za glavje, označenja pod 5. in 6. referat, ona pod 7. in 8. sudske pobude (razlogi), pod 9. in 10. dispozitivum in pod 11. s pečatom in podpisi vred, ki jih mora imeti presuda (§ 308.), zaključenje.

V rešenju morajo biti navedena imena i prezimena strank, predmet, navodi strank in pobudjenja sudska. Kaj mora biti vsebina naredb v zakonu ni predpisano, le v § 308 je v obče rečeno, da morajo presude, rešenja in naredbe imeti podpis in sudski pečat.

Presude in rešenja so po § 307 izvršna, ako ni vloženege pravnega leka na apelacioni ali kasacioni sud, ako pravni lek ni dopusten, in ako kas. sud presudo ali rešenje potrdi (osnaži).

Rok dajatve (Leistungsfrist) za sodbo in rešenje ni predpisan. Ta rok se določi šele v izvršilnem postopanju po izvršilni (policijski) oblasti, v nekaterih stvareh (n. pr. meničnih) se mora pa plačati že takoj na podstavi presude odnosno rešenja.

IV. Pravdni stroški.

Posebne določbe o pravnih stroških ni. V § 515 je določeno, da sudske takse plača tista stranka, ki pravdo izgubi. Ta določba se vstrečno vporablja in tudi na pravdne stroške. Sicer se je pa praksa razvila popolnoma v smeri tujih civ. pravd. zakonov, da stroške, ki jih je zakrivila kaka stranka sama, ali niso bili potrebni, trpi dotična stranka, v slučaju delnega uspeha pa da se stroški razmerno delijo. Singularno določbo ima ur. čl. 27 za primer, da pravdna stranka ne navede točno naslova priče. Ako se vsled tega narok mora preložiti, plača nasprotniku stroške prelozbe brez ozira na izid pravde.

III. Postopanje pred apelacionim in kasacionim sudom.

A. Pred apelacionim sudom.

Proti presudam je dopustno »nezadovoljstvo« (apelacija) na apelacioni sud, ako je sodba izrečena:

1. o neocenljivem predmetu, n. pr. služnosti, usinovljenju, oglašenju za zapravljivca i. t. d.,

2. o predmetu, čigar vrednost presega 1000 poreskih grošev (1 por. groš = 42.1 din., tedaj 421 din. po ur. čl. 1 pa je poreski groš = 2 din., tedaj 2000 din.), ne vštévši interes, stroške, dangubo in škodo (§ 309).

Apeliranju ne podleže presude, ki so izrečene na brez-pogojnem priznanju, ali v katerih se spozna na glavno prisego ali na razodetno prisego (§ 310).

Nezadovoljstvo je pismeno ali ustno vložiti v 15 dneh od dne, ko je bila presuda vročena (§ 311). Ako ni vloženo pravočasno, je prvostepeni sud zavrne (odbaci), proti čemur pa se more v 15 dneh predložiti dokaze, na kar prvostepeni sud pošlje spis apelacionemu sudu, ki nezadovoljstvo reši, če je mnenja, da je vloženo pravočasno, v protivnem slučaju pa potrdi (osnaži) prvostepeno sodbo (§ 312). Pravočasno vloženo nezadovoljstvo zadržuje izvršilnost (pravno moč) sodbe v toliko, v kolikor je izpodbijana, a tudi v tem slučaju mora izpodbijani del presegati znesek 1000 por. grošev drugače nezadovoljstvo ni dopustno, ampak po § 314 samo žalba na kasacioni sud. (Glej pa nižje pod B).

Novi dokazi niso dopustni (§ 314).

Prvostepeni sud predloži pravočasno vloženo nezadovoljstvo s spisi vred apelacionemu sudu na »r a s m a t r a n j e« in ta najpoprej presodi, če je podvrženo njegovemu rasmatranju in če ni, vrne spise prvostep. sudu (§§ 315, 316).

Ako apelacioni sud najde, da prvostepeni sud o kaki sporni točki ni sodil, mu vrne spise, da dopolni sodbu.

Ako zapazi druge važne pogreške v postopanju, posebno ako niso bile zaslišane priče ali izvedenci, katere bi bilo treba zaslišati, ali pa če sporni predmet ni zadosti točno »pregledan«, mu vrne spise, da svoje postopanje popravi (izpravi) in potrebne ovedbe (dosledjenje) včini. Tako popolnitev more ap. sud odrediti tudi uradoma, ako vidi, da se predmet brez tega ne bi mogel pravično rešiti.

V teh slučajih prvostep. sud ne izreče nove sodbe, ampak pošlje ap. sudu svojo prvo sodbo z opravljenimi dopolnitvami.

Če pa ap. sud najde, da kaj ni po postopku, kakor to treba, ocenjeno, ali če najde, da je kaj proti materialnim zakonom presojeno, on mora vse to s svojo sodbo sam popraviti (izpraviti); ako pa najde, da je vse, kakor treba, po postopku učinjeno in ocenjeno in po zakonu presojeno, o d o b r i presudo.

Vse to je določeno v § 317.

Vidi se, da ima apel. sud v presoji dokazov in dejanskega stanu popolnoma proste roke in da ni vezan na dokazno oceno prvega sodnika. S tem pa je vničen ves hasek, ki ga donša ustno in neposredno postopanje na prvi stopnji.

Opazke (primedbe) ki jih učini ap. sud ob zaukazu dopolnitve postopanja (to so v bistvu naši »razlogi«), naznani prvost. sud strankam (§ 318); prvostep. sudu se pošljejo mimo sodbe v tolikih izdatkih, kolikor je strank, tudi protimnenja sodnikov proti rešenju ali presudi ap. suda (§ 321).

Vse odločbe (zaključnja), tedaj »presude« in »rešenja« naznani predsednik javno, potem ko so jo podpisali vsi sodniki. »Rasmatranje« samo je pa javno, po odd. II., § 6 zak. z dne 20. februarja 1865 o »ustrojstvu sudova«. Rasmatranje pa ni razprava v našem zmislu, ker se tudi ne vabijo stranke.

B. P r e d k a s a c i o n i m s u d o m.

Pravno sredstvo na kas. sud se imenuje žalba. Formelno velja glede nje vse ono, kar o nezadovoljstvu (§ 323). Dopustna je, v kolikor pravno sredstvo ni izključeno, proti vsem rešenjem prvostep. suda (ne tudi apel. suda), proti sodbam prvostep. suda, ki niso podvržene apelaciji (glej poprej pod A, 2), proti vsem sodbam apel. suda in proti rešenjem glavne kontrole (§ 322).

Iz tega sledi, da je po gradj. postopku kas. sud neposredna (če tudi samo kasatorna) instanca zoper vse odloke prvostep. suda in da pridejo pred njega tudi sodbe, kjer po zakonu apelacija ni dopustna.

Po sedanjem stanju pa je stvar drugačna.

Po določbi čl. 37. ur. sodi proti presudam sodnika poedinca, po čl. 60 pa proti rešenju v nespornih stvareh apelacioni

sud v drugi in poslednji stopnji. Proti njim torej žalba ni dopustna. Tako tudi odločba obšte sednice kas. suda z dne 7. septembra 1921., št. 9144, Sl. Nov. št. 240, ki mimo tega še izreka, da tudi proti rešenjem sodnika poedinca v spornih stvareh žalba na kas. sud ni dopustna in da sodi o njej, izvzemši le žalbo proti odločbi sodnika poedinca o penziji (glej prvi oddelek II), apelacioni sud.

Kas. sud torej, izvzemši zadnje navedeni slučaj, ni več neposredna pravna instanca proti rešenjem in sodbam prvostep. sudov. Potemtakem podleže tudi presude o sporih v vrednosti ne nad 1000 por. grošev = 2000 din., glede katerih je bila doslej dopustna le žalba na kas. sud (glej zgoraj pod A.), sedaj edinole kogniciji apel. suda.

Novi dokazi niso dopustni. Če je pa »rešenje« (pač tudi »presuda«?) nižjega suda izrečeno brez zaslišanja strank in le ta v žalbi podnese nove dokaze o okolnostih, zbog kojih bi delo (rad) sodišča bilo nično, tedaj sme kas. sud spise vrniti nižjemu sudu, da te dokaze oceni in stvar ponovno reši (§ 323 a).

Kas. sud mora najpoprej gledati, če stvar nadleži njegovemu rasmatranju in če je žalba pravočasno vložena. Če to ni, vrne spise nižjemu sudu (§ 324). Kas. sud. razveljavi (unišči) presude ali rešenja nižjega suda kadar najde, da je na škodo žalitelja sud kaj opustil učiniti po formalnem ali materijalnem zakonu, ali da je kaj proti tem predpisom učinil. Inače pa kas. sud presude ali rešenja za veljavne (snažne) proglasi. Ako vidi, da je sud postopal proti zakonu na škodo one stranke, ki se ne žali, on to v spremnem (sprovodnom) pismu na nižji sud pripomni (primeti), da se nižji sud vé ravnati v bodočih slučajih (§ 325).

Kakor že večkrat opomnjeno, kas. sud nima pravice, sodbo nižjega sodišča spremeniti, tedaj o stvari sami soditi. Zato ne izreka sodb, ampak samo rešenja. (Glej zgoraj drugi oddelek pod V.) Ima torej le kasatorično moč. Zato pa je v zak. o ustrojstvu (glej zgoraj drugi odd. pod IV) rečeno, da apelacioni sud sodi v 2. in poslednji instanci. Toda vse to je pravzaprav le formalnost, igra z besedami. Dejanski je kas. sud III. instanca za sodbe, proti katerim je dopustna apelacija.

Kajti, kakor bomo videli, se sodišče, čegar odločbo se vniči, mora ravnati po razlogih kas. suda.

Javno razglašenje zaključenj kas. suda je predpisano v § 327, javnost rasmatranja pa v III. odd. § 5 zakona o ustrojstvu. Rešenje kas. suda, s katerim »osnaži« presude je napram stranki, ki je pravdo izgubila, takoj izvršljivo (§ 329). Glede odprave in izdatkov rešenj velja isto kar za presude ap. suda.

Ako kas. sud rešenje ali presudo razveljavi (uništi) izdá k temu rešenju svoje »primedbe«. Sud pa, čegar presudo se razveljavi, ima pravico temu upreti se. Če se ne upré, potem se mora ravnati po primedbah kas. suda in izreči novo sodbo (§ 330), odnosno postopanje po navodilih primedb popolniti in na to izreči novo sodbo (arg. ex § 331). V slučaju popolnitve mora »primedbe« priobčiti strankam (§ 331). Pri razveljavljanju rešenj pa je sud dolžan vpoštovati primedbe in se proti njim ne more vpreti (§ 333).

Ako se nižji sud pri razveljavljanju presude upré primedbam, naznani to kas. sudu v »sprovodnem pismu« na kas. sud in mora navesti, zakaj da ostane pri svoji presudi.

Tak upor mora kas. sud potem presoјati v plenarni seji (glej odd. II. pod V.).

Iz tega sledi, da imajo v bistvu prvostep. presude, če je žalba dopustna, celo 4 instance: prvostepeni, apelacioni sud, navadni senat, plenarni senat kas. suda.

Naj tu še opomnim, da gradj. postupak n'ima določbe o referentih pri sodiščih pravnih sredstev. Tudi praksa te institucije ne pozna. Stvar se vrši tako, da člani posameznih odelenj stopijo skupaj, večinoma vsak dan, rasmatrajo stvari na ta način, da eden članov čita vloženo pravno sredstvo, potem izpodbijano sodbo in rešenje ter če treba izpovedbo prič, odnosno izvedencev ter dokazne listine. Na to sklepajo. Eden članov, odnosno sekretar potem izdelá sodbo odnosno rešenje.

ČETRTI ODDELEK.

Posebna postopanja.

1. Pozivna (izazivačka) pravda je vravnana v določbah § 346—350, sličnih naši prejšnji pozivni in pozvani tožbi.

2. P r a v d a z b o g r a č u n a (§§ 351—357). Slučaja sta:

- a) ako kedo noče, pa je dolžan račun položiti,
- b) ako kedo noče računa prejeti ali na njega odgovor dati.

V slučaju pod a) mora toženec, ako se ga v to obsodi, v 15 dneh položiti račun pri sodišču, o čemer se, ako je to storil, tožitelj obvesti. Če pa tega ne stori, sme tožitelj zahtevali »pribeležko« ali »zabrano« (o tem pozneje) na nasprotnikovo imetje ter staviti toženca za toliko časa v zapor, da račun položi. Če račun položi in nasprotnik z njim ni zadovoljen, mora ta v 15 dneh vložiti tožbo, v kateri pobija račun točko za točko (naša računska pravda). Ako tožbe ne vloži, se smatra račun za polno dokazan.

V slučaju pod b) spozna sud najprvo z rešenjem, če je toženec dolžan račun sprejeti ali odgovor naj dati. Ako to vprašanje potrdi, sodišče v prvem slučaju račun, ki ga mora tožitelj že v tožbi v 2 izvodih priložiti, vroči takoj tožencu, drugi izvod pa pridrži pri sodišču. V obeh slučajih mora toženec potem v 15 dneh odgovor na račun dati, sicer velja za odobren in polnodokazen. Če protivnik z odgovorom ni zadovoljen, mora, kakor pod a) v 15 dneh vložiti tožbo na priznanje računa.

3. P o n o v l j e n j e p a r n i c e (pravde) § 426—432.

Vzroki, iz katerih je ponovljenje parnice dopustno, so v § 426 taksativno naštetj in jih je 13. Nahajajo se med njimi vsi razlogi § 530 našega c. pr. r., samo da je razlog pod št. 4 (kaznjivo dejanje sodnika) deloma natančneje opredeljen (da je bil sodnik podkupljen, da je sodil na priporočilo kake druge osebe) deloma pa raztegnjen (da je kateri sodnik inhabilen in tega ni prej naznanil). Nov pa je razlog, ker srbski gradj. postupak ne pozna ugovora rei judicatae, da se je o istej stvari dvakrat sodilo, dalje razlog, da je kdo »dva puta učinio, što je bio dužan samo jedan put«. Nedopustno pa je ponovljenje za pravde, ki so se završile z glavno prisego ali s poravnavo, razen slučaja prevare ali krive prisege (§ 427). Zbog novih dokazov se mora ponovljenje zahtevati v 6 tednih, odkar je »ponovljač« zaznal za nove dokaze, dopustno pa je to ponovljenje le v dobi 3 let, odkar je sodba izvršna postala (§ 426, zadnji odst.). Drugače pa se sme ponovljenje zahtevati glede premičnih stvari v 3, glede

nepremičnin pa v 10 letih, odkar je sodba izvršna postala (§ 427).

Ponovljenje se mora zahtevati s tožbo, ki se jo da nasprotniku na odgovor, na kar se določi narok za »isledjenje« (povzvedbe, preiskava) in za »izvidjanje« (razprava), kakor pri drugih pravnih. Tu se določi le z »rešenjem« in ne s presudo ter le v vprašanju, če je ponovljenje dopustno. Proti rešenju je dopustna po § 431 le žalba na kasacioni sud. Obnove stvari ne preko 3000 din. bodo pač spadale sedaj pred sodnika poedinca ter bo šla žalba na apelacioni sud, dasi s tem nima niti ur., niti odluka kas. suda (glej zgoraj tretji oddelek III, 13) kake odločbe. Že enkrat ponovljena pravda se na noben način ne sme več ponoviti (§ 432).

4. O izbranem sudu (razsodišče).

Spredaj v tretjem odd., II, B, 15, b), je navedeno, da mora predsednik začetkom razprave stranke pozvati, da se event. složijo na izbrani sud. Gradj. postupak stoji na stališču, da je sodno pravdanje strankam škodljivo v gmotnem in moralnem pogledu, ker pravda provzročuje neproduktivne stroške in povzroča sovrašтво. Daje torej prednost izbranemu sudu. Vrhu tega pa ustanavlja v § 434 za nekatere spore še absolutno pristojnost razsodišč, ako ne spadajo v pristojnost obč. sudova. Ti so: spori o poljski škodi, bodisi še tako veliki in tudi če izvira iz kaznivih dejanj (adhezijsko postopanje je torej izključeno), o mejah med posameznimi občinami, o povračilu škode iz vozne pogodbe, spori iz tega, da se je živina med sabo pomešala, spori, izvirajoči iz delitve družabnega premoženja po § 47 trg. zak. in vsi spori zadrugarjev pri delitvi združnega premoženja.

Pri sojenju po izbranih sudovih sodeljuje v formalnem oziru prav izdatno policijska oblast. V slučajih absolutne pristojnosti po § 434 se morata stranki (sicer ne po predpisu zakona, ampak po odl. kas. suda 17. III. 1865, br. 855) obrniti na pol. oblast za sestavo izbr. suda. Če pol. oblast uvidi, da spor spada med slučaje § 434, pozove stranke, da izberejo razsodnike. Če pa misli, da spor semkaj ne spada, ali pa če se toženec

brani voliti razsodnike, češ, da spor ne spada v njih pristojnost, potem pol. oblast z rešenjem napoti tožitelja na prvostepeni sud. Tožitelj mora vložiti tožbo s priloženim polic. rešenjem, tožba se dá na odgovor in prvost. sud potem z rešenjem odloči po zmislu § 49 (glej zgoraj tretji oddelek, II, B, 5), če spor spada pred redni ali pred izbrani sud. V poslednjem slučaju napoti stranki, da se obrneta na polic. oblast radi sestave zbr. suda. To postopanje je sedaj po čl. 29 ur. spremenjeno v toliko, da se moreta stranki takoj obrniti na prvostep. sud, da odloči, spada li spor v okvir določbe § 434, pri čemer izda sud po ustni razpravi svoje rešenje.

V slučaju, da se stranki prostovoljno podvržeta izbr. sudu, morata o tem napraviti listino, katero odostoveri polic. urad. V tej listini morajo biti navedena imena razsodnikov in predsednika in natančno označen spor (§ 436). Vsaka stranka ima pravico, izbrati po enega ali največ po dva razsodnika in po enega namestnika, obe stranki pa skupaj predsednika (§ 435). Za slučaj, če se ne zedinita, v zakonu ni nobenega predpisa. Iz tega sledi, da pogodbe na razsodnike drugače niti skleniti ne moreta, če nista v vsem edini.

Če sta pogodbo napravile v veljavni obliki, potem nobena stranka od nje ne more več odstopiti, in ima v slučaju, da katera hoče odstopiti, nasprotnik pravico, da zahteva od polic. oblasti, da izvrši pogodbo. Ako pa se v slučajih absolutne pristojnosti zbr. suda po § 434 stranki ne moreta zediniti glede oseb razsodnikov, potem jih določi policijska oblast za stranko, ki se protivi, razsodniki pa predsednika (§ 437 in ur. čl. 29).

Polic. oblast določi kraj in čas za razpravo ter o tem obvesti stranke in razsodnike (§ 438). Če kak sodnik ne pride, ga polic. oblast obsodi v denarno kazen (200—500 din. po ur. čl. 30) in pozove takoj namestnika; nedošli ima mimo tega plačati stroške na pričilih in dangubi strank ter razsodnikov (§ 439). Če izbrani sud ali kak sodnik zlonamerno zavlačuje vršenje svojega posla, imenuje prvostep. sud na pritožbo drug sud, očno izmenja sodnika, proti zavlačevalcu pa uvede kazensko postopanje radi »nemarljivog vršenja službe« in obsodi, če ga

spozna za krivega, na kazen zatvora in denarno kazen do 3000 din. (ur. čl. 30).

Stranke morajo priti s pričami odnosno izvedenci in donesti vse druge dokaze. Priče in izvedenci se zaslišavajo po predpisu gradj. post. (§ 441). Izbrani sud razpravlja »prosto« in presudjuje po zdravom razumu«, izda pismeno sodbo in pošlje potem v 15 dneh vse spise prvostep. sudu (§ 442). Ako je spoznal na glavne prisego, pozove prvostep. sud stranke k priseganju (§ 443).

Praviloma proti presudi izbranega suda ni pritožbe. Dopusna pa je žalba v 15 dneh na prvostepeni sud v nastopnih slučajih: če je izbrani sud prekoračil svoj delokrog, ako kaka stranka osebno ni bila sposobna za pogodbo na razsodnike (sposobna ja po § 433 ona stranka, ki je opravičena pravdo poravnati), ako je presuda »osnovana na prevari«, ako bi sodniki hoté komu krivico naredili (§§ 444, 445). V prvih dveh slučajih odloči prvostepeni sud takoj o žalbi, v drugih dveh pa po poizvedbah (§ 446).

Če prvostepeni sud najde, da je žalba umestna, razveljavi sodbo in napoti stranke, da izberejo drug sud, proti čemur ni pritožbe, če pa ni umestna, zavrne žalbo, proti čemur je dopustna žalba na kas. sud (apelacioni sud? glej četrti odd. 3).

5. »Kratko sudjenje po pismenim izpravah.« (Sumarno postopanje na podstavi listin.)

Kratko se sodi brez zaslišanja toženca (s plačilnim nalogom, odl. kas. suda 2. novembra 1899, br. 9632), ako se po javnih listinah, med katere se šteje tudi menice (zakon nimá posebnega postopanja v meničnih stvareh), ali po zasebnih listinah zahteva s tožbo dotekli dolg ali jasno opredeljena premična ali nepremična stvar. Listina se mora priložiti v originalu ali v prepisu, odostoverenem po sodšču ali policijski oblasti. V poslednjem slučaju se določi tožencu rok, v katerem sme zahtevati, da tožitelj predloži original. Če ga tožitelj ne more predložiti, se odredi narok za redno postopanje, če pa ga pokaže, sodišče proglasi »rešenje« za izvršno. (§§ 449, 450, 451, 453.) Nedopustno je kratko sudjenje proti mladoletnim, kurandom, kridatarjem in osebam neznanega bivališča (§ 452). Postopanje

je opredeljeno po tem, ali je listina javna ali privatna. V prvo-
navedenem slučaju mora sodišče v treh dneh pisati poli-
cijski oblasti, da iztirja v roku od 8 in največ 20 dni — v
meničnih stvareh 3 dni — dolg z določenimi stroški vred ter o
tem obvestiti obe stranki, proti čemur toženec nima pritožbe
(§ 454). Toženec more zahtevati v istem roku, da se »izvršenje
zadrži«, ako takoj dokaže, da pozvano sodišče ni pristojno, ali
če predloži listino, po kateri je ali vtoženi dolg že popolnoma
plačal ali pa mu pristojna likvidna protiterjatev do višine vto-
žene terjatve, končno če rok plačila še ni došel (§ 455). Če pod-
neseni dokazi nimajo veljave (su nevažeči), sodišče toženca
odbije, inace pa zadrži izvršenje in napoti v prvo-navedenem
slučaju toženca ni pristojno sodišče, v ostalih slučajih pa po
meri dokazov rešenje preinači (§ 456).

Če pa je listina zasebna, mora sodišče v treh dneh
izdati rešenje, da je toženec dolžan plačati tožitelju v času od
8 do 15 dni, če nima razlogov, ki bi ga po zakonu opravičili.
Toženec se more v istem roku braniti iz vseh v § 455 navede-
nih razlogov, dalje iz razlogov nedopustnosti kratkega sudjenja
po § 452 in da listina ne odgovarja zakonitim predpisom (§ 458).
Če toženec izjavi, da listine ne prizna za pristno, sodišče zadrži
rešenje od »izvršenja«, določi narok za razpravo o pristnosti
listine, proti čemur ni pritožbe, ter potem postopa dalje po za-
konu (§ 459).

6. O zavarovanju (obezbedenje) §§ 376—425.

Zakon v § 376. navaja kot sredstva zavarovanja: pribeleško (t. i.
predznamba), zabrana (t. i. rubež) in pritvor dolžnika. V resnici pa ta
navedba ni izčrpna in tudi ne istinita. Izčrpna ni, ker zakon v nadaljnih
§§ obravnava kot zavarovalni sredstvi še zadržanje dolžnika od poto-
vanja in pa »obustavo« (t. j. sekvestracijo spornega predmeta). Istinita
pa ni, ker sta pravi sredstvi za zavarovanje pravice le »pribeleška« in
»zabrana«, dočim so druga le preventivna sredstva.

Zavarovati se more vsaka obveznost dolžnika, a pred-
pogoj za zavarovanje s pribeleško, zabrano in pritvorom pa je,
da je zahteva dokazana s »punovažno« listino ali pa s pričami,
če je dokaz s pričami dopusten (glej tretji oddelek, II, B, 15, II.
1 in 2 k): §§ 377, 393, 398, 411. Judikatura šteje k punovažnim
listinam tudi sodbe, izvršne in še ne izvršene. Ako ima upnik

v rokah izvršno sodbo, se bo moral odločiti, ali zahteva plačilo ali pa samo zavarovanje, obojega skupaj v enem in istem aktu (po judikaturi se zahteva zavarovanje s tožbo, ki pa se brez razprave reši z »rešenjem«) ne sme zahtevati (§ 379). Po čl. VIII uredbe o intabulaciji (glej zgoraj drugi oddelek, III, A) je izvršna sodba tudi predmet intabulaciji zastavne pravice. Kas. sud izreka v odl. 17. decembra 1882, br. 4136, načelo, da se more na podstavi izvršne sodbe zahtevati intabulacija le v slučajih, v katerih se rok plačila datira z dnem sodbe samim, v slučajih pa, v katerih dospe rok šele pozneje, samo pribeleška.

Upnik, kateremu se je podelilo zavarovanje, mora, ako tega še ni storil, vložiti tožbo proti dolžniku, in sicer v slučajih pribeleške in zabrane v 15, v slučaju pritvora pa v treh dneh po prejemu rešenja (§§ 386, 413).

Kar se tiče zavarovanja na premoženje (po pribeleški ali zabrani) se sme seči le na one premične in nepremične stvari, ki iz izvršbe niso izvzete (§ 380) ter jih je v tožbi natančno navesti in povedati, pri kom se nahajajo (§ 378). Če se stvari ne nahajajo pri tistem, proti kateremu se izdà zavarovanje, mora le-ta v 15 dneh navesti osebo, pri kateri so, inace ima upnik pravico, vložiti razodetno tožbo (§ 385).

Glede plače činovnikov in zvaničnikov velja uredba z dne 17. marca 1842., ki predpisuje, da se more seči na plačo (tudi z dogovorom) le do ene tretjine, ako se je činovnik ali zvaničnik zadolžil v stiski, če pa v lahkomišljenosti, pa do polovice; izvzete pa so menične terjatve (zak. o drž. računovodstvu 6. marca 1910., čl. 128).

Prednost pri zavarovanju se ravna po dnevnu, ko se je zavarovanje zaprosilo (§ 381), če pa je isti dan prispelo več takih zahtev, imajo vse enako zastavno pravico.

Zavarovanje se na zahtevanje dolžnika razveljavi, če dolжник plača dolg ali ga na drugačen način zavaruje, če upnik pravdo izgubi, ali če ni vložil tožbe na plačilo v prej navedenem roku 15 dni (§ 392), vendar pa v poslednjem slučaju ostane zavarovanje — po odl. kas. suda — v veljavi toliko časa, dokler dolжник ne predlaga razveljavljenja.

Gledé posameznih zavarovalnih sredstev velja še nastopno.

1. pribeleška.

Mimo dokaza s punovažno listino ali pričami po § 377 in natančne navedbe predmeta po § 378 mora upnik, ki zahteva pribeleško — dopustna je le na nepremičnine in na njej vknjižene pravice (§ 393) — še dokazati nevarnost za terjatev. Nevarnost je vselej podana, če je rok zavezanosti že potekel, ali če ni roka, ako obveznost na zahtevanje upnika ni izpolnjena (§ 394 točka 1 in 2), mimo tega pa tudi tedaj, ako se dokaže, da je ena pribeleška od časa obveznosti že stavljena, ako dolžnik prodaja nepremičnine, drugega za zavarovanje sposobnega premoženja pa nima, ali ako je dolžnik od časa obveznosti pretrpel veliko škode (§ 395 točke 3—5). Ako nevarnosti po točkah 3—5 § 395 ne more dokazati, mora upnik položiti varščino 10% vrednosti zahteve (§ 395). Ta varščina zapade in se takoj izroči dolžniku za naplačilo škode in sramote, ako upnik pravdo izgubi, ali pa če jo dobi, pa ne dokaže nevarnosti, zaradi katere je zavarovanje dobil (§ 389). Če je pribeleška stavljena na kake pravice dolžnika, se tistemu, pri katerem se ta pravica dolžnika nahaja, prepové razpolaganje do nadaljne odredbe (§ 396). Kadar postane rešenje o pribeleški izvršno, se postopa po uredbi od 19. septembra 1854 o intabulaciji (§ 397).

2. O zabrani (rubež).

Pogoji so isti, tudi nevarnost vselej, kadar rok obveze preteče, ali če ga ni, obveznost na zahtevanje ni izpolnjena (§ 399, t. 1, 2). Vrhu tega pa nevarnost: če je obvezanec pretrpel veliko škodo, če je ena zabrana že stavljena, če dolžnik premoženje razsipa, prodaja ali skriva (§ 399, t. 3—5). Varščina znaša 20%; nje zapad po istem § 389. Postopanje je nastopno:

Dolžniku se v rešenju naloži, da premoženja, na katero se zabrana zahteva, ne sme niti odtujiti, niti upropastiti (§ 401), h kratu pa piše sodišče policijskemu uradu, da dotično premoženje takoj popiše in oceni ter zapisnik njemu pošlje (§ 403). Policijska oblast potem takoj popiše in po cenilcili oceni stvari, pri čemer se vzame za podlago prodajna vrednost (pri premičnili stvareh je vzeti po § 845 gradj. zak. le dve tretjini), popiše in oceni se toliko stvari, da njih vkupna

vrednost presega terjatev za polovico; cenilci odgovarjajo za cenitev solidarno (§ 404). Popisana stvar se izroči hranitelju (staratelju), katerega mora upnik že v tožbi navesti, ali pa ga sodišče uradno imenuje. če ni ne enega ne drugega, ostanejo stvari pri dolžniku (§ 405, 406); stvari, ki so pokvari podvržene ali katerih vzdrževanje bi zahtevalo večjih stroškov, da sodišče prodati po policijski oblasti in skupilo shrani (§ 407). Če so stvari na poti, ali v carinarnici more upnik, davši jamstvo po § 400, zahtevati pri policijski oblasti ali carinarnici, da stvar zadrži toliko časa, da dospe sodna zabrana, vsled česar ta stvar zadrži in poroča sodišču; upnik mora najdalje v 3 dneh predlagati zabrano (§§ 408—410.).

3. O pr it v o r u d o l ž n i k a .

Pogoj je dokaz terjatve po zmislu § 397 (punovažna listina, priče) potem ali dokaz, da dolžnik nima nikakega premoženja, ali osnovana sumnja, da se skriva ali hoče pobegniti, da bi preprečil izpolnitev obveze (§ 411). Sodišče povabi dolžnika, ne da bi mu naznanilo vzrok vabila in če dolžnik ne more popolnoma ovreči terjatve ali če ne bi dokazal, da ima dovolj premoženja za izpolnitev, ali če ne more terjatve dovolj zavarovati, se dovoli pritvor, ki se izvrši ali na domu dolžnika s tem, da se mu postavi na njegove stroške stražara, ali pa pri sodišču, za kar mora upnik prehrano vsak teden naprej plačevati (§§ 412, 415, 416). Upnik mora v 3 dneh vložiti tožbo na plačilo (§ 413) in zapor traja toliko časa, da postane sodba izvršna (§ 417), predpostavivši, da upnik redno vplačuje prehranjevalnino (§ 419). Ako se sodba ne more izvršiti, sme upnik zahtevati razodetno prisego (§ 418).

4. Z a d r ž a n j e o d p o t a .

Na zahtevanje upnika sme policijska, carinska oblast in obštinski sud dolžnika zadržati s pota, mora pa takoj upnika in dolžnika ter varščino, ki jo mora položiti upnik, izročiti sodišču (§ 414). Da bi moral upnik imeti punovažno listino ali priče, zakon ne predpisuje, po judikaturi pa se zahteva verojeten izkaz terjatve.

5. O b u s t a v a (sekvestracija) § 421—425.

Dopustna je le, ako gre spor za lastnino ali posest kake stvari in mora predlagatelj verojetno izkazati, da je nevar-

nost, da bi nasprotnik, ki ima stvar, le-to vpropastil ali otujil, ter mora položiti tudi varščino. Stvar se izroči, če se je ne more hraniti pri sodišču, staratelju, pri nepremičninah pa se obustava vpiše tudi v intabulaciono knjigo.

PETI ODDELEK.

S u d s k i o d m o r (sodne počitnice), §§ 510—512.

Ta traja od 16. junija do konca julija. Apelacioni sud v tem času sploh ne deluje. Pri prvostopenih sodovih posluje samo takozv. »dežurni sodija« in to le v hitnih stvareh, ki so v § 511 taksativno navedene (n. pr. pribeleške, zabrane, intabulacije, menične stvari, v kazenskih stvareh in v nesporneni le neodložive stvari). V razpravah o meničnih sporih privzame dež. sodija dva sodnika laika. Proti rešenjem in presudam dež. sodije je dopustna le žalba na kas. sud, kjer posluje senat samo t r e h članov z zapisnikarjem.

Osnutek zakona o advokatih in advokatskih pripravnikih.

Dr. Milan Škerlj.

(Referat.)

(Konec.)

V e ž b a je skrčena za 5 let. Za ta del je bilo treba kompromisa, ker je veljala po raznih delih države 3—7 letna vežba. Srbi so celo na 5 letno vežbo le jako neradi pristali, ker jim jako manjka odvetnikov. Tudi glede ureditve vežbe je trebalo kompromisa; v Srbiji se veliko večja važnost polaga na sodno prakso, nego na prakso pri odvetnikih, pri naš je ravno obratno. Vsekakor bi trebalo v osnutku (§ 5) reči, da sme kandidat 5. leto obaviti ne samo na sodišču, državnem pravdništvu, pri

javnem bilježniku, ali pri kakem finančnem ali upravnem oblastvu, nego tudi pri odvetniku.

Odvojeno mišljenje trdi, da bi zadostovala 4 letna praksa. Utemeljuje to s tem, da je pravno snov mogoče obvladati v 4 letih, da je pomanjkanje advokatov v Macedoniji, Stari Srbiji in Črni gori veliko in slednjič na precej zanimiv način, da Avstroogrška ni hotela imeti nezavisnih in slobdnih ljudi, kakor so advokati, da jih je prezirala, posebno, če niso bili njeni privrženci, omejevala njihovo število v posameznih krajih (numerus clausus), postavljala težke pogoje za doseg advokature in slednjič naročala uradnikom, da po službeni dolžnosti pojedincem opravljajo nekatere čisto odvetniške posle, samo da bo manj advokatov. Navajam to samo kot zanimivost; zadnje nesporazumljenje, da so v bivši Avstroogrski uradniki opravljali advokatske posle, sem pač povzročil sam, ko je šlo za to, ali naj se že v odvetniškem zakonu opredeli, katera sodna opravila smejo za stranke izvrševati samo odvetniki. Trdil sem, da spada to v zakone o pravnem postopku in se protivil zlasti, da bi se za majšne pravde uvelo obligatorno zastopstvo po odvetniku, bodisi tudi le za vlaganje tožb. Kot vzgled sem navedel, kako se pri naših okrajnih sodiščih ravna s strankami, ki dajejo tožbe na zapisnik. To se je očitno napačno razumelo, tako kakor da bi šla sodišča strankam na roke ne zato, da pomagajo strankam, nego zato, da škodujejo advokatom. Ne lastim si sodbe, ali je obligatorno zastopstvo v vseh pravnih, zlasti za vlaganje tožb, v Srbiji potrebno ali ne; pri nas se je sedanji način popolnoma obnesel, stranka sama dobro ve, ali ji je treba učnega zastopnika ali ne. Da bi bilo sodiščem delo stvarno olajšano, ko bi tožbe in slične spise vlagali samo odvetniki, pač ni dvoma.

Kar se tiče trajanja vežbe, sem pa odločno proti temu, da bi se skrčilo pod 5 let. Ne samo, da je po sedanji naši vreditvi ki naj ostane po novem osnutku do malega neizpremenjena, snov pri nas tako velika, da bo 5 letna praksa komaj zadostovala. Ne gre samo za obvarovanje teoretične snovi, nego tudi za pravno in življensko izkušnjo. Odvetnik je tist, ki prvi presodi stvar. Vesten odvetnik je prvi sodnik in sodišče, ki dobi od odvetnika vlogo, mora že s tem računati, da stvar za stranko ni

brezupna, ker mora misliti, da bi je vesten odvetnik sicer ne bil prevzel. Zato pa je treba odvetniku tem več izkušnje, zlasti, ker nad seboj nima instance, kakor jo ima sodnik.

Določba, da se vežbena doba računi ne več od dneva, ko dospe prijava k odboru odvetniške zbornice, nego od dne, ko je pripravnik začel poslovati, je sama na sebi pravična, vendar pa ima tudi slabe strani. Zdi se mi skoraj, da je določba najnovejšega avstrijskega osnutka praktičnejša, po njem se namreč vežba računi od dne dejanskega nastopa, če pride prošnja za vpis v listo odvetniških pripravnikov k odboru tekom enega tedna — pošta se ne računi — po nastopu prakse, če pride pozneje, se računi za nastop dan dopetka prijave pri odboru ali dan, ko se je prošnja dala na pošto.

Kakor za odvetnike, tako sme odbor predpisati tudi za odvetniške pripravnike vpisnino. Ker naj se odvetniški pripravnik vpisujejo pri vsaki izpremenci svojega šefa, postane taka pristojbina za nje lahko jako občutljiva omejila naj bi se po višini morda na $\frac{1}{4}$ ali $\frac{1}{5}$ odvetniške vpisnine.

Važna je določba, da vrši odbor nadzor nad tem, kako odvetnik vežba pripravnika, da je odvetnik dolžan vežbati ga vsestransko, da mora odbor, če je vežba samo navidezna, nastopiti zoper odvetnika in zoper pripravnika.

Določbe o odvetniškem izpitu se mi vidijo praktične. Pričepnim naj le, da bo treba $\frac{2}{3}$ tinske večine, da se kandidatu prizna izpit za uspešen. Ponavljanje izpita je dovoljeno samo dvakrat, po preteku 6 do 12 mesecev. V izpitni odbor naj pridejo po osnutku odvetniki, sodniki, upravni uradnik, če mogoče mesto enega sodnika en vseučiliški profesor, izpit se dela pri apelacijskem sodišču.

Podrobne propise o izpitu da naj minister pravde po zaslišanju komore, katere, ni rečeno; treba popolnitve, ker bi vse kako trebalo čuti v se zbornice ali Savez komora, vsaj dokler zakoni niso izjednačeni. Ne škodilo bi pa, ko bi se zaslišala tudi višja sodišča.

V § 14 naj bi ne bilo določeno, da izpit traja dve uri, nego ali nič ali pa »najmanj« dve uri.

III. Pravice in dolžnosti.

Odvetnik je ovlaščen svetovati strankam v vseh sodnih, javno-pravnih in privatno-pravnih poslih in zastopati njihove pravice pred vsemi sodišči, oblastvi in korporacijami. Jasnejše bi bilo, ko bi se reklo »v vseh sodnih in izvensodnih, javno-pravnih in privatno-pravnih poslih«, sicer bi se moglo misliti, da sme odvetnik dajati svete samo v sodnih poslih, ki so lahko tudi javnopravni. Mišljeno pa to ni. Meja med dovoljenimi in nedovoljenimi posli se ne da potegniti, daje jo § 4. z določbami, da ne more postati odvetnik, kdor ima tak posel, ki se ne zлага z ugledom, častjo in nezavisnostjo advokatov, ali kdor se je s svojim dejanjem izkazal nevrednega zaupanja, dalje § 32. in slednjič disciplinsko sodišče. V § 20. manjka določbe, ki bi ustrezala določbi § 12., odst. 3., najnovejšega avstrijskega osnutka, da namreč ostanejo nedotaknjene pravice notarjev, kazenskih branilcev in patentnih zastopnikov, da pa so sicer edino odvetniki pozvani, da po poklicu zastopajo stranke in jim dajejo svete v pravnih stvareh, tako, da se ne smejo več dajati koncesije za javno posloводство ali agenturo in tudi ne koncesije za privatno agenturo z enakimi pravicami. Pač pa določa § 12., 1. odstavek zadnjega avstrijskega osnutka, da so izjeme od poklicnega delokroga odvetnikov določene v zakonih o postopku. S to zadnjo določbo je v prvi vrsti mišljeno zastopstvo pred obrtnim sodiščem. Po sedanjem osnutku bi se torej odvetnikom ne moglo braniti zastopstvo pred obrtnim sodiščem, ne bilo bi pa tudi izključeno podeljevanje koncesij za privatno agenturo, tudi ako bi se taka agentura raztezala na pravne stvari. Odvojeno mišljenje zahteva, da naj se v prehodnjih določbah izrazi, da sme v mejah Srbije in Črne gore, če na kraju sodišča ni najmanj dveh odvetnikov, stranka v pravdi vzeti si kogarkoli za zastopnika, ki je izpolnil določene pogoje. Ali je to potrebno, mi ne moremo presojati odvisno je tudi od predpisov civilnopravnega postopnika.

V § 21., odst. 2., ki govori o tem, kako naj odvetnik zastopa svojo stranko in kakšne pravice ima pri tem, manjka onega znanega »unumwunden«, ki ga ima sedanji § 9. odvet. r.; ker pa ima osnutek izraz »da se posluži svim sredstvi na

pada i obrane«, mislim, da razlika ni bistvena. Sicer pomeni § 21., kar se tiče takozvane imunitete odvetnika v izvrševanju njegovega poklica, precejšen napredek. V podrobnosti se ne spuščam, ker je šele zadnje dni celo materijo obdelal gospod profesor dr. Dolnec v prvi številki »Pravnega pregleda«. Opozoril bi le, da izraz »koja se ne protive... njegovoj savesti« spravlja v stvar nekak subjektiven moment, ki pri odločanju o vprašanju odgovornosti ni prav umesten; ako mogoče, bi kazalo izraziti misel, da se mora odvetnik pri uporabi napadalnih in branilnih sredstev poleg naloga in zakona držati tudi načel, ki naj vodijo vestnega in dostojnega odvetnika, nekako misel, ki jo izražamo sicer v privatnem pravu in zlasti v trgovinskem pravu z besedami kakor »Treu und Glauben«, »Verkehrssitte«, »gute Sitten« in sličnimi.

Zadnji odstavek § 21 določa, da odvetnik ni dolžan civilnemu sodniku izročiti svojega protokola (species facti). Tu naj pripomnim, da ima sedanji srbski odvetniški red in da imata tudi oba srbska osnutka podrobne določbe o zapisniku, ki naj ga odvetnik sestavi s svojim klientom, torej o tem, kar imenujemo pri nas informacija. Ta zapisnik ima potem tudi važno dokazno vlogo v sporih med odvetnikom in stranko. Odvojeno mišljenje zahteva, naj tudi v novi osnutek pridejo določbe o tem. Ne upam si odločiti, ali je to pri nas potrebno.

Važno je, kar §§ 22 in 23 določata o prisilnem zastopstvu stranke, ki more odvetnika plačati, pa ga ne dobi sama. Ali ne bi kazalo prevzeti določbe § 14, odst. 3, zadnjega avstrijskega osnutka, da namreč odbor postavi taki stranki zastopnika le, če njen zahtevek ni tak, da se mu more očitati objestnost ali da nima nobene nade na uspeh, ali če je zoper dobre šege? V takih primerih sme odbor tudi že postavljenega zastopnika osloboditi zastopstva. Pritožba zoper sklepe gre le na višje deželno sodišče. Postavljeni odvetnik mora prevzeti zastopstvo, če dobi varnost za svoj honorar. Teh določb novi osnutek nima. Priznati pa treba, da so ravno v zaščito odvetnika jako važne, tem važnejše, ker § 51 določa, da je disciplinski pregrešek, če kdo prevzame zastopstvo v očitno nepravičnih stvareh, kjer se stranka pravda iz objesti; dalje naj ima odvetnik po § 27., odst. 6., samo pravico, zahtevati od

take stranke, ki ji je postavljen po odboru, povračilo stroškov, ne more si pa zahtevati predujma (varnosti.)

§ 23 izpreminja sedanje stanje v dveh ozirih: če odpove stranka pooblastilo, odvetniku sploh ni več treba skrbeti za stvar, če odpove on pooblastilo, mora za stvar skrbeti še 30 in ne samo 14 dni. Novo je nadalje v § 24, da prestane za odvetnika dolžnost hraniti strankine spise po preteku 6 mesecev, odkar je stranko pozval, da naj jih prevzame, novo je tudi, da sme spise in listine v takem primeru položiti pri sodišču. Ali je s tem mišljena položitev v smislu našega § 1425 o. d. z., ni jasno.

§ 25 določa, v katerih primerih je odvetnik upravičen postaviti si za namestnika drugega advokata, dalje določa ta §, kako je substituent odgovoren za substitutovo nagrado in stroške, in važna je določba odst. 3, da stranka, ki je sicer substitutu odgovorna, če ta ne more stroškov in nagrade dobiti od substituenta, vendar ni odgovorna, če je že plačala substituentu tudi oni del stroškov in nagrade, ki bi pripadel substitutu.

§ 26 ureja, kako se sme dati odvetnik zastopati po svojem osebju, po pripravnikih in pisarniških uradnikih. Tu je načelno vprašanje, ali naj se to vse uredi v odvetniškem zakonu, ali v zakonu o postopku. Za prvo rešitev govori, da so procesni zakoni v naši državi jako različni in da bi bila enotnost, ki bi jo dosegli na tem polju, za odvetnika važna, zoper njo pa govori, da bo v odvetniškem zakonu morda težko zadeti vse, kar je potrebno po posameznih postopnikih. Za nas posebej, v Dalmaciji in v Sloveniji, bi vsekakor bolj ustrezala ureditev, ki jo ima zadnji avstrijski osnutek, ali priznati treba, da je ta ureditev nemogoča v ostalih delih države, ki imajo druge procesne zakone. Vsekako si bodo morali gg. odvetniki dobro ogledati določbe § 26. Poudarim naj zlasti, da po novem osnutku odvetnik ne bi mogel postaviti si za namestnika notarja, dalje, da je nejasno, ali je odvetnik v vseh primerih, kadar si postavi namestnika, odgovoren zanj, ali samo, če je namestnik zaposlen pri njem.

§ 27 zahteva za pogodbo o honorarju pismenost, sicer je pogodba neveljavna. Določa pa nadalje, da pogodba ne

velja — ali »ex nunc«, ali »ex tunc«, ni rečeno — ako odvetnik po svoji krivdi ne dovrši prevzetega posla. Stranka tudi sme v določenih primerih po redni pravdni poti zahtevati znižanje dogovorjene nagrade.

Važna je nadalje določba § 27., odst. 4; dočim je doslej v izvensodnih stvareh odbor odvetniške zbornice odločal, ali naj se da stranki zastopnik siromašnih, bi za to naprej v vseh primerih odločalo oblastvo, pred katero spada stvar, odbor bi pa samo postavil zastopnika.

V drugem oddst. § 28., ki govori o honoraru v primeru, če ni pogodbe o nagradi, je določeno, da sme odvetnik tožiti stranko za honorar in stroške brez predhodnega sodnega odmerila. Kazalo bi tu po avstrijskem vzorcu reči, da jo sme tožiti le, če jo je poprej opomnil, da naj plača. Sicer pa sledi ta § do malega zadnjemu avstrijskemu osnutku in mislim, da mu ni nič bistvenega prigovarjati. Samo to naj opomnim, da nikakor ni vrejeno odmerjenje stroškov za zastopstvo pred drugimi oblastvi, nego pred sodišči; tu ostane samo posredovanje odvetniškega odbora in pravda. Ali je stvar potrebna izpopolnitve in ali je popolnitev sploh mogoča, tega si ne upam presoditi.

Odvojeno mnenje želi, naj se prepoved, da odvetnik stvar prekupi celo ali deloma, popolni s tem, da pri precenljivih predmetih pogodbeni nagrada ne sme presegati četrte njihove cele vrednosti; dalje zahteva popolnitev, da naj ima stranka pravico odreči nagrado za stvar, ki je odvetnik ni tako izvršil za stranko, kakor treba; po zahtevi stranke naj se v takem primeru nagrada odmeri tako, kakor da bi ne bilo dogovora. Reči moram, da se mi te popolnitve ne zdijo potrebne, ampak da zadostujejo določbe osnutka.

§ 29 ureja pravico pridrževanja. Razširja jo tudi na vrednotnice, ki jih odvetnik dobi za zastopano stranko in sicer približno na ta način, kakor je vrejena retencijska pravica po trgovinskem zakoniku. Izprememba napram sedanjemu pravu bi se pa morda videla v tem, da sme sedaj odvetnik odtrgati (in Abzug bringen) od denarja, ki ga je prejel za stranko, kar gre njemu, za naprej pa tega ne bi smel. Na-

dalje mu poslej ni treba deponirati pridržanih vrednotnic in denarja v pravdi, razen če stranka zahteva.

Jako važna in povsem nova je določba § 30., da se smatra zahtevek povračila stroškov, ki so bili dosojeni stranki v razmerju med advokatom in njegovo stranko ter njenimi pravnimi nasledniki in upniki kot terjatev advokata v toliko, v kolikor so v njem zapopadeni še ne plačani nagrada in stroški advokata. Na predlog advokata se mora pri dosoji stroškov celo izreči, da se more dolžnost nasprotne stranke, da povrne stroške, izpolniti le s plačilom v roke advokatove.

V ti zvezi naj še pripomnim, da zahteva odvojeno mišljenje, da naj se v osnutku izrecno pove, da mora advokat stranki dati priznanico za denar, listine in vrednotnice, ki jih od nje sprejme. Mislim, da se to lahko zgodi, dasi ni dvoma, da ima stranka že po občnem državljskem zakoniku pravico zahtevati pobotnico.

Odvetnik si sme tudi po novem osnutku izbrati sedež svoje pisarne, treba mu ni prositi za dopust in preseliti se sme brez zadržka. Ako pa je advokat delj nego eno leto odsoten od svojega sedeža, ne da bi se opravičil, ga sme odbor izbrisati iz imenika. Tu so pripominjali nekateri člani komisije in pripominja tudi odvojeno mišljenje, da naj ima advokat svoj sedež vedno le na mestu sodišča. Iz izraza »oni mogu stanovati i van mesta suda, k o d k o g a s u p o s t a v l j e n i«, še pronica misel, da je odvetnik postavljen in postavljen za sodišče. Zdi se mi, da je ta izprememba nepotrebna. Dejanski imamo sila malo odvetnikov, ki bi ne imeli sedeža v kraju, kjer je sodišče, po drugi strani pa je stvar advokata, ali se sploh briga za sodne posle, in njegova stvar je, da si uredi sedež tako, da se more brigati za nje. Stvar sodišča zopet je, in dana mu je moč, da si ne pusti ovirati svojega poslovanja vsled tega, ker ima odvetnik svoje sedišče izven kraja, kjer je sodišče.

Jako važna je določba, da ima komora, v koje okoliš se odvetnik preseli, pravico, z nova preiskusiti pogoje za vpis. S tem bo preprečeno, da bi se mogel odvetnik, ki mu postanejo tla v enem okolišu prevroča, preseliti v drugi okoliš, ta-

mošnja komora pa bi ga morala sprejeti. Seveda pa ima odvetnik, ki se mu na ta način zabrani preselitev, ista pravna sredstva, kakor kandidat, ki se mu zabrani prvi vpis v seznam odvetnikov.

IV. Disciplinsko pravo.

Odvetnika, ki krši dolžnosti svojega poklica, ali ki s svojim vedenjem, bodisi v poklicu, bodisi sicer, krši čast ali ugled advokatskega stanu, kaznuje zaradi disciplinarnega pregreška pristojni disciplinski svet. Pripomnim, da so nekatere »jezikovne« premembe v osnutku, ki ga je razposlalo ministrstvo pravde, več nego jezikovne. V besedilu se je reklo advokat, koji . . . naruši«, sedaj se glasi »narušava«, razlika je kakor »prekrši« in »krši«; dalje govori prvotni osnutek o disciplinskih prestopkih, osnutek, ki ga je razposlalo ministrstvo pravde, pa o disciplinskih krivicah, krivica pa pomeni sploh protipravno dejanje, tako da je prvi odstavek § 50. v nekakem nasprotju z 2. odst., ki govori o manjših »greških ali nemarnostih v vršenju dolžnosti ali o manjših kršitvah ugleda stanu«, delikti, ki jih kaznuje odbor zbornice. No, stvar ni važna.

§ 51. pa navaja nekaj primerov, ki jih treba preganjati kot disciplinske pregreške. Redovne in disciplinske kazni so iste, kakor pri nas sedaj, novo je le, da se sme globa, ako je neizterljiva, spremeniti za največ 6 mesecev v kazen vstavitve izvrševanja advokature ali pri pripravnikih v podaljšanje vežbe ali izgubo pravice zastopanja.

§ 52. govori o kazni za objest radi nedostojnih in žaljivih izrazov, ki bi jih advokat ustno ali pismeno rabil pred sodiščem. Kaj naj velja v enakem primeru pred drugimi oblastvi?

V § 57. manjka za pripravnike določba, kedaj se more zopet vpisati pripravnik, ki je bil disciplinski izbrisan iz imenika pripravnikov. Sploh so določbe §§ 14. in 15. sedanjega disciplinskega statuta popolnejše, nego odnosne določbe novega osnutka.

Novo je, da osnutek vreja zastaranje disciplinskih prekršajev.

Načeloma ima vsaka komora svoj disciplinski svet, če pa v komori ni vpisanih več kakor 25 odvetnikov, sme minister pravde odločiti, da s sosednjo zbornico ali z več zbornicami skupaj tvori disciplinski svet. Za ta del so določbe sedanjega § 6. disciplinskega statuta popolnejše, zlasti tudi, ker vrejajo vprašanje prispevkov v takem primeru, enako tudi § 41., ki določa, kako se povračajo stroški v primeru, da je sodil več komoram skupni disciplinski svet, česar sedanji osnutek ne vreja.

Važna in po mojem mnenju dobra je novost, da sodi disciplinski svet v senatih, ki imajo določeno število članov in sicer za razprave 6, sicer 5; predsedniku pa je dovoljeno, da pojači senat v primerih, ki naj jih določi poslovnik.

Ravno tako važna in dobra je novost, da sme disciplinarni svet začasne odredbe ukreniti ne samo, če se je zoper odvetnika ali kandidata uvedla kazenska preiskava ali ukrenil preiskovalni zapor, nego vedno, kadar je treba tekom celega disciplinarnega postopka. Ta oblast pa je primerno omejena.

Kar se tiče disciplinskega postopanja samega, naj omenim, da predsednik po potrebi postavi preiskovalnega poverjenika, ki ima vlogo preiskovalnega sodnika, vendar je za ta del § 79. toliko nepopoln, da nalaga odvetnikom in odvetniškim pripravnikom dolžnost pričanja in oddajanja mnenj samo pred disciplinskim svetom, ne pa tudi pred preiskovalnim poverjenikom. Pripomnim naj še, da bi po najnovejšem avstrijskem osnutku odbor imel pisati tudi seznam odvetniških uradnikov, ki niso odvetniški pripravniki. Ko bi se to uvedlo pri nas, česar pa osnutek nima, potem bi se mogla dolžnost pričanja naložiti pač tudi tem uradnikom.

§ 85. nekoliko razširja javnost disciplinarne razprave, dovoljen je namreč pristop vsem stanovskim kolegom. To je v toliko nejasno, da ni gotovo, ali je razprava zoper odvetnika pristopna tudi kandidatom in razprava zoper kandidata javna za odvetnike. Javnosti (občinstvu) se pa razprava ali njena vsebina nikakor ne sme priobčiti. § 92. ureja podrobno pravico do vpogleda v spise. § 93., zadnji odstavek osnutka, kakor ga je priobčilo ministrstvo pravde, je pokvaril smisel

osnutka, kakor ga je izdelala komisija, v toliko, da prepoveduje samo natisk disciplinarne sodbe in njeno objavljenje, ne pa tudi javne (ediktalne) citacije okrivljenega odvetnika ali pripravnika.

Kar se tiče pravnih sredstev, naj omenim kot najvažnejšo novost, da bo senat pri vrhovnem sodišču sestavljen iz odvetnikov in sodnikov. Odvetnike bodo izbrale komore in urejeno je, da naj odvetniški sodniki prihajajo k disciplinarnim razpravam iz dotičnega komornega okrožja, od koder je sojenec; ko bi teh sodnikov ne bilo, se vzamejo odvetniki sodniki iz komore na sedežu vrhovnega sodišča; če tudi tem pristop ni mogoč, sodniki. Izbor odvetnikov sodnikov, njihovo službeno razmerje, vprašanje stroškov in disciplinsko postopanje zoper nje, je vse vrejeno.

Zoper ukrepe disciplinskega sveta, ki se tičejo samo vodstva postopanja, ni posebnega pravnega sredstva. Priziv je dovoljen zoper vse disciplinske kazni, torej širše nego sedaj, dalje imajo pravico priziva tudi najbližji sorodniki obdolženčevi, če je ta umrl preje nego je sodba pravomočna. Slednjič mislim, da treba novi osnutek razlagati tako, da imata tudi zastopnik komore in vrhovni tožilec pravico pritožbe in priziva v interesu obtoženca.

Postopanje pred vrhovnim disciplinskim sodiščem ni vrejeno. Osnutek pravi le, da je isto, kakor po zakonu o sodijama, tam pa tudi ni podrobno vrejeno, vsaj ne po osnutku, ki nam je poslan sedaj, da damo mnenje.

V § 112. pogrešam določbe, kako naj se objavi kazen podaljšanja prakse ali prepovedi zastopstva zoper kandidate; morebiti bi kazalo, da se o tem obveste vsi odbori. Če pa so bili kandidati že vpisani v seznam kazenskih braniteljev, bi trebalo to tudi naznaniti višjemu deželnemu sodišču, kakor je sedaj predpisano.

Obnova disciplinskega postopanja je podrobno vrejena, manjka pa določba o povračilu škode za neopravičeno obsodbo. Priznati moram, da je zadnje vprašanje za odvetnike jako težko rešiti.

Osnutek dovoljuje komoram, da ustanove penzijski fond za svoje člane in za njihove obitelji. O tem pa, ali bi mogli biti tudi pripravniki člani penzijskega fonda, osnutek ne govori.

Osnutek ustanavlja nov kazenski prestopak zakotnega pisarjenja. Komisija je namreč prišla do zaključka, da so odredbe zoper zakotno pisarstvo potrebne in da jih je najlažje enako ukreniti za celo državo, če se prepusti progon zakotnih pisarjev rednim kazenskim sodiščem. Materijelno pa se te določbe strinjajo z našimi dosedanjimi. Prevzete so iz bosanskega odvetniškega zakona.

V predhodnih odredbah skuša osnutek podrobno določiti, katere osebe in s katerimi pogoji se morejo dati vpisati v imenik advokatov, dasi niso izpolnile pogojev, ki jih predpisuje osnutek sam. Vprašanje je zaradi načina, kako je nastala naša država in zaradi razmerja napram drugim državam, ki so nastale na ozemlju Avstro-Ogrske ali dobile del tega ozemlja, dokaj zapleteno in naloga odvetniških zbornic bo, da te odredbe na temelju svoje prakse še popolnijo.

V Ljubljani, koncem avgusta 1921.

Dvoje ustavnih vprašanj.

Dr. Fran Ogrin.

I.) Ali so dopustne neparlamentarne vlade?

Izza prevrata, oz. ustanovitve naše države smo imeli že več ministrstev, osrednjih vlad, ki so bile vse parlamentarne, t. j. ministrstva so zasedale osebe, določene po strankah, ki so predstavljale v začasnem narodnem predstavništvu, v ustavotvorni skupščini in v Narodni skupščini parlamentarno večino.

Ker je imela tudi bratska češko-slovaška republika v zadnjih 3 letih vsaj eno nevtralno, uradniško vlado, ki je opravljala državne posle v zadovoljstvo vseh strank in celega naroda ter rešila veliko problemov, ki jim parlamentarne vlade niso

bile kos, je naravnost čudno, zakaj se v naši državi še do danes ni poskusilo s tako vlado.

Ali so pa morda pri nas neparlamentarne vlade ustavno nemogoče?

V tem oziru nam je ločiti dvoje dob, dobo pred vidovdansko ustavo in po njej. Odgovor za prvo dobo najdemo v državno-pravnem aktu z dne 1./12. 1918. Zadevni odstavek v adresi, ki jo je izročilo Narodno veče prestolonasledniku Aleksandru, se glasi: »Sklep Narodnega veča je, da vladarsko oblast na vsem ozemlju zdaj edinstvene države Srbov, Hrvatov in Slovencev izvršuj Njega Veličanstvo kralj Peter, oziroma v njega imenu kot regent Vaša kraljevska Visokost in obenem, da se sporazumno z vlado Vaše kraljevske Visokosti in predstavniki vseh narodnih strank v Srbiji in Črni gori osnuje edinstvena parlamentarna vlada v območju jugoslovanske države ob edinstvenem narodnem predstavništvu.«

Odgovor prestolonaslednikov, ki nas tu zanima, slove: »Ostanem vedno zvest velikim ustavnim, parlamentarnim in širokodemokratskim načelom, zasnovanim na splošni volilni pravici. Zategadelj bom iskal Vašega sodelovanja pri sestavi vlade, ki bo predstavljala vso ujedinjeno domovino...«

Podobno jamstvo vsebuje tudi manifest prestolonaslednika z dne 6. januarja 1919.

Iz tega sledi, da so bile do 28./6. 1921 — brez ozirana na specifično ustavo kraljevine Srbije — le parlamentarne vlade ustavno dopustne.

Ali velja to tudi še po vidovdanski ustavi? Da!

V tej ustavi ni določbe, ki bi kaj nasprotnega predpisovala. Člen 90. pravi sicer enostavno: »Kralj imenuje predsednika in člane ministrskega sveta«. Ta določba ne mormira torej, kdo ima »patent«, postati minister, ne pove, da imajo to pravico le poslanci, oziroma predstavniki posameznih strank v Narodni skupščini. To pravico pa je uzakonil člen 1. ustave, ki se glasi: »Država je ustavna, parlamentarna in dedna monarhija. Pri tem pravnem stanju spričo naših razmer je gotovo,

da ostanejo za dolgo dobo iluzorni naslednji predpisi v ustavi sami, ako bomo imeli le parlamentarne vlade.

1.) Člen 91: Ministri so odgovorni narodni skupščini.

Narodna skupščina sme obtožiti ministre radi prekršitve ustave in državnih zakonov, učinjene v službeni dolžnosti.

2.) Člen 92.: Če obtoži ministra narodna skupščina, se mora odločba, da se postavi minister pred sodišče, skleniti z večino dveh tretjin glasov prisotnih članov.

Res je sicer, da more biti minister obtožen tudi še v petih letih po odstopu (člen 92. ustave), toda z ozirom na to, da se strankarske skupine v parlamentu ne menjavajo tako hitro tu spričo zvez dotičnega ministra ne bo težko, preprečiti obtožbo. — Škoda, da nima ustava določbe, da more kralj v slučaju potrebe (sile) imenovati tudi nevtralno vlado.

Toda zakaj nevtralne vlade? — bi vprašal kdo. Zakaj nevtraliziranje vsaj najvažnejših ministrstev?

Zato:

a) Parlamentarne vlade so izza ujedinjenja v veliki meri sokrivi naših prežalostnih političnih in gospodarskih razmer. Ministri kot eksponenti strank, dejansko le njim odgovorni in zato tudi brez dovoljenega čuta odgovornosti napram državi, so morali večkrat pospeševati najprej strankarske koristi in šele potem so mogli varovati državne interese. Partija in partizanstvo je absorbiralo velik del ljudske eneržije, ki bi morala priti sicer v dobro narodu in državi.

b) Edino nevtralna (uradniška) vlada bi bila v stanu dati državi neodvisno, kvalificirano uradništvo, ki ne bo gledalo več svoje zadače v strankarski pripadnosti in strankarskem pri-ganjanju, ampak v nesebičnem delu za državo. Brez takega uradništva pa ni in ne bo dobre uprave, in brez te ni države.

c) Edino nevtralna vlada, prosta strankarskih skrbi, in oprta na strokovno izvežbanost svojih članov, bi mogla pripraviti in izvršiti ono delo in postavne osnutke, ki so potrebni za ustvaritev ustavnega in upravnega ogrodja in s tem za konsolidacijo države. Pod parlamentarnimi vladami bo to delo šlo neprimerno počasneje od rok.

to rešila veliko problemov, ki jim parlamentarne vlade niso

č) Prišli bi do toli potrebne stabilite v zakonodajnem delu (v parlamentu) in v državni upravi. Sedaj pa pretresa jo večne ministrske krize, ki se vlečejo ob brezdelnosti vlade in narodne skupščine mesece, takorekoč temelje še ne konsolidi rane države.

d) Čisti parlamentarni sistem nima dovolj interesa in pri like, pospeševati v ministrstvih in v upravi sploh dobro, stro kovno delo, ker je prva njegova naloga, iskati vedno in povsod opore za svoj sbstoj. Zato pa je zaposlenih v upravi, zlasti v cen tralni vse polno docela nesposobnih ljudi.

Tudi ministri se ne izbirajo po kvalifikaciji za dotični re sort, ampak po tem, katera stranka ali strančica vladne večine še nima zastopnika v centralni upravi in katero ministrstvo je prosto. Pa da bi se vsaj od ministrskega pomočnika zahtevalo, da mora biti stalen in usposobljen! Kaj še! Člen 90 odstavek 3 ustave določa: Poslanci, ako postanejo državni podtajniki, ob drže svoj mandat.

Poslančeva usposobljenost za to je tedaj postranska stvar.

Tako se lahko dogodi, da sta i minister i njegov pomočnik lajika v svojem resoru. Da se to prepreči, oz. da začnemo že en krat postavljati trdne temelje v upravi, bi se moral gorenji člen glasiti ravno narobe: Poslanci ne morejo postati min. pomočniki (državni podtajniki).

Toda strankam je tako malo do ozdravljenja razmer v državi, da se pri pretresanju zadevne določbe člena 90 v ustavi ni nihče oglasil s proti predlogom glede min. pomočnikov.

Morda pa dosežemo začasno vsaj nevtralizacijo nekaterih ministrstev: za vojsko, za notranje zadeve, finančno in pro metno. S tem bi ustvarili trdne smernice prave državne politike, ki ne more biti nikdar identična s politiko ene ali druge, v vladi zastopane strankarske skupine.

Kakor hitro bi nevtralne vlade uredile državni ustroj, lahko zopet poprimejo za državne vajeti parlamentarne vlade, ker bi se ne mogle več docela ponoviti sedanje razmere. Toda zato bi bilo treba spremembe člena 1 v ustavi. (Za dopustnost nevtralnih vlad.)

II. Pojem oblasti v ustavi.¹⁾

Glede vprašanja, kako naj se državno ozemlje razdeli v teritorije oz. v (posamezne) upravne okoliše, koliko naj je teh in kak obseg naj imajo, se namenoma ne spuščam v nobeno razpravo, ker je to politično vprašanje in ne odločujejo tedaj stvarni, ampak vse drugi (politični) razlogi.

Ampak nekaj drugega mi je potisnilo v tej zadevi pero v roko. To je beseda »oblast« s pojmom, kakor ga ji daje ustava.

Glasom člena 95 vidovdanske ustave se izvršuje uprava v kraljevini po oblastih, okroških (okrugih), okrajih (srezih) in občinah.

V naslednjih vrsticah naj premotrimo umestnost imena »oblast« po zmislu ustave.

Iz člena 95 in sledečih členov ustave je razvidno, da se rabi pojem »oblast« v teritorijalnem pomenu. Ta beseda naj pomeni največje upravne okoliše v kraljevini, torej teritorije. Temu pa se upira uho, umski in pravni občutek.

Od kdaj neki predočuje izraz »oblast« krajevni, teritorijalni pojem?! Oblast pomeni vendar po dosedanja pravni terminologiji in filološki rabi 1. gospodstvo (Gewalt), oziroma območje, delokrog in 2. urad (Behörde). Vsak drug pojem pa naj bi bil tudi kje v naši državi udomačen, zveni popolnoma tuje. Sicer sem pa radoveden, kje naj bi res beseda »oblast« pomenila okoliš? Srbi rabijo za gorenja pod 1. in 2. omenjena pojma besedi vlast in nadleštvo, dočim se le baje rabi pri njih beseda »oblast« v teritorijalnem pomenu.

Par stavkov z besedo »oblast« naj nam pokaže resničnost moje trditve: »Do tu seže naša oblast. To je v moji oblasti. Kdo je to ukazal? Oblast.«

Namesto izraza oblast rabimo Slovenci v pomenu urad tudi izraz oblastvo.

S stališča pojma »gospodstvo« loči vendar ustava sama v členih 45—48, govoreč o državnih oblastih, zakonodajno

¹⁾ Ta del sta prinesla, po meni sestavljen v deloma skrajšani obliki, dva slovenska dnevnikarja meseca decembra 1921.

upravno in sodno oblast in obravnava v oddelku VIII. upravno oblast. Nelogično je torej, da govori ustava v členu 95 in v naslednjih o specifičnih oblastih kot upravnih okoliših, ko bi bil za to edino primeren izraz: pokrajina, dežela, velika županija. Ako se imenuje v ustavi načelnik »oblasti« veliki župan, zakaj bi se ne imenovala tudi ta takozvana oblast »velika županija«?

Napačno tolmačenje pojma oblasti ima za posledico več nelogičnih izrazov v ustavi kakor: oblastna uprava, oblastna skupščina, oblastni odbor ali pa celo oblastni (mogočni!) veliki župan. Veliki župan je državni organ, predstavlja državno oblast, ne pa »oblastno oblast«.

V časopisju se je namreč čital tudi ta pravno-terminološki in jezikoslovni nonsens.

V celem zadevnem teritoriju naj bi bila tehnično le ena »oblast«; toda okružna, okrajna in občinska uprava predstavlja tudi oblast. Torej, katera oblast bo oblast? Oblast je namreč vsak urad, ki mu je poverjen gotovi del državnih ali avtonomnih gospodstvenih funkcij.

Kadar se bodo posamezne ustavne določbe revidirale, tedaj bomo, ako se bodo med tem določbe o »oblastih« izvedle, zamenjali oblasti, oblastne skupščine, oblastne odbore in oblastnega velikega župana z izrazi: pokrajina, pokrajinska skupščina, pokrajinski odbor, oziroma s še lepšimi, tipično slovanskimi naslovi: velika županija, županijska skupščina, županijski odbor, veliki župan, do čim bo zaznamoval izraz »županijska oblast« ali »županijska uprava« veliko županijo kot urad.

Karakteristično za »desintereselement« naših strank za vse, kar ne prinaša objednem stranki koristi, je dejstvo, da se povodom debate o zadevnem delu v ustavi nikdo ni spodtikal nad besedo oblast v opisanem pomenu, ampak vsaka stranka je zastopala le svoj centralističen, oziroma avtonomističen program.

Ako vzklicno sodišče razveljavi sodbo po § 470 k. p. r. zadnji odst., sme-li na I. stopnji zopet soditi prejšnji sodnik?

Od strani, ki jo je vpoštevati, se je stavljeno pitanje zanikalo in reklo, da je sodba nična, če je ponovljeno obravnavo vodil zopet prvi sodnik. Utemeljevalo se je to naziranje z določilom § 68 k. p. r. zadnji stavek, ki veli: »Ako se mora kaka glavna razprava vsled vzklica ali pritožbe o ničnosti ponavljati, so od nove glavne razprave izključeni tisti sodniki, kateri so se udeležili prve«. To določilo, da ne velja samo za člane senata na sodnem dvoru, ampak tudi za sodnika poedinca in sicer že iz tega razloga, da je samo v postopanju o prestopkih možen primer, ko se naloži ponovitev glavne razprave vsled vzklica. Ponovljeno obravnavanje v primerih po § 470. k. p. r. razveljavljenih sodb da je torej odkazati drugemu sodniku (eventuelno drugemu sodišču).

Proti temu mnenju imam pomisleke.

Uvrščenje in besedilo § 68 k. p. r. zadnji stavek kaže, da je imel zakonodajec v mislih sodnijske senate, ker govori o »udeležitvi« pri obravnavi. O enem sodniku se menda ne bi reklo, da se je obravnava »udeležil«.

Glavno podporo za svoje mnenje pa najdem v določilih §§ 447, 470 in 475 k. p. r. § 447 veli, da so za postopanje pred okrajnim sodiščem v prvi vrsti merodajni propisi 26. poglavja. V tem poglavju je pa sporno pitanje rešeno. Razločujeta se dva primera: V prvem (§ 470 k. p. r.) je odkazati ponovno razpravo »prvi stopnji«. v drugem primeru (§ 475 k. p. r.) je pa odkazati ponovno razpravo »drugemu sodišču«. To razlikovanje je umljivo. V § 475 k. p. r. gre za formalne nedostatke, dočim se nanaša § 470 na nedovršenost obravnave v stvari sami, katero sme brez pomisleka sanirati prejšnji sodnik. Ker je našel zakonodajec v § 475 k. p. r. povod, da ponovljeno razpravo izrecno odkaže »drugemu sodišču«, bi bil to določil tudi v primerih po § 470 ponovljenih obravnava, če bi bila to njegova volja.

Za prizadete stranke ni brez pomena, kako se to pitanje reši. Vzemimo obravnavo z mnogimi pričami, s krajevnim ogledom itd. Koliko večji bi bili tozadevni stroški, če bi obravnavalo drugo in ne pristojno sodišče prve stopnje; kajti imamo tudi sodišča le z jednim sodnikom, kateremu bi se morala po izpodbijanem naziranju ponovljena obravnava odvzeti in odkazati drugemu sodišču.

Pa tudi za sodišče z več sodniki stvar ni brez pomena. Ni ekonomično, ako se mora z morda obširno razpravo, ki je po § 470 k. p. r. razveljavljena, baviti drug neinformiran sodnik, ter ponoviti vse že izvedene dokaze.

Radi teh posledic za prakso zapisal sem te vrstice, dasi stvar sama ob sebi juridično ni znamenita.

Dr. Kronvogel.

Statistični podatki o vplivu alkoholizma na kriminaliteto.

Kaznilnica v Mariboru je štela 1. julija t. l. 668 kaznjencev. Od teh je učinilo zločin, radi katerega se nahajajo v kaznilnici, v treznem stanju 424 (63.47%), v pijanosti 244 (36.53%). Od teh se je vpijano po vinu 207, t. j. 84.84%, po žganju 35 ali 14.34% in po pivu 2 ali 0.82%. Približno ena petina jih je bilo pijancev iz navade.

Od posameznih zločinov se je učinilo v pijanosti:

Vrsta zločina	število	v pijanosti	v $\frac{0}{100}$
umor	66	35	53
uboj	43	27	62
teška telesna poškodba	43	27	62
javno nasilstvo	19	11	57
posilstvo oskrumba	13	6	46
tatvina	454	129	28

Nekateri izmed kaznjencev so zakrivali po dva ali več zločinov. Skupno število zločinov, radi katerih se nahajajo v kaznilnici, znaša 793.

Od teh se je izvršilo:

		od teh v	
		pijanosti	treznem stanju
januarja	61	36 ali 59%	25 ali 41%
februarja	57	26 » 45%	31 » 54%
marca	59	26 » 44%	33 » 56%
aprila	58	21 » 36%	37 » 64%
maja	51	19 » 37%	32 » 63%
junija	41	26 » 63%	15 » 37%
julija	48	23 » 48%	25 » 52%
avgusta	31	10 » 32%	21 » 68%
septembra	36	11 » 30%	25 » 70%
oktobra	55	19 » 34%	36 » 66%
novembra	54	23 » 42%	31 » 58%
decembra	53	21 » 39%	32 » 61%
neugotovljenega dne	189	40 » 21%	149 » 79%

Od 778 zločinov se je izvršilo:

		od teh v	
		pijanosti	treznem stanju
v ponedeljek	88	34 ali 38%	54 ali 61%
torek	57	18 » 31%	39 » 68%
sredo	62	23 » 37%	39 » 62%
četrtek	44	21 » 47%	23 » 52%
petek	68	25 » 36%	43 » 63%
soboto	102	32 » 31%	70 » 68%
nedeljo	128	88 » 68%	40 » 31%
nedoločenega dne	229	60 » 26%	169 » 73%

Od vseh zločinov se je dogodilo 367 (46%) v hiši ali pri hiši, 17 (2%) pri delu na polju, 5 (0.6%) v delavnici, 144 (18%) na ulici, 94 (11%) v gostilni, 166 (20%) drugod.

Odraslih zločincev je bilo 498, mladostnih 170. Od odrastlih je izvršilo zločin v pijanosti 196 (39%), od mladoletnih 48 (28%).

Največ zločinov v pijanosti so storili zločinci v starosti od 24 do 30 let, najmanj v starosti nad 60 let.

Po poklicu so bili kaznjenci, ki so zakrivali zločin v pijanosti: razvrščeni sledeče: 4 uradniki (0.5%), 3 trgovci (0.4%), 208 obrtnikov (31%), 265 delavcev (39%), 149 poljedelcev (22%), 19 brez poklica (2%).

Iz pravosodne prakse.

A. Civilno pravo.

a) Ni treba, da je najemnina baš denar. (§§ 1090, 1094 o. d. z.) — Pravni interes na ugotovitvi pravnega razmerja in vsebina te ugotovitve. (§ 228 c. pr. r.)

(Odločba od 31. maja 1921, Rv 179/21, ki se ž njo potrjata sodbi višj. dež. sod. v Ljubljani od 5. marca 1921, Bc I 19/21-2, in dež. sod. v Ljubljani od 2. jan. 1921, Cg I a 277/20-6.)

Tožitelj je tožil na ugotovitev, da obstoja med njim in tožencem najemna pogodba take vsebine, da gre tožitelju pravica, v toženčevem hlevu imeti dva konja, za kar toženec prepušča gnoj kot najemnino. Toženec je zanikal veljavnost take najemne pogodbe in dopustnost navzočne ugotovitvene tožbe.

Prvo sodišče je ugodilo tožbenemu zahtevku.

To sodbo je potrdilo prizivno sodišče in enako ji je pritr dil s t o l s e d m o r i c e, o d d. B, ki navaja sledeče razloge:

Z vidika revizijskega razloga št. 4 § 503 c. pr. r. pobija revizija prizivnosodno pravno presojo stvari kot napačno prvič kolikor izreka, da je tožitelj imel po § 228 c. pr. r. potrebni pravni interes na takojšnji ugotovitvi predmetnega najemnega razmerja, drugič kolikor v ugotovljenem dogovoru med strankama

vidi sklep veljavne najemne pogodbe. Toda niso revizijska izvajanja ne v prvem ne v drugem pogledu sposobna, ovreči razlogov pobijane sodbe, ustrežajočih stvarnemu položaju in zakonu.

Ko je toženec z odvetniškim pismom od 27. avgusta 1920 pozval tožitelja na takojšnjo izpraznitev hleva in s tem zanikal obstoj tožiteljeve pravice do njegove uporabe, je tako ustvaril tožitelju pravni interes na takojšnji ugotovitvi obstoja zadevnega najemnega razmerja. Baš ker je imel tožitelj svoja dva konja še v predmetnem toženčevem hlevu, mu je moralo biti do tega, da se takoj dožene, ali ju ima pravico imeti ondu kot najemnik hleva, ali nima te pravice in se znači potemtakem njegovo uporabljanje hleva kot samolastno protipravno dejanje. Za le-ta primer si je moral biti svest, da ga zadevajo od opomina najprej zakonite posledice protipravnega njegovega ravnanja. Zato mu ni odrekati interesa in pravice na takojšnji ugotovitvi tozadevnega pravnega razmerja; odrekajoč mu oboje bi se silil, da vztraja v nesigurnem in zato lahko zanj opasnem pravnem razmerju, katero označuje nasprotna stranka za protizakonito. Tožba na dajatev ali dopustitev v navzočem primeru ne bi bila utemeljena, ker je tožitelj hlev že uporabljal in ker goli ukaz, hlev izprazniti, še ne čini dejanskega oviranja v izvrševanju zadevne pravice.

Tudi v drugem pogledu revizija ni utemeljena. Prizivnosodno mnenje, da ugotovljeni dogovor med strankama tako glede najemnine kakor glede najemne dobe ustreza potrebncstim §§ 1090, 1094 o. d. z., se ne protivi zakonu. § 1090 o. d. z. zahteva pač kot svojstvo najemne pogodbe, da je sklenjena za določen, to je omejen čas in ne za vse veke. Nikakor pa ne zahteva, dasože ob sklepu pogodbe dogovori določeni končni rok pogodbenemu razmerju — to jasno razodevajo določbe §§ 1113 do 1116 o. d. z. Poudariti pa je še povrh, da mora ugotovitev pravnega razmerja v smislu § 228 c. pr. r. obsegati vso njegovo vsebino, da pa navzočni izrek sodbe baš ne vsebuje določbe, da je najemna pogodba sklenjena za tako dolgo, dokler tožitelj sam to hoče. Vsi zaključki, ki jih revizija navezuje na to določbo, češ, vsled nje je toženec izročen tožitelju na milost in nemilost, so torej brez podlage. Da pa je mogoče najemnino dolo-

čiti tudi v drugi stvari in ne samo v denarju, tega pravosodnega izreka toženec v svojem prizivu ne le ni pobijal, marveč se mu je izrecno pridružil; pa tudi v reviziji, ko ga pobija, ne navaja drugih razlogov za svoje sedanje nasprotno mnenje, nego da je vobče le denar kos izraziti ceno. Toda da ni treba najemnin biti dogovorjeni v novcih, kaže na eni strani primerjanje § 1054 o. d. z., ki kot potrebnost kupne pogodbe pač zahteva dogovor kupnine v gotovini, dočim merodavni § 1090 o. d. z. ne določa enako tudi za rabokupno pogodbo, marveč govori le o določni ceni vobče, na drugi strani kaže to § 1103 o. d. z., ki se izrecno peča z možnostjo, da rabokupnina ni dogovorjena v denarju, marveč v pridelkih, le da ne sme biti dogovorjena v delu plov, sorazmernem z vsem pridelkom prepuščenega zemljišča.

Ur.

b) Pravni interes na takojšnji ugotovitvi preživitka. — Izrek svojevoljno po eni stranki izbranih »mož« o meri preživitka ni obvezen za drugo stranko. (§§ 228, 236, 442, 396 c. pr. r.)

(Odločba od 14. jun. 1921, Rv 170/21-1, ki potrja sodbo dež. sod. v Ljubljani od 17. marca 1921, Bc 30/21-5, s katero je bila deloma izpremenjena sodba okr. sod. v Ljubljani od 31. dec. 1920, C IV 363/20-2.)

Tožiteljica je tožila: prvič na ugotovitev, da ji mora toženi sin, ker se je ločila iz vkupne hrane z ozirom na očetovo oporoko dajati preživitek, kakor so ji ga uganili štirje možje, ki je pri njih izboru samo ona bila sodelovala, — in drugič je tožila na dajatev zaostalega preživitka za leti 1920 in 1921. Zoper kontumačno sodbo prve stopnje, ki je ustregla obema deloma tožbenega zahtevka, se je toženec prizval, a je prizivno sodišče ugotovitveni del tožbenega zahtevka zavrnilo.

Tožiteljčini reviziji stol sedmorice, odd. B, ni ugodil iz sledečih razlogov:

Razlogi:

S sodbo druge stopnje se je tožbeni zahtevak, kolikor je meril na ugotovitev tožiteljici kot preživitek pristojnih dajatev, zavrnil, ker da nedostaje po § 228 c. p. r. potrebnega pravnega

interesa na takojšnji ugotovitvi obstoja tožiteljčine pravice. Ta prizivnosodni izrek pobija revizija z revizijskim razlogom št. 4 § 503 c. pr. r. Njena izvajanja niso neutemeljena. Ni treba, kakor menijo prizivnosodni razlogi, da tožeča stranka izrecno zatrjuje pravni interes na takojšnji ugotovitvi zadevne pravice ali pravnega razmerja, zadošča marveč za dopustnost ugotovitvene tožbe v zmislu § 228 c. pr. r., da navede in dokaže okolnosti, iz katerih imenovani interes sledi. Tej potrebnosti pa je v navzočem primeru ustrezno. Tožiteljica zahteva ugotovitev svoje pravice do določno navedenih, vsako leto se ponavljajočih dajatev kot nadomestka za oni preživitek, ki ji je bil določen v testamentu rajnkega moža. Tožiteljica ima že zato očitni pravni interes na takojšnji ugotovitvi te svoje pravice in njene mere, da lahko v bodoče po njej uravna svoje življenje. Pravnokrepna taka ugotovitev bi v dobrem delu, to je glede temelja, zahtevanih dajatev in njih vsakoletne mere, dokončno rešila med strankama sporno razmerje. Okolnost, da je tožiteljica hkratu iztožila zaostale dajatve na preživitku za zadnji dve leti, ji ne more braniti, da stavi ugotovitveni zahtevek, ko le-ta po iztoženih dajatvah ni izčrpan, ampak se nanaša tudi še na dajatve, katere bodo dotekale še v bodočih letih. Ker vsebina ugotovitvenega zahtevka presega obseg iztoženih dajatev, a je obstoj pravice, ki se naj ugotovi, prejudicijalnega pomena za razsojo glede iztoženih dajatev, bi bila mogla tožiteljica zadevno ugotovitev zahtevati tudi v zmislu § 236 c. pr. potom vmesnega predloga. Prizivnosodni izrek, da na ugotovitev mereči del tožbenega zahtevka ne ustreza potrebностям § 228 c. pr. r., je tedaj pravnopomoten.

Navzlic temu reviziji ni bilo ugoditi, ker predmetni ugotovitveni zahtevek po tožiteljčinih navedbah, ki naj služijo po §§ 442, 396 c. pr. r. v podlago razsoji, ni upravičen. Nedostaje mu namreč pravnoobveznega naslova.

Pravico do dajatev na preživitku, ki jih ugotovitveni zahtevek določno navaja, opira tožiteljica zgolj na izrek štirih mož, češ, po testamentu imajo ji v primeru, da se ji sin (toženec) oženi in ne bi mogla ostati pri njem ob vkupnem živežu, določiti preživitek trije možje; zato da se je obrnila na župana, ta je pozval še tri druge posestnike in vsi štirje da so ji potem

določili v ugotovitvenem zahtevku navedeni preživitek. Ko pa možje, kateri naj ugamejo preživitek, po tožiteljičinih navedbah niso bili določeni v oporoki, in ko tožiteljica ne trdi, da bi bil toženec kakorkoli pritrdiril po tožiteljici in po županu ukrenjenemu izboru mož oziroma njih izreku, ne dostaje v tožiteljičinih, za razsojo merodavnih naredbah sleherne okolnosti, katera bi mogla po zakonu opravičevati, zakaj naj bi bil za toženca obvezen izrek baš teh treh, oziroma štirih mož. S tega stališča je bil tudi toženec v svojem prizivu pobijal prvosodno sodbo kot pravnopomotno.

Tožiteljične dejstvene navedbe tedaj ne nudijo po zakonu potrebne podlage za zahtevano ugotovitev; zato tudi revizij-skemu zahtevku, da se zopet postavi v moč prvosodna, tožbenemu zahtevku ustrezajoča sodba, ni bilo moči ugoditi.

Ur.

c) Tuji za erar veljajo določbe o izborni podsodnosti (§§ 74, 75 in 87 j. n.)

(Odločba od 27. septembra 1921, Ut 164/21, ki se ž njo spreminja sklep viš. dež. sod. v Ljubljani od 26. julija 1921, R II 98/21-1 ter vzpostavlja sklep okrožn. sod. v Celju od 23. junija 1921, Cg I 56/21-7.)

Tožitelj je vložil odškodninsko tožbo zoper erar na okrožnem sodišču v Celju, sklicujoč se na naselbinsko podsodnost (§ 87 j. n.) češ, erar da ima v celjskem okolišu premogokop, a iz obratovanja tega podjetja da je tožitelju po krivdi tožene stranke nastala škoda.

Finančna prokuratura je zastopajoča toženi erar ugovarjala, da za erar ne velja naselbinska podsodnost § 87 j. n., ker da se ta določba nanaša samo na podjetja, označena v § 75 j. n., za erar pa da velja le občna podsodnost § 74 j. n. in bi se morala zato vložiti tožba v Ljubljani na sedežu finančne prokurate.

Prvo sodišče je ugovor tožene stranke zavrglo.

Višje deželno sodišče je rekurzu finančne prokurate ugodilo, premenilo prvi sklep in izreklo, da se glede erarja ne da govoriti o bivališču ali sedežu

(§§ 66, 75 j. n.) in da se njegova podsodnost določa po § 74 j. n. Konkurenca splošne podsodnosti z izborno je sicer tudi v pogledu erarja mogoča, vendar po § 87 j. n. določena naselbinska podsodnost za erar ne velja, ker se § 87 j. n. očitno nanaša le na podjetja označena v § 75 j. n., ki pa stoje v nasprotju s pravnimi subjekti, določenimi v § 74 j. n.

Stol sedmorice je vzpostavil sklep I. stopnje iz teh razlogov:

Revizijski rekurz je utemeljen.

V § 74 j. n. je urejena izrecno le obča podsodnost erarja, ni pa izključen erar od posebne podsodnosti. Načelno velja potemtakem za erar tudi izborna podsodnost.

Pravnemu nazoru tožeče stranke, ki se mu pridružuje j rekurzno sodišče, da se določba o izborni podsodnosti po § 87 j. n. nanaša le na podjetja, označena v § 75 j. n. in da zategadelj erar, čigar podsodnost je urejena v § 74 j. n., ne spada v okvir te določbe, ni pritrčiti. V § 87 j. n. taka omejitev ni izrečena, niti ne bi bila taka omejitev zlasti z ozirom na dokazano postopanje v prid stvari, pa zato niti ne v jasen prid erarja. Ko se izpodbijani sklep v skladu s toženo stranko v utemeljitev svojega nazora sklicuje na mnenje najvišjega sodišča, mu je odvrniti, da je pravosodno ministrstvo v svojem odgovoru k § 87 j. n. v točki 2. določeno izreklo, da je po analogni uporabi cit. § predmetna izborna podsodnost ustanovljena, čeprav podjetje ne spada k pravnim odsekom, imenovanim v § 75 jn. Še je uvaževati, da bi se po zadnjem odstavku § 87 j. n. smel erar za primer, da daje kot lastnik uživalec ali zakupnik obdelovati posestvo, opremljeno s poslopji za stanovanje in za gospodarstvo, tožiti iz vseh razmer, tičočih se tega posestva, na sodišču, v čigar okolišu leži posestvo. Tedaj pa ni povoda pomislekom zoper izborno podsodnost erarja tudi po predidocih določbah § 87 j. n. Z novelo od 1. junija 1914 dz. št. 118 uvedeni prvi odstavek § 87 j. n. je prinesel le še razširitev podsodnosti, ki je uže do tedaj obstojala po tem §, ne pa da bi jo bil krčil.

Ko je izven spora, da obratuje toženi erar v okolišu okrožnega sodišča celjskega v Z. premogovnik in ko se navzočna

pravna stvar nanaša na materialno škodo, baje povzročilo po železnici, ki služi obratu tega premogovnika, smatra stol sedmorice v navzočnem primeru izborna podsodnost § 87 j. n. za podano zoper toženi erar in v tem smislu prvosodni sklep kot upravičen. **Ur.**

d) Koliko so v varuštvenih svareh upravičene tretje osebe k pritožbam. (§§ 178, 217 o. d. z., § 9 izvensp. post.)

(Odločba od 31. maja 1921, Ut 92/21-1, ki se ž njo potrjata sklep dež. sod. v Ljubljani od 18. aprila 1921, R III 72/21-1 in okr. sod. v Litiji od 18. marca 1921, P 60/21-2.)

Ko je bila sedaj petnajstletna Ivanka Č. stara tri leta, je prišla v tujo oskrbo, ker sta oče in mati odšla drug za drugim v Ameriko, ne da bi se dalje brigala za njo. Letos se je oče v Ameriki domislil svoje hčerke, pisal je svojemu bratu Tomažu Z. v staro domovino in le-ta je predlagal sodišču, da se ml. Ivanka pošlje k očetu v Ameriko. Ker nedoletnica ne mara zapustiti svojega rednika P.-a, ki je izjavil, da bo rejenko preskrbljeval z vsem potrebnim, dokler bo hotela pri njem ostati, je okrajno sodišče zavrnilo predlog Tomaža Z.-a in hkratu odvzelo očetu očetovsko oblast.

Tomaž Z. se je zoper ta sklep pritožil, a je rekuzno sodišče njegovo pritožbo zavrglo, češ, da sploh ni bil opravičen v pritožbo.

Revizijski rekurz Tomaža Z.-a je stol sedmorice, odd. B, zavrnil s to utemeljitvijo:

Prvosodni sklep v eno roko odvzema očetu očetovsko oblast nad ml. Ivanko Č. in izreka, da bo po pravnokreposti tega sklepa otroku imenovan za varuha P., v drugo roko pa odklanjajoč tozadevni predlog nedoletničinega strica Tomaža Z.-a odreja, da ostane ml. Ivana Č. še naprej v vzgoji imenovanega P.-a in da njen oče nima pravice zahtevati, da se preseli k njemu v Ameriko.

Ker je Tomaž Z. v rekurzu, ki ga je v svojem lastnem imenu vložil zoper ta sklep, stavil rekurzni predlog, naj se

ugodi njegovi prošnji, da odide ml. Ivanka Č. v spremstvu K.-ovih v Ameriko k svojemu očetu, je rekurzno sodišče povse pravilno postopalo, ko se je lotilo rešitve rekurza le v mejah tega predloga.

Pa tudi v teh mejah sklep rekurznega sodišča, ki se je ž njim Tomažu Z.-u odrekla legitimacija za rekurz in se mu je vsled tega rekurz zavrgel, ni nezakonit.

V obče sicer sorodnikom otroka v vprašanih njegove prehrane in vzgoje načelno ni odrekati pravice, da zoper sodni sklep v interesu otroka vložijo pritožbo. § 178 o. d. z. daje v imenovanem pogledu vsakomur, zlasti pa najbližnjim sorodnikom pravico, da v primeru potrebe pozovejo na pomoč sodišče. Analogno določbo vsebuje § 217 o. d. z. Pa tudi po § 185 izvensp. post. je v važnih in dvomljivih primerih po potrebi zaslišati najbližje sorodnike. Ko tako zakon stavlja otroka pod okrilje sorodstva, zraven pa pomoči, ki jo daje v § 178 o. d. z. sorodstvu na razpolago, ne omejuje na pomoč v prvi stopnji, je šteti pravico sorodstva do pritožbe, koder gre za interese otroka v zmislu §§ 178 in 217 o. d. z. in le v tej meri, za logično posledico navedenih zakonitih določeb.

Toda ne more to načelo obveljati za primere, ako je za obrambo zatrjevanih interesov otroka, ki jim naj služi rekurz, po zakonu pozvana in dejanski sposobna druga oseba, ki po stvarnem položaju njeni volji rekurz sorodnika ne more nasprotovati. Tak primer je baš navzočni. V rekurzni predlogu izraženi namen Z.-jevega rekurza ni drugi, nego da v veljavo spravi voljo otrokovega očeta, da se otrok preseli k njemu. Da to voljo udejaviti, je pa pozvan oče sam in njegova je ta stvar, da se pritoži zoper zadevni sklep. Lahko se pa oče tudi s sklepom prve stopnje zadovolji. Baš slednja možnost pa jasno razodeva nedopustnost Z.-jevega rekurza, kajti bilo bi izključeno, da bi se po morebitnem uspehu tega rekurza otrok pošiljal preko morja očetu, kateri si vsled prvosodnega sklepa otroka več ne želi.

e) O potrebnosti kolizijskega skrbnika, ako skrbnik na javni dražbi vzame v zakup skrbljenčevo nepremičnino. — Kdaj pričenja rok za prijtožbo. (§§ 11, 185, 187, 189 izvensp. pat. in §§ 233, 271 o. d. z.)

(Odločba od 31. maja 1921, Ut 83/21-1, ki potrja sklep dež. sod. v Ljubljani od 11. apr. 1921, R III 142/21-4, s katerim se je bil izpremenil sklep okrajn. sod. v Tržiču od 4. dec. 1918, Nc 283/18-7.)

Mlin z žago ter zemljišče v vojni pogrešanega N. je bilo potom javne dražbe l. 1918 dano v zakup za 5 let in sicer baš N.-ovemu skrbniku Ivanu Z.-u. Dražbeni pogoji so se bili deio-ma ustanovili šele na dražbenem naroku, a jih je skrbstveno sodišče naknadno hkratu z dražbo odobrilo, a tozadevnega sklepa z dne 4. decembra 1918 ni vročilo nikomur. Posledek te dražbe se je izkazal kvarnega za skrbljenca. Zato je leta 1920 skrbnik Ivan P. bil rešen tega posla in se je za oskrbnico imenovala Katarina U., ki je zoper navedeni sklep okrajnega sodišča od 4. dec. 1918 podala rekurz in zahtevala razveljavo zakupne pogodbe.

Rekurzno sodišče je rekurzu ugodilo z utemeljitvijo, da skrbljenec ni bil pri dražbi v zmislu § 271 o. d. z. zastopan, a da so posamezne določbe dražbenih pogojev skrbljenču v kvar, zlasti da je 5 letna najemna doba z ozirom na nesigurnost valute in manjkanje pristavka, da se more najemina povišati, predolga, da pa tudi ne gre da bi obrtni davek od mlina in žage plačeval skrbljenec in da bi trpel popravila, redno združena z obratovanjem.

Vsled revizijskega rekurza je stol sed morice, odd. B, potrdil sklep druge stopnje s sledečo utemeljitvijo:

Z ozirom na določbo § 11 izvensp. post., po kateri teče rok za pravne leke od dneva vročitve zadevnega sklepa in ne od dneva, ko je stranka drugače izvedela njegovo vsebino, je bil rekurz skrbnice pravočasno vložen; tozadevna utemeljitev v izpodbijanem sklepu je pravilna.

Ker tvorijo dražbeni pogoji del pogodbe o predmetu dražbe, je njih dopolnitev po sodnem odposlancu na dan dražbe potrebovala za svojo veljavnost v zmislu § 233 o. d. z. skrbstveno-oblastvene odobritve. To odobritev je moglo podati skrbstveno

sodišče le na predlog ali po zaslišanju skrbnika (§§ 185, 189 izvensp. post.), ki pa z ozirom na § 271 o. d. z. ni smel biti istoveten s pogodbeno stranko. Ko je prvo sodišče odobrilo dražbo brez te podlage, je kršilo zakon, pa tudi njegov sklep brez vročitve v roke zakonitega zastopnika kurandovega ni mogel napram temu stopiti v moč.

Ustreza torej zakonu pobijani sklep rekurznega sodišča, s katerim se razveljavlja sklep prve stopinje, kolikor se je ž njim odobrila najemna in zakupna pogodba z dne 3. decembra 1918. Vsled rekurznosodnega tega sklepa bo skrbstvenemu sodišču po zaslišanju skrbnice in bivšega skrbnika Ivana Z.-a vnovič sklepati v navedeni smeri o odobritvi dražbe, za odobritev ali neodobritev ter navesti razloge (§ 187 izvensp. post.), a v primeru neodobritve hkratu tudi izreči nadaljne ukrepe, ki bi bili posledek neodobritve.

Ur.

f) K izvršilnemu postopanju proti državnemu zakladu.

Deželno sodišče v Ljubljani je s sklepom z dne 3. julija 1920 dovolilo zahtevajoči stranki A izvršbo proti železniškemu erarju kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Rekurzu finančne prokuratorje v Ljubljani, ki je predlagala, da se izreče izvršba za nedopustno, je višje deželno sodišče ugodilo iz razlogov:

Predvsem je opozarjati, da izvršilni predlog zahtevajoče stranke po zmislu § 54 št. 3 izvrš. r. ne označuje točno onih premoženj, na katere naj se poseže z izvršbo, niti ne pove kraja, kje da se nahajajo, a to bi bilo vsekakor potrebno spričo narave zavezane stranke kakor subjekta najrazličnejših premoženjskih pravic, raztresenih po celi državi.

Zavrnitev izvršilnega predloga je pa tudi še iz drugih razlogov umestna. Državnih železnic sicer ni smatrati istovetnih z javnimi občekoristnimi napravami po zmislu § 15. izvrš. reda (min. nar. 6. maja 1897 št. 153 drž. zak.), pač pa velja glede tozadavnega, javnemu prometu služočega premoženja tekoni

izvršbe v § 28. izvrš. r. navedena izjema ter bi pri nejasni in netočni označbi premoženja, na katero naj se izvršilnim potom poseže, bilo pač nemogoče določno pojasnilo nadzorovalne oblasti (§ 28 izvrš. r.) o dopustnosti izvršbe glede na interese javnega prometa. Zahtevajoča stranka terja poplačilo dolga od državne blagajne. Dolgovi, katere ima plačati državna blagajna in sicer ne glede na upravno panogo, nakazujejo se neoziraje se na določbo § 409 c. pr. r. šele na izrecno zahtevo upnika. V izterjanje denarnih terjatev izvršba na državno premoženje po upravnih predpisih, kakor tudi po načelih izvršilnega reda ni dopustna, če ni zahtevajoči upnik popreje skušal doseči nakazilo plačila pri pristojnem nakazilnem uradu. Iz predloga samega pa nikakor ne izhaja (§§ 54, 55 izvrš. r.), da je zahtevajoči upnik temu pogoju zadostil; trditev, da zavezana stranka še ni plačala izvršljive terjatve, še ne zadošča. Potrebno je marveč, da se že v izvršilnem predlogu samem, naperjenem zoper državno blagajno, kakor zavezano stranko izkaže, da poslednja o d r e k a nakazilo sedaj zahtevane terjatve.

Revizijskemu rekurzu zahtevajoče stranke na stol sedmorice v Zagrebu, ki je revizijski rekurz kot neutemeljeni zavrnil, utemeljujoč ga sledeče:

Obrazložitev izpodbijanega rekurznega sklepa ustreza zakonu in ni po izvajanjih revizijskega rekurza v nobenem pogledu omajana. V § 54. izvrš. r. predpisano točno oznamenilo imovinskih delov, na katere je seči z izvršbo, in kraja, kjer so ti deli, je bilo po stvarnem položaju navzočnega primerja neizogibno potrebno, ker zavezani železniški erar sploh nima stanovanja, pa more tem manj biti stvar sodišča, da si izbira med zavezančevimi »opravilnicami«, kjer naj opravi izvršbo, ker spričo določbe § 28 izvrš. r. uspešnost izvršbe nikakor ni bila izven dvoma.

Revizijski rekurz pa tudi ni utemeljen, kolikor se obrača zoper rekurznosodno stališče glede dopustnosti izvršbe zoper državni zaklad v obče. V tem pogledu je rekurznosodni obrazložitvi le še pripomniti, da je finančna prokuratura upravičena zastopati državno imovino v mejah naredbe od 9. marca 1898

drž. zak. št. 41, ne pa tudi posredovati pri državnih blagajnah v svrhu izplačila zoper državo pristoječih terjatev, in da na drugi strani po lastni navedbi zahtevajočega upnika zavezani erar ni odrekel dolžnega plačila prisojene terjatve.

Dr. J. V.

B. Kazensko pravo.

a) Kedaj je podano dejansko stanje prestopka pijanosti iz § 523 kz.?

(Rešenje stola sedmorice odd. B od 9. novembra 1920. I. Kl 432/20.)

Stol sedmorice odd. B kakor kasacijsko sodišče je po § 292 k. pr. r. razsodil:

Sodba okr. sodišča mokronoškega od 31. maja 1919 l. U 108/19-14, s katero je bil Martin S. radi prestopka po § 523 k. z. obsojen v 6 tednov poostrenega zopora, krši zakon v §§ 2 c, 236 in 523 k. z.; rečena sodba je razveljavljena in obtoženec Martin S. je po §§ 259/3 in 447 k. pr. r. oproščen obtožbe radi omenjenega prestopka.

Razlogi.

Martin S., gostač v Češenjcah pri Št. Janžu, je bil s sodbo okr. sodišča mokronoškega od 31. maja 1919 l. U 108/19-14 krivim spoznan, da je dne 12. marca 1919 l. v gostilni Jerneja Š. na Veseli gori v pijanosti spregovoril: »Rajši (sem) pod Italijo ali Avstrijo, pod Srba pa ne; Srbi so svinje«; da je torej v pijanosti skušal javno in vpričo več ljudij podžigati navzoče zoper državo Srbov, Hrvatov in Slovencev, s tem je storil dejanje, ki bi mu bilo sicer prišteto kakor hudodelstvo po § 65 a k. z. Obsojen je bil v šest tednov poostrenega zopora. Krivorek je okrajno sodišče takole utemeljilo: Podatki poizvedb in glavne razprave da so izkazali, da je obtoženec navedene besede res izgovoril. Te besede da vsebujejo objektivne znake hudodelstva po § 65 a k. z. Obtoženec da je skušal ž njimi izpodbujati ljudstvo na sovraštvo zoper našo državo in zlasti zoper Srbe. Izpričano pa je, da je bil obtoženec takrat zelo pijan. Zato da ni državno pravdnništvo obtožilo S-a radi hudo-

delstva po § 65 a k. z., pač pa da ustanavlja obtoženčevo ravnanje prestopok po § 523 k. z. Njegova pijanost da namreč ni bila taka, da bi bilo uporabiti njemu v prid določbo § 2 c k. z. Jezik da se mu je sicer zapletal, a da je razumljivo govoril, lahko stal na nogah in hodil. O popolni pijanosti da zategadelj ne more biti govora. Da bi mu prihajala v prilog določba § 2 c k. z., da bi bil moral obtoženec biti tako pijan, da bi obležal, se samega sebe ne zavedal in ne mogel razločno govoriti. Taka pijanost pa da ni bila izkazana.

S. se je kazni podvrigel, ni je pa še prestal.

Toda obsodba ni v zakonu utemeljena; zgrešena je v dveh smereh.

Znakov kacega hudodelstva ni iztakniti v obtoženčevih besedah. Zlasti ni uvideti, da je obtoženec z grajanimi besedami ščuval na zaničevanje ali sovraštvo zoper kralja, zoper enotno državno zvezo kraljevine, zoper obliko vladanja ali zoper državno upravo. Ni ga v onih besedah pojma nago-varjanja, podžiganja, ščuvanja. Zato ne more biti govora o objektivnih znakih hudodelstva po § 65a k. z., katero je okrajno sodišče zazrlo v navedenih besedah. Te besede spadajo v § 496 k. z. in § 11 ces. pat. od 20. aprila 1850. l. št. 96 drž. zak., ustanavljajo torej zgolj prestopok. Čim manjka dejanje, ki bi ustanavljalo hudodelstvo, ko bi bilo započeto v treznosti (§ 236 k. z.), ne prihaja v našem primeru v poštev prestopok pijanosti po § 523 k. z.

Vrhu tega je okrajno sodišče subjektivno dejansko stanje prestopka pijanosti napačno razumelo. Pijanost je po besedilu § 2 c k. z. zmedenost mišljenja, v kateri si storilec ni v svesti svojega ravnanja. S tem pa še ni nikakor rečeno, da je brez zavesti, da se samega sebe ne zaveda. V svesti si je pač kaj dela, ne more pa razumeti pravega pomena in presoditi posledic svojega ravnanja, ker mu je pamet otemnela, zmedena in volja oslabela. Tacih ljudi ne smatra zakon nepreštevitim, določa samo, da jim njih ravnanje ni šteti v greh kakor hudodelstvo, da so pa milejše kaznjivi. Če obtoženec S. ni bil vinjen v oni meri, da mu je bila pamet zmešana v obsegu § 2 c k. z., ga okr. sodišče ni smelo smatrati pijanim. V § 523 je naveden

§ 236, v § 236 pa sta navedena §§ 2 c in 523 k. z. Brez zmotenosti, v § 2c označene, ni torej podan prestopok po § 523 k. z. Če pa je bil obtoženec vinjen v večji meri, nego jo ima § 2 c k. z. v mislih, če je bil do nezavesti pijan, ga okrajno sodišče ni smelo kaznovati. Nezaveden človek je mrtva stvar, ne more biti predmet kazni. Pijanec pa ravna zavedno in namenoma. Njegova odgovornost pred zakonom je zgolj radi začasne zmedenosti njegove pameti pomanjšana. Na isti način postopa zakon z nedoraslimi po določbah §§ 2 d, 237 in 269 k. z. Nezmiselna bi bila trditev, da so nedorasli brezzavestni, da ne ravnaajo hoté in vedé. Njih in pijancev ne smatra zakon radi nerazvite ali zmedene pameti sposobnimi one preudarjene hudobije, ki je po § 1 k. z. za vsako hudodelstvo potrebna, podrejuje pa njih dotična kaznjiva dejanja kakor prestopke posebnim, v §§ 237 (270) in 523 k. z. določenim milejšim kaznim.

V našem primeru manjka ravnanje, ki hudodelstvo ustanavlja. Zato ni treba raziskovati, kake vrste je bila vinjenost obtoženčeva. Radi prestopka pijanosti po § 523 k. z. ni nikakor odgovoren.

Zategadelj je stol sedmorice, oddelek B, ničnostno pritožbo v varstvo zakona, vloženo po vrhovnem državnem pravdniku, v zmislu § 33 k. pr. r. smatral utemeljeno in je po § 292 k. pr. r. razsodil v zgornjem zmislu.

Gierkič.

b) Ko je sredstvo, s katerim je storivec započel zločin, samo zase kaznjivo, zadene storivca zakonita kazen tudi ko ni kaznjiv poskus hujšega nameravanega zla. — Del kaznjivega ravnanja ni označati strožje, kakor zakon označa celokupno kaznjivo ravnanje.

(Rešenje stola sedmorice odd. B od 23. novembra 1920. l. Kl 461/20.)

Stol sedmorice, odd. B, kakor kasacijsko sodišče v Zagrebu, je o ničnostni pritožbi, vloženi od vrhovnega državnega pravdnika v varstvo zakona zoper sodbo okrožnega sodišča v Novem mestu od 20. septem. 1920. l. opr. št. Vr XIII. 530/20-16,

s katero je bil Ivan W. obsojen zbog pregreška po § 5 k. z. in § 47 zakona od 11. aprila 1889. l. št. 41 d. z., v zmislu § 292 k. pr. r. r a z s o d i l :

Sodba okrožnega sodišča novomeškega od 20. septembra 1920. l. Vr III 530/20-16, s katero je bil obtoženec Ivan W. starejši obsojen radi pregreška po § 47 zak. od 11. aprila 1889. leta št. 41 drž. zak., krši zakon v navedeni določbi.

R a z l o g i.

Dne 23. novembra 1900. l. v Otterbachu h. št. 19 rojeni in v Mozelj na Kočevskem pristojni France T. je bil dne 8. aprila 1920. l. asentiran v našo vojsko. Fantu pa se ni ljubilo v vojaške službi. Vedel je, da bi mu oblastvo ne izdalo potnega lista na njegovo ime, baš ker še ni opravil svoje vojne dolžnosti. Da ipak doseže svoj smoter, je naprosil koncem junija 1920. leta kajžarja Ivana W. iz Otterbacha h. št. 32, naj mu priskrbi rojstni list svojega dne 24. oktobra 1903. leta rojenega sina Ivana, da more zaprositi za potni list na ime Ivana W. ml. in se potem pod tem imenom izseliti. W. st. je prošnji ugodil, nabavil rojstni list svojega sina Ivana, ga predal T. in zato dobil od T. 40 ali 80 kron. T. je dne 9. julija 1920. l. vložil na okrajno glavarstvo kočevsko prošnjo za potni list iz Kočevja čez Trst v Severno Ameriko, češ, da si hoče kaj denarja pridobiti, da kolikor toliko opomore nepovoljnim življenskim razmeram, v katerih baje žive njegovi starši. Prošnjo je podpisal z imenom »Johann W., Besitzerssohn, Otterbach Nr. 32, Gemeinde Mösel«. Priložil jej je rojstni list Ivana W. ml. in svojo fotografijo. Okrajno glavarstvo je prošnji ugodilo in poslalo potni list in rojstni list županstvu mozeljskemu, da ju vroči prositelju. Občinski opravitelj pa je sleparijo takoj spoznal in predal potni in rojstni list žandarmeriji v nadaljnje poslovanje. Državni pravdnik je obtožil T. kakor storilca in W. starejšega kakor sokrivca radi pregreška po § 47 zak. od 11. aprila 1889. l. št. 41 drž. zak. T. je utekel v Nemško Avstrijo in je bilo kazensko postopanje zoper njega po § 57 k. pr. r. izločeno. Ivana W. je okrožno sodišče novomeško s sodbo od

26. septembra 1920. l. Vr III 530/20-16 obsodilo radi pregreška po §§ 5, 239 k. z. in § 47 zakona od 11. aprila 1889. l. št. 41 drž. zak. na 10 dni strogega poostrelega zapora in v denarno kazen 40 K in če bi je obtoženec ne plačal, v 4 dni zapora ter v povrnitev stroškov kazenskega postopanja. Obsodba je postala takoj pravnomočna; obsojenec še ni kazni prestat.

Ta obsodba pa ni zakonita.

Vojni zakon od 11. aprila 1889. l. št. 41 drž. zak. (čl. II., III. in IV.) je bil po § 87. vojnega zakona od 5. julija 1912. leta št. 128 drž. zak. razveljavljen. Toda tudi avstrijski vojni zakon od 5. julija 1912. l. ne velja več v naši državi. Z regentovim ukazom od 19. avgusta 1919. l. št. 70.968, razglašenim v »Službenih Novinah« št. 91/19, je bila razširjena veljavnost srbskih vojnih zakonov na celo ozemlje kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (prim. ur. l. deželne vlade za Slovenijo št. 144/19). Sodišče ni smelo torej dne 20. septembra 1920. l. uporabljati razveljavljenega avstrijskega vojnega zakona.

Obtoženčevo ravnanje se izteka v pregrešek po § 72. srb. voj. kaz. zak. od 31. januarja 1901. l. Ta pregrešek zakrivi, kdor uporabi lažna sredstva ali omamo v namenu, da se otme vršenju vojne obveze ali službe. Sokrivec je ravno tako kaznjiv kakor storivec. T. je v dosego svojega smotra uporabil lažno sredstvo, rojstni list Ivana W. ter omamo ali slepilo s tem, da se je izdal okrajnemu glavarstvu kočevskemu za Ivana W. ml. Obtoženec W. st. pa je, poznavajoč T. namen in v dosego istega, nabavil rojstni list svojega sina Ivana.

Toda T-ova nakana je izpodletela, njegovo hudobno započetje je bilo zoper njegovo voljo prekinjeno prej nego je je dovršil in je ostalo v stadiju nepopolnega poskusa. Poskušani pregreški spadajo po § 42 srb. voj. k. z., ki velja po § 2 srb. voj. z. tudi za vojne pregreške, samo tedaj kazni, ko je to v zakonu izrečno določeno. Te določbe nima § 72. srb. vojn. kaz. zakon. Pregrešek v tem paragrafu označen ne prihaja torej v poštev.

Pač pa sta obtoženca odgovorna po §§ 197, 461 avstr. kaz. zak. To, kar sta izvršila, je samostojen element poskusa omenjenega pregreška po § 72. srb. vojn. kaz. zakona. Ko pa je sredstvo, katerega se je storivec poslužil, samo zase kaz-

njivo, zadene storivca zakonita kazen tudi ko ni kaznjiv poskus hujšega nameravanega zla. S svojim sleparskim ravnanjem sta obtoženca oškodovala državo na njenem pravu nemotene uporabe izselilnega zakona, ker sta preprečila one določene ukrepe, ki bi jih bilo storilo okrajno glavarstvo kočevsko, če bi bilo vedelo, da pravi prosilec za potni list v Ameriko ni bil Ivan W. ml. Ne bi bila pa na mestu kvalifikacija ravnanja obtožencev kakor hudodelstvo goljufije, ker bi bila odgovorna zgolj radi pregreška celo tedaj, ko bi se bilo njima posrečilo vojno službo Franceta T. v resnici preprečiti. Pregrešek, katerega sta obtoženca nameravala izvršiti, ni nego posebna vrsta goljufije. Zakon pa označa to vrsto goljufije samo pregreškom. Ne gre torej označiti del dejanskega stanja strožje nego zakon označa celo dejansko stanje. Ob pravi uporabi zakona je bilo torej obsoditi obtoženca Ivana W. st. radi sokrivde prestopka goljufije po §§ 5, 239, 197 in 461. avstrijskega kaz. zakona.

Te obsodbe pa ni moči sedaj več izreči. Napačna obsodba radi pregreška po § 47. zak. od 11. aprila 1889. l. št. 41 drž. zak. nima za obsojenca nikakih pravnih posledic, dočim so z obsodbo radi prestopka goljufije po §§ 197. in 461. avstr. kaz. zakona spojene v § 6 zakona od 15. novembra 1867. l. št. 131 drž. zak. navedene pravne posledice. Obtoženec bi bil torej ob obsodbi radi prestopka goljufije na slabšem. Po § 292 k. pr. r. pa se ne sme shujšati stališča obtoženca. Zato je mogel stol sedmorice zgolj konstatirati kršitev zakona, ki je nastala po izpodbijani obsodbi, ter je ugodil utemeljeni ničnostni pritožbi v varstvo zakona in razsodil kakor je zgoraj pisano. **Gerkič.**

Književna poročila.

Zbornik znanstvenih razprav. Izdaja profesorski zbor juridične fakultete. I. letnik 1920/21. V Ljubljani 1921. Samozaložba. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

V novembru je izšla pod tem naslovnim listom dokaj obsežna knjiga (305 str.), ki kaže, da se je profesorski zbor juridične fakultete na univerzi v Ljubljani odločil izdajati obdobjne publikacije iz pravne in državne vede. Ta

namen je treba pozdraviti z iskrenim veseljem, ker naloga univerze ni samo ta, da poučuje in izobražuje akademski naraščaj, marveč še bolj, da goji znanost in da pomnožuje znanstveno literaturo. Če je torej sklenil profesorski zbor naše juridične fakultete, da hoče potom zbornikov polagati račun o svojem znanstvenem delovanju, je s tem podal razveseljiv dokaz, da se zaveda v polni meri svojih dolžnosti napram vedi, ki mu je izročena, ter napram narodni in državni javnosti. Juridična fakulteta je bila vsled tehničnih ovir začela poslovati na ljubljanski univerzi najnazadnejše, šele s poletnim semestrom 1920, in tudi tedaj še ne z zadostnim številom učnih moči. Manjkalo je tudi še vseh učnih in znanstvenih sredstev, katere je bilo treba šele polagoma priskrbovati in urejevati. S to skrbjo in z administrativnimi rečmi je bila močno zaposlena večina stalnih učnih moči. Vzlic temu in vzlic funkcijam, ki so jih posamezniki iz profesorskega zbora morali izvrševati še poleg svojega poklica, nastal je v tej primeroma kratki dobi naznanjeni zbornik znanstvenih razprav, knjiga, ki v teh okolnostih dela še posebno čast znanstvenim intencijam profesorskega zbora. Vsebina sedaj izdanega zbornika je nastopna. Kontr. red. prof. dr. Aleksander Bilimović podaja »nekoliko misli o narodnogospodarski vedi«. Univ. prof. dr. M. Dolenc popisuje »pravosodstvo pri novomeškem inkorporiranem uradu nemškega viteškega reda v l. 1721 do 1772«. Kontr. red. prof. Mihail Jasinski odgovarja na vprašanje: »Kaj je najpotrebnejše za slovensko primerjalno pravno zgodovino?« Univ. prof. dr. Gregor Krek utemeljuje »pomen rimskega prava nekdaž in sedaj«. Univ. prof. dr. R. Kušej predočuje: »Codex iuris canonici in njegov pomen za cerkev in državo«. Univ. prof. dr. St. Lapajne razlaga »kolizijske norme civilnega medpokrajinskega prava v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.« Univ. prof. dr. L. Pitamic opozarja na »nove smeri v pravni filozofiji«. Univ. prof. dr. A. Skumovič piše »o dokazni moči trgovskih knjig«. Honor. prof. dr. M. Škerlj razmotruje »uredbo o zaščiti industrijske svojine«. Dodano je »kazalo« posameznih spisov, oziroma njih »Index« v latinskem jeziku, namenjen vnanjemu znanstvenemu svetu. —

Tu so torej zbrani prispevki iz raznih strok pravne in državne vede, ki bi vsak izmed njih zaslužil posebno strokovno presojo. Prispevki pa toniso le k teoriji, nego deloma tudi k praksi, ne zanimajo le pravoslovca in državoslovca, marveč kolikor toliko slehernega izobraženca. Čitanje in umevanje je zelo olajšano, ker vsi spisi se odlikujejo po lahko umljivi dikciji in, kar je posebno razveseljivo, tudi po gladki slovenščini. Prav je, da so pisatelji nastopili skupno v zborniku. Pomnik je tako znanstvenega delovanja naše juridične fakultete; ki po vsej svoji vsebini daje njenemu obstoju najlepše izpričevalo ter vzbuja utemeljene nade za njen napredek in čedalje večji ugled. Knjiga ima, naj se to ne prezre, jako lično obliko in za sedanje razmere izredno lep papir in tisk. Cena lej je 100 K. Ne smela bi manjkati v nobeni knjižnici naših pravnikov! Vivant sequentes!

Živojin Perić, profesor prava na beograjski univerzi: *Zakletva u privatnopravnim sporovima i Hristovo učenje*, odtis iz »Glasnika Srbske pravoslavne Patrijaršije«, br. 19 in 20, l. 1921., 8°, str. 23.

Pisatelj povdarja najprej, da je naša Srbska Država ena onih držav, katere verujejo v Boga (ustave 1869, 1888, 1901, 1903), da je kolektivno bitje, ko je veruje (un etre croyant) in da se s tem razlikuje n. pr. od francoske države, 3. republike, katera ne veruje (un etre incroyant). Državam drugega tipa je vera privatna stvar, one so versko indiferentne ali ateistične.

Religioznost države ima vpliv na religioznost v celi zemlji, suverenost daje verski ideji največjo moč, egoizem in materializem najdeti v njej potreben odpor. A tudi religiozen srbski zakonodavec je ustvaril zakonite predpise, ki ne odgovarjajo altruizmu, ampak egoizmu, n. pr. §§ 22, 211, 216 gđj. zak. o absolutnosti prava svojine, ki se sme uporabljati tudi drugim na kvar. Predpise take vsebine je primerjati pojmovanju naroda, kj je deloma visoko moralno, deloma skrajno egoistično, kakor kažejo številni pregovori, ter izgleda, da gradjanski zakonik ni nikaka nacionalistična tvorba, ampak samo paragrafirana narodna svest.

Nato rešuje vprašanje, če priča v gradjanskem postopku urejena prisega strank o religioznosti zakonodavca in pride do zaključka, da je po Kristovem nauku sploh vsako pravdanje za posvetne dobrine prepovedano, še bolj pa seveda pozivanje na Boga v dosego materialnih koristi. Zato bi se morala verska prisega strank sploh izločiti iz pravnega postopanja in nadomestiti z drugo slovesno formo.

V kazenskem postopanju bi se dala prisega obdržati za razbremenilne, nikakor pa bi ne smela ostati za obremenilne priče, ker brani Kristov nauk, prizadejati komu kako zlo, — in tako zlo je kazen — tembolj še, da se v nasprotju z vero, s pozivom na Boga, na obtoženca naravnost zvrča tako zlo.

To razpravo oceniti brez polemike je težko. polemizirati s Kristovim naukom pa jurist ne sme. Seveda je pri nas v veljavi tudi pravilo, da se juridične teze ne zagovarjajo z verskim naukom, ker nimata po državi ustvarjeno pravo in vera nič skupnega. Razen tega se mi zdi, da je dedukcija o protireligioznosti prisega zgrešena radi tega, ker nima prisega (zakletva) drugega namena, kakor afirmacije resničnosti podane izjave. Zato ne gre \varnothing ozirom na prisego delati razlike med razbremenilnimi ali obremenilnimi pričami. Vse so zavezane, izpovedati istino in samo istino, ni pa njih naloga, rešiti obtoženca kazni ali mu pripomoči tdo nje. Toliko pa dajem avtorju prav, da je obligatna verska prisega v nasprotju s svobodo vere in vestj po členu 12. ustave z dne 28. junija 1921., in da bi se moralo vsakomur, kdor odklanja prisego v verski obliki, nuditi možnost, da priseže na drug slovesen način.

Ker se avtor sam sklicuje na vidovdansko ustavo, bi bilo pač kazalo, poskusiti rešitev vprašanja z njenega stališča, ki je izraženo v 12. členu.

Potem bi bilo tudi izostalo povdaranje naše Srbske države in njene religioznosti, ker, vendar Srbska država s svojo državno cerkvijo ne obstoja več, kar bi se moralo posebno vpoštevati v spisih priznanih znanstvenikov. Država sama ni nikako kolektivno bitje, ampak fiktivna oseba, religiozni so samo državljani in morda tudi njih vlada, ki jih vodi. Religioznost pa se mora odslej kazati le v enakem postopanju napram vsem priznanim konfesijam, kar pač izključuje religioznost v smislu prejšnje državne cerkve.

Dr. Kušej.

Arhiv za pravne i društvene nauka. Zadnji dve številki II. knjige prinašati zaključke razprav Živojina M. Perića: O šolah v pravu, dr. Dušana M. Subotića: Delitev zločincev z ozirom na antisocialno voljo, Sergija Trojckega: Veljavnost zakona po posrečenju, in Lj. Radovanovića: Nadzor države nad občino. Poleg tega pa razpravi Vladimirja Jovanovića: Svetovna vojna s politično-ekonomskega vidika, dr. Dragutina Jankovića: O kolektivnih pogodbah in pa načrt »Zakona o izvrševanju kazni na svobodi.« — Od avgusta naprej izhaja III. knjiga Arhiva, od katere so izšle do sedaj štiri številke z naslednjimi razpravami: D. F. Tanovski: Naloga in metoda zgodovine prava; D. M. Aćimović: Vojaška sodišča z ozirom na veljavno zakonodavstvo in nameravane reforme; dr. Djordje Tasić: Odgovornost države po principu enakosti bremen; dr. Čed. Marković: Denarna poprava moralne škode; K. M. Smirnov: Povodom vprašanja o zapustnikovi svobodi po rimskem pravu; dr. M. Stražnicki: O kodifikaciji trgovinskega prava; dr. Aleksa Ivić: Izdelovanje zakonika za kneževino Srbijo (od 1829—1843); dr. M. Dolenc: Kazensko-pravno zakonodajstvo po prevratu in Slovenci; dr. Aleksander Dj. Matanović: Iz kazenskega in državlanskega prava I.; dr. Mih. Ilić: Kdo mora overiti pooblastila poslancev; Jev. M. Popović: O razširjenju odredb »Uvodnih pravil« in »Prvega poglavja« srbskega kazenskega zakonika in celo področje kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev; dalje več manjših člankov in knjižnih ocen in kot prilogi načrta zakona o odvetnikih in odvetniških pripravnikih ter o sodnikih.

Razne vesti.

V Ljubljani, koncem decembra 1921.

— (Poverjenišтво za pravosodje v Ljubljani ukinjeno.) Ministrski svet je z ukazom od 5. oktobra t. l. razrešil drja. Vladimirja Ravniharja dolžnosti poverjenika za pravosodje v Ljubljani, ker je sploh ukinil to poverjenišтво, kakor tudi predstojništvo za pravosodje v Splitu, odredivši, da naj opravljata njiju dosedanje posle neposredno in edino zavisno od ministra pravde, oddelka ministrstva pravde v Ljubljani

in v Splitu. Oddelka poslujeta pod nadzorstvom ministra pravde in po njegovih naredbah. Za svoje predloge splošnega značaja ali ki se nanašajo na službeno osebje, je vprašati za mnenje pokrajinskega namestnika pred ministrovo odločbo. — Vodstvo oddelka v Ljubljani je poverjeno dvornemu svetniku dr. Janku Babniku.

— (Novi pravosodni minister.) Z ukazom Nj. Veličanstva kralja Aleksandra I. z dne 24. t. m. je bil namesto odstopivšega ministra Marka N. Trifkovića postavljen za ministra pravde dr. Lazar Marković, minister na razpolagi in narodni poslanec.

— (Osnutek zakona o odvetnikih in zakona o sodnikih.) Izmed načrtov novih zakonov, po katerih naj bo urejeno pravosodstvo v naši državi, sta bila izdelana med prvimi zakon o odvetnikih in odvetniških pripravnikih ter zakon o sodnikih. Da seznanj svoje člane z določili teh novih zakonskih predlogov, je sklicalo društvo »Pravnik« diskusijske sestanke, ki so se vršili dne 22., 24. in 27. septembra t. l. pod predsedstvom sod. dv. svetnika Bežeka, ker je bil društveni načelnik dr. Majaron na dopustu.

O novem odvetniškem redu je poročal podrobno dvorni svetnik dr. Milan Škerlj. (Glej njegov referat v »Slov. Pravniku« na str. 145 nasl. in 237 nasl.)

V debati se je razpravljalo najobširneje o možnosti prestopa iz državne službe v odvetniški stan. Poročevalec dr. Škerlj je povdarjal, da je za obrano neodvisnosti sodnikov absolutno potrebno, da ima sodnik možnost, če bi ga uprava preganjala, prestopiti v odvetniški stan. Odvetniki pa so se izjavili proti temu, da bi mogel kdo biti vpisan v imenik odvetnikov brez predpisane vežbe in odvetniškega izpita. — Dr. Pirc je naglašal, da to absolutno ne gre, in se je prav posebno zavaroval proti odločbi, da bi smeli postati penzionisti odvetniki. — Dr. Triller je bil mnenja, da se popolnoma pač ne bo dala izljučiti možnost prestopanja sodnikov k odvetništvu. Da bi se pa to vendar kolikor toliko zajezilo, je treba, da dá država sodnikom primerne plače. Glede vpisa sodnikov v imenik odvetnikov naj bi ostalo po starem. — Vseučiliški profesor dr. Dolenc se je zavzemal za to, da bi se razdelilo odvetništvo tudi pri nas v dve vrsti po zapadno-evropskem vzoru (avocat-avoue). Najmanj pred vrhovnim sodiščem in pred upravnim sodiščem naj bi smeli zastopati le advokati, ki samo pledirajo pred sodišči. Če se ta ločitev izvede, bi bil on za to, da bi bilo dopuščeno tudi univerzitetnim profesorjem zastopati, in sicer samo kot prvo navedeni odvetniki. Drugi so bili mnenja, da naše razmere ne bi opravičevale te ločitve. Stvarne pripombe k osnutku so (osobito dr. Trillerja, dvorn. svetn. Milčinskega) bile še naslednje: Določbo, da advokat ne sme postati oni, ki ima plačano državno ali drugo javno ali privatno službo razun službe honorarnega vseučiliškega profesorja ali nastavnika strokovnih šol, bi bilo treba precizirati in kolikor mogoče omejiti na podrejene javne in privatne službe. Določiti bi se moralo, da je dopustna praksa samo pri

državnih sodiščih. Vpisi v imenik odvetnikov naj bi se objavljali tudi v uradnih listih domačih pokrajin, če taki obstojajo. Doba za hranitev spisov naj bi se skrajšala na 2 do 3 leta. Kot substituta bi bilo dopustiti tudi javnega notarja. Določeno naj bi bilo vsaj minimalno število članov zborničnega odbora, v odbor sam pa bi bilo pripustiti tudi zastopnike odvetniških pripravnikov za reševanje zadev, ki se tičejo njih. Kot disciplinarni pregrešek naj se smatra tudi, ako je podpisal odvetnik spis, katerega je sestavil zakotni pisar. Treba bi bilo doseči, da bona fides oprošča. Jako cster je § 76., ki dovoljuje začasno suspendiranje v teku disciplinarnega postopanja, a ne pripušča pritožbe zopet to. Izrečeno bi moralo biti tudi, da je prihod prič, kj pripadajo sodniškemu stanu in odvetniškim nameščencem, pred disciplinarno sodišče obvezen. Določba glede izbrisa popolnoma plačane denarne kazni do 600 Din, naj bi se izpremenila tako, da bi se brisala samo prva denarna kazen ne pa tudi naslednje. Odvetniški kandidati so povdarjali, da je zahteva nepretrgane pripravljalne prakse pri sodiščih neupravičena. Vsakomur naj bi se dalo na prosto, kdaj absolvira to prakso. —

O načrtu zakona o sodnikih je poročal sodni svetnik P. Keršič. Po kratkem uvodu o zgodovini načrta je prešel k sistematiki in posameznim določilom osnutka. Iz njegovega poročila posnemamo: Sodnik more postati vsak, ki ima poleg drugih potrebnih pogojev za državno službo tudi sodniški izpit. Izpit se napravi po izvršeni triletni pripravljalni službi pri sodišču ali pa po petletni drugi državni službi, in sicer pri apelacijskem sodišču. Razen tega more postati sodnik tudi odvetnik, ki izvršuje že najmanj dve leti advokatsko prakso. Predpisana je starost 25 let. Predsedniki okrožnih sodišč in apelacijski sodniki morejo postati samo sodniki, ki so bili že najmanj pet let stalni sodniki ali sekretarji pri višjih sodiščih, redni vseučilišni profesorji civilnega in kazenskega prava, dalje odvetniki z najmanj sedemletno prakso. Za višje sodnike se zahteva najmanj desetletna praksa. Sodniki okrajnih, okrožnih in apelacijskih sodišč se postavljajo potom konkurzov. Konkurz prične teči z onim dnem, ko je bil objavljen v »Službenih Novinah« ukaz, da se je gotovo mesto izpraznilo. Kandidat mora vložiti tekom 30 dni prošnjo pri apelacijskem sodišču. To izbere izmed vseh kandidatov v občni sednici dva z absolutno večino in jih predlaga kasacijskemu sodišču. Če se ta večina ne doseže, se volitev ponovi, če je tudi ta brezuspešna, odločuje kocka. Sicer je volitev pismena. Kasacijsko sodišče izbere zopet dva kandidata in jih predloži ministrstvu pravde. Minister mora imenovati ali pa predložiti kralju imenovanje izbranega kandidata najkasneje v 30 dneh. Če se izprazni mesto predsednika apelacijskih sodišč, predsednika odelenja pri tem sodišču ali sploh mesto sodnika pri apelacijskem sodišču, izbere kasacijsko sodišče samo izmed sposobnih sodnikov dva kandidata in jih predloži ministru pravde ali pa razpiše konkurz. — Stalnost sodnikov je izrečno določena. Premestitev sodnika brez njegovega privoljenja je dopustna le tedaj, kadar se ukine

sodišče, pri katerem je nameščen ali pa če se predrugači ustroj sodišč. V tem poslednjem primeru zadene premestitev najmlajše. Selitveni stroški se povrnejo vselej. — Sodnik se ne sme baviti z zvanjem, ki ni združljivo s sodnikovo častjo, ali pa ki bi ga zadrževalo pri izvrševanju njegove službe, dalje ne sme biti član upravnih in nadzornih svetov pridobitvenih družb in zadrug razun uradniških. — Politična svoboda sodnikov je zelo omejena. V svojem okrožju ne sme kandidirati, zabranjen mu je tudi vsak javni nastop na političnih zborovanjih. — Za sindikatne tožbe je treba privoljenja apelacijskega, odnosno vrhovnega sodišča. — Čim dovrši sodnik 65. leto življenja (predsedniki apelacijskih sodišč in vrhovnega sodišča 70 let), se mora upokojiti. Pred tem časom sme iti v pokoj, ako ima 30 let v pokojnino vračunljive službe. Proti njegovi volji sme biti upokojen pa le tedaj, ako telesno ali duševno tako oslabi, da ne more izvrševati svojih dolžnosti. To mcrajo izreči trije zdravniki, in sicer soglasno. O upokojitvi sami odloča vrhovno sodišče. Pokojnina se odmerja po desetih letih službe z 10 % vseh dohodkov, za vsako nadaljno službeno leto se prišteje 2·5 %, tako da dobi sodnik po dovršenih 30 službenih letih polno pokojnino. — Kot disciplinsko sodišče fungira za sodnike okrajnih in okrožnih sodišč apelacijsko sodišče, za predsednika okrožnih sodišč in vse druge sodnike pa kasacijsko sodišče. Senat obstoji iz petih članov, izmed katerih je najstarejši predsednik, in ki se določijo vsako leto s kocko. Razprava se vrši po predpisih kazenskega postopka; dopuščen je branitelj obdolženega, kot tak sme nastopati samo sodnik. Disciplinske kazni so: pismeni ukor, denarna kazen do višine trimesečne plače, premestitev, stavljanje na razpoložnje za drugo državno službo (sodišče izreče pri tem samo, da obdolženi za sodniško službo ni sposoben), upokojitev in odpust iz sodniške službe. Izrek apelacijskega sodišča na zadnje štiri kazni je pridržan odobritvi občne seje vrhovnega sodišča. Če bi bil sodnik po kazenskem zakonu obsojen na izgubo državljske časti ali pa na zapor, presegajoč šest mesecev, izreče vrhovno sodišče, da je dotičnik službo izgubil. Obnova disciplinarnega postopanja je dopustna tudi na predlog najbližjih sodnikovih sorodnikov. — Poslednji oddelki govore o plači, o dokladah k plačam, o stanarinah, predujmih in vrstnem redu. Minimalna plača je določena na letnih 12.000 Din; napredovanje po treh letih, predsedniki okrožnih sodišč so glede plače zenačeni z apelacijskimi sodniki, predsedniki oddelenj pri apelacijskem sodišču s kasacijskimi, predsedniki apelacijskih sodišč so enaki onim oddelenj pri vrhovnem sodišču, predsednik vrhovnega sodišča je stavljen enako predsedniku državnega sveta. Vrstni red določa plača, odnosno službena doba. —

Soporočevalec, državni pravdnik dr. Munda, se je pečal s hibami tega načrta. Glavni nedostatek osnutka je njegova nepopolnost. Osnutek ne ureja vsega službenega razmerja, ampak se poziva na druge zakone, kakor na splošno službeno pragmatiko, ne ureja pa tudi službenega razmerja vseh, ki služijo pri sodiščih, t. j. državnih pravdnikov, upravnih sodniških uradnikov in sodnih pripravnikov, o katerih osnutek ne omenja niti besedice.

Cirkulacija med temi stanovi in sodniki v ožjem pomenu besede je pa naravnost potrebna. Sodnik ne more postati oni, ki ni prebil določene vežbe, ravnotako ne more postati dober državni pravdnik oni, ki ni bil nikdar preiskovalni sodnik. Mogoča pa je cirkulacija le tedaj, ako so službene razmere za vse imenovane kolikor mogoče enotno urejene. Ako se to ne zgodi, potem bo dobila pravosodna uprava težko sposobnih kandidatov za državno pravdnništvo in za upravo. Priporočljivo tudi ni, da načrt sam ne ureja vsega službenega razmerja sodnikov. Že po določitih ustave ima sodnik izjemno stališče, ker mu je poverjena vzvišena naloga, da izvršuje sodstvo. Radj tega je utemeljeno, da se uredi njegovo službeno razmerje v celoti s posebnim zakonom. Osnutek sam ne pozna kvalifikacije sodnikov, govori le pomankljivo o splošnih dolžnostih in pravicah, ne ustanavlja ničesar o uradni molčečnosti, o nedeljski službi, vojaški službi itd. Določila o upokojitvah in pokojninah so jako pomanjkljiva, o preskrbninah za obitelj ni niti besedice. Izstop iz državne službe ni urejen; ravnotako so nepopolne in nezadostne določbe o disciplinskem postopanju, kakor n. pr. o stroških disciplinarnega postopanja in o rokih. Nič ni povedanega o odškodovanju sodnika, ki je bil disciplinsko po nedolžnem obsojen. Za viseče disciplinske stvari manjkajo prehodne določbe. Manjkajo pa tudi določbe o suspenziji, katera je včasih neobhodno potrebna. Z ozirom na vse to daje poročevalec pred tem načrtom prednost osnutku, ki ga je izdelalo društvo slovenskih sodnikov. Ta osnutek ureja celo snov, dal bi se hitro popraviti in spraviti v sklad s specijelnimi določbami srbskega zakona o sudijama. Sprejela so ga za podlago tudi vsa udruženja sodnikov v državi.

V debati je povdarjal vseučilišni profesor dr. Skumović, da so določbe glede upokojitev preveč komplicirane in da bi bilo treba dopustiti pritožbo priti odločbi vrhovnega sodišča na državni svet. Sedanji predpisi civilnega pravnega reda glede sindikatnih tožb se mu zde primernejši in umestnejši, kajti možno je, da smatra sodnik stvar že za prejudicirano, ako je dopustilo apelacijsko sodišče sindikatno tožbo. Temu bi se dalo izogniti, ako bi se določilo za razpravljanje sodišče v drugem okolišu. Vseučilišni profesor dr. Dolenc je pogrešal potrebne določbe, da imej sodnik tudi pravico presojeti, ali nasprotuje kak zakon veljavni ustavi. Predsednik viš. dež. sod., Kavčnik, je temu pripomnil, da je dolžnost kasacijskega sodišča v Beogradu, da naslovi na ministra pravde spomenico, v kateri opozori, če kak zakon ni v skladu z ustavo. Dr. S.

b) Ko je sredstvo, s katerim je storivec započel zločin, samo zase kaznjivo, zadene storivca zakonita kazen tudi ko ni kaznjiv poskus hujšega nameravanega zla. — Del kaznjivega ravnanja ni označiti strožje, kakor zakon označa celokupno kaznjivo ravnanje . 270

7. Književna poročila 273

8. Razne vesti 276

